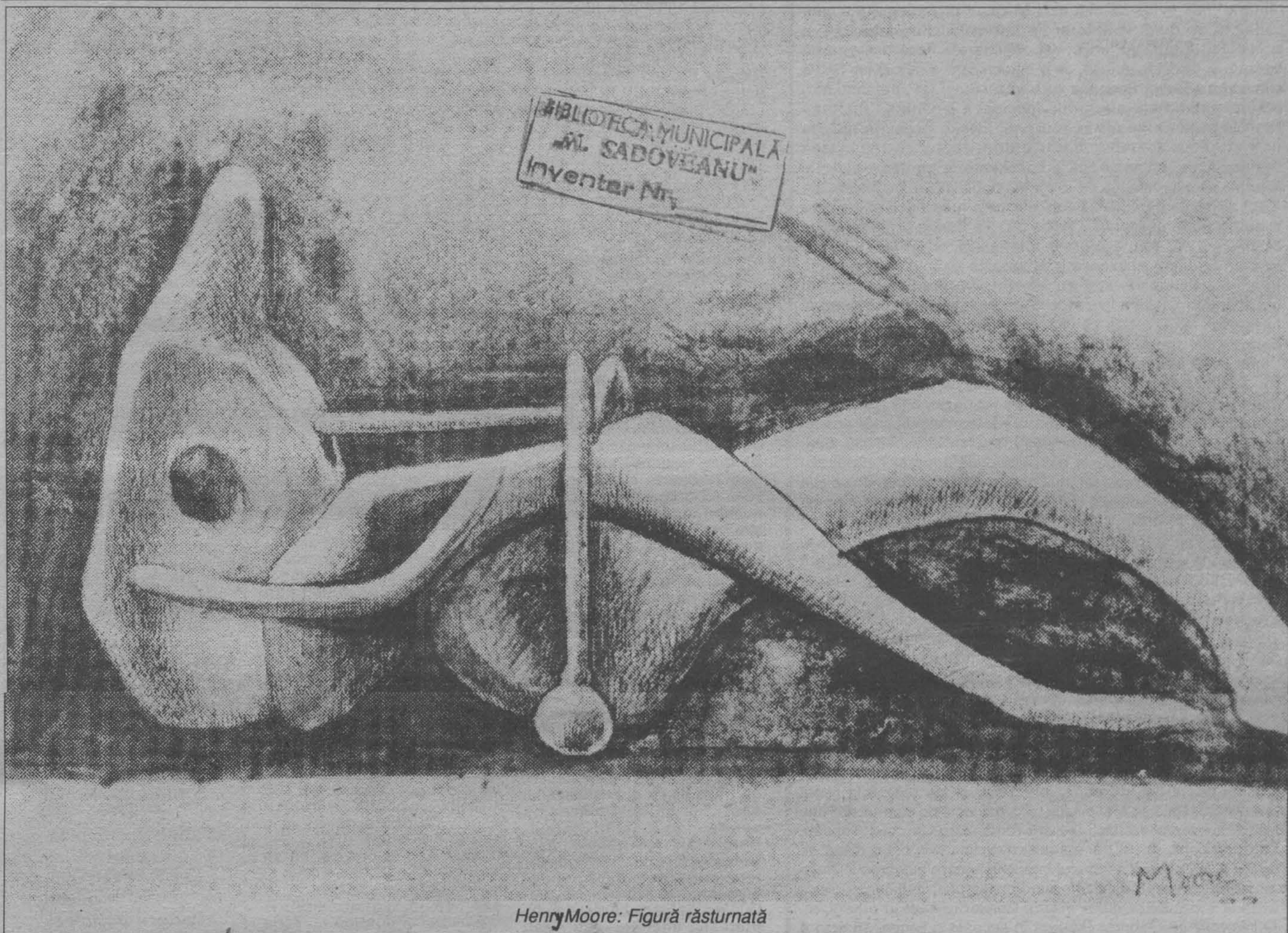
REVISTĂ FONDATĂ LA 1880 DE Alexandru Macedonski

Literatorul

Anul II
Nr. 45 (62)
23 oct. 1992
16 pagini
15 lei

Redactor şef MARIN SORESCU

BIBLIOTECA MUNICIPALĂ „M. SADOVEANU" Inventar Nr.

Henry Moore: Figură răsturnată

Eugen Jebeleanu

Perfectul acrobat

Perfectul acrobat este acela
care n-a călcat nicicând în noroi,
cel care totdeauna este deasupra noastră
cel care vinovat fiind, spune: „Vinovaţi sunteţi
voi..."

El are dreptul să spună aceasta
pentru că nu se amestecă niciodată
printre acei care suntem acolo unde suntem
în lumea noastră mereu un pic vinovată.

Neatingând decât sârma întinsă
picioarele-i sunt totdeauna curate,
el vede totdeauna lucrurile de sus,
pe dânsul nu-l ating sârmele ghimpate.

Tot ceea ce am păţit noi, cei de jos,
sunt, fără doar şi poate, păţaniile noastre.
El are gheare cu care ia tot ce se poate lua
şi privirile candide şi albastre.

MARIN SORESCU: Desfacerea gunoaielor (teatru)
OV. S. CROHMĂLNICEANU: Marele actor
AL. PIRU: Cazul Voronca
GHEORGHE TOMOZEI despre Dumitru Oniga
Proză de: GHEORGHE IOVA, NICOLAE ILIESCU

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

scaunul catodic

Impresia cea mai pregnantă pe care a lăsat-o săptămâna trecută televiziunea română este aceea a unei echipe de copii care a pierdut la „ulii şi porumbeii" şi care „dă cu sâc" câştigătorilor şi susţinătorilor acestora. Năuciţi de ineficienţa lor (de) răpitoare, perdanţii nu-şi ascund suferinţa, când apar pe post (şi apar, slavă Domnului) nici opţiunile drapate într-o înşelătoare imparţialitate, atunci când nu apar. Parţialitatea rămâne însă evidentă mai ales în cazul profesionalităţii care cedează de bună voie teren în faţa celeilalte parţialităţi: a politicului. Sigur, opţiunile - şi opţiitoarele fiecăruia - nu se discută. E discutabilă însă, ca o întruchipare a ridicolului, figura suferindă a Deliei Budeanu care văzându-şi (şi „arătându-ne") năruite speranţele electorale încetează legănarea răsfăţat-infantilă pentru a ne oferi chipul unei Electre longevive rătăcite prin studioul 4. Îmbucurător e doar faptul că labilitatea fizionomică şi chinestezică a speakeriţei e un semn sigur al libertăţii de expresie (fie ea şi a feţei) dobândite după decembrie 1989. Dinainte de această dată memoria mea - şi a altora care şi-au păstrat-o nealterată - reţine o Delie Budeanu mereu voios zâmbitoare că, deh, aşa era în totalitarism, crainicile TV *aveau voie* să fie mereu radioase şi entuziaste. D.B. nu plânge însă *solo*. Se solidarizează cu ea, într-un inedit sindicat al bocitoarelor, Cristina Ţopescu care îşi vestimentează durerea telegenică într-o rochie cernită, ce-i vine, recunosc, foarte bine ca nuanţă telepolitică.

Mai greu le vine redactorilor de la diferite emisiuni care, specializaţi în „munca de culise", nu apar pe ecran ca să arate poporului telespectator cât de mult i-a dezamăgit lăsându-se manipulaţi electoral exact în sensul contrar celui în care ei s-au străduit să o facă. Zbenguindu-se într-o inutilă şi penibilă (oare chiar ingenuă?!) campanie postelectorală aceştia, nu mai ştiu cum să dea mai în treacăt, mai printre altele sau mai deloc ştiri şi imagini cu preşedintele ţării, încât e evident că televiziunea nu este decât în proporţie de 38% naţională. Celelalte 62 de procente sunt cu consecvenţă ignorate ca fiind nesemnificative, ba chiar ne - de tot din punct de vedere intelectual cum titrează dispreţuitor mai multe ziare la fel de independente ca şi televiziunea. Dacă pelicula şi cuvintele sunt zgârcite cu preşedintele Iliescu, alesul de 38% al televiziunii zburdă prin programe cu o frecvenţă care îndreptăţeşte întrebarea dacă SOTI nu s-a extins cumva şi asupra postului naţional. Din acest nucleu de orgolii politice manifestate imparţial (adică nu pe părţi, ci pe de-a-ntregul) iradiază năravul lipsei de măsură şi de simţ al ridicolului şi în celelalte domenii televizate. Plină de acelaşi entuziasm partinic, Gabriela Bidu ne prezintă în termenii cuveniţi autorităţii politice un eveniment cultural : lansarea ultimei cărţi (de sertar?) a cunoscutei militante Ana Blandiana. Ieşit din graţiile poetei (şi, de bună voie, chiar şi ale criticii) la acest eveniment, Nicolae Manolescu a cedat locul de comentator unei tinere speranţe a criticii literare româneşti, Corneliu Coposu, care, probabil, în cei trei ani postrevoluţionari a dat o mână de ajutor şi la tragerea sertarului înţepenit în care autoarea îşi ţinea literatura disidentă. Evident, prin apariţia unor asemenea critici, aflaţi la începutul carierei, viitorul literelor româneşti e asigurat. O informez pe Gabriela Bidu că în aceeaşi zi (vineri, 16 oct.) a avut loc lansarea unei cărţi pe coperta căreia se află numele lui *Nicolae Steinhardt*, doar atât - în rest cred că e datoare să se informeze singură.

Admit că, în cazul televiziunii, toţi ne uităm la acelaşi lucru şi fiecare vede altceva. De pildă, în urma penultimei dispute electorale a prezidenţiabililor, o doamnă intelectuală aprecia contribuţia lingvistică a lui Constantinescu drept aleasă şi strălucitoare, iar pe cea a d-lui Iliescu... în termeni pe care cu decenţă neintelectuală mă jenez să-i reproduc. Doamna în cauză este profesoară de limba română şi, ca să nu produc îngrijorări părinţilor, sunt dator să spun că, totuşi, sesizează şi sancţionează prompt dezacordurile gramaticale ale elevilor, ca şi obrăznicia lor, oricât de „strălucitori" ar fi aceştia.

Mă întreb, în final, de ce se tot spune că televiziunea e aservită *puterii*. Răspunsul e unul singur: avem o opoziţie extrem de *puternică*.

Andrei GRIGOR

TUR DE ORIZONT

Critică şi politică

Cel de al patrulea roman al scriitorului francez originar din România, Edgar Reichmann, *Insomniacul Dunării*, apărut în această toamnă la Paris în Editura Balland, se bucură în *Contemporanul* nr. 41 (9 octombrie 1992) de o pagină de comentarii semnate de scriitorii Nicolae Breban, Ioan Groşan şi Florin Sicoie. Aflăm de la Nicolae Breban că scriitorul a emigrat „în 1957 în capitala Franţei, după o adolescenţă şi o lungă, îndelungată tinereţe petrecută „corps et âme" în entuziasmata confuzie a anilor stanilişti", dar şi că „romanele sale, publicate târziu, în plină maturitate, mai arată, dacă era nevoie, cât de prezentă, de formatoare, de vie era şi rămăsese în conştientul şi subconştientul criticului (Edgar Reichmann este şi un reputat cronicar literar al ziarului „Le Monde", ziar în paginile căruia a scris de-a lungul anilor „despre aproape toţi scriitori lumii", salutând totodată cu generozitate şi mulţi scriitori români din Franţa şi din ţară – n.n.) România tinereţii sale şi a părinţilor săi, mai ales România literelor." Despre romanul propriu-zis Nicolae Breban este de părere că e «O carte unică în literatura noastră modernă, poate, cine ştie, un început, o legătură, o punte vie, pulsând între „noi", cei de aici şi „ceilalţi", cei pierduţi în diaspora, cei în care tresare nu numai o parte din „memoria pământului" dar şi geniul naţional». Aprecieri pertinente, favorabile romanului, formulează şi Florin Sicoie, considerând că e vorba de „un *Bildungsroman* construit după toate rigorile geniului", că în tot e vorba de o „operă interesantă şi foarte bine scrisă". Interesante disocieri face şi Ioan Groşan. De aceea surprinde fraza finală din comentariul său: „Fie ca la viitoarea sa venire în ţară, Edgar Reichmann să găsească în Galaţi nu oraşul „roşu" de azi-ieri, ci un port cu adevărat european pe axa paşnică Rin-Dunăre. Şi fie ca aceasta să fie pretextul unei noi cărţi". Zău aşa, nu prea înţelegem de ce Galaţiul este taxat de oraş „roşu"? Numai pentru că la alegeri nu a ieşit „partida" pe care ar fi dorit-o Ioan Groşan? Fiindcă, altfel, Galaţiul, fie că place unora, fie că nu, ni s-a părut, vizitându-l astă-vară, un oraş civilizat, curat, bine aprovizionat, cu alte cuvinte, mult mai temeinic gospodărit decât numeroase alte oraşe, pe care iarăşi am avut ocazia să le vizităm, în care au „biruit" în alegeri „culori" şi „semne" pe placul lui Ioan Groşan! Suntem surprinşi, totuşi, că un scriitor şi intelectual serios se dedă la o politică ieftină! Ne mai mirăm atunci de unde ne vin etichetele cu care ne gratulează atâţia pe aiurea. Niţică responsabilitate nu ne-ar pica rău! Veniţi domnule Reichmann fără frică la Galaţi şi veţi vedea că „roşul" e doar în mintea unor confraţi. De ce oare?

O restituire

În *Adevărul* nr. 221 (16 octombrie 1992), la pagina de cultură, poeta Gabriela Negreanu, redactorul de editură care în anii dictaturii a promovat cu curaj poezia de calitate, prefaţează câteva opinii inedite, datând de prin '86, despre „o nouă vârstă a poeziei patriotice" ale lui Andrei Pleşu. Cităm din precizările Gabrielei Negreanu: „... înconjuraţi de diversiuni fals-patriotice, în fond anti-patriotice, a acceptat (*Andrei Pleşu – n.n.*) să-mi răspundă, şi a făcut-o, în manuscris, la un chestionar alcătuit de mine pe o temă cu schepsis comandată de SLAST (în speţă de Cristoiu): *O nouă vârstă a poeziei patriotice* (mai răspunseră Gheorghe Grigurcu şi Radu G. Ţeposu, iar textele, inclusiv, al lui Pleşu – în copie; originalul îl păstrez eu – au rămas, nepublicate, la I. Cristoiu, pe atunci red-şef, ori pe la cine ştie ce servicii ale Securităţii). Textul era serios şi cinstit, cu adevărat patriotic". Citindu-l, nu încape îndoială, aprecierile Gabrielei Negreanu au şi astăzi totală acoperire. În ceea ce Andrei Pleşu a gândit în urmă cu şase-şapte ani, cu seriozitate şi cinste, recunoaştem spiritul său profund, inteligenţa şi bunul simţ ce-i caracterizează fiecare frază pe care o rosteşte şi o scrie: „Când poezia patriotică e ratată, ea nu e doar – ca orice alt tip de poezie – poezie *proastă*: e, pe deasupra, poezie *rea, imorală, impură*. Ea nu pune în discuţie doar *talentul* autorului ei, ci *buna lui credinţă*. A avea, într-o poezie oarecare, note false e a risca ridicolul, a avea note false într-o poezie patriotică e a jura strâmb, a cabotiniza în jurul unor valori care obligă la o supremă sobrietate". (...) „Nu ţine de natura poeziei să se exprime în registru patriotic şi nu ţine de natura poeziei să se exprime în registru liric. A reproşa unui poet că nu scrie poezie patriotică e la fel de nejustificat cât e de nejustificat a reproşa unui patriot că nu scrie versuri." etc., etc. Evident, astfel de gânduri nu au avut cum să treacă de vigilenţa cenzorilor de partid de ieri! Doar nu erau într-atât de inconştienţi, dragii de ei, ca să-şi rişte funcţia. De mirare e doar cum se înghesuie unii, metamorfozaţi peste noapte în vajnici democraţi, să-i reproşeze dlui Andrei Pleşu consecvenţa cu sine, adică tocmai seriozitatea şi cinstea, fiind gata, probabil, să se ofere pe ei înşişi model de cinste şi seriozitate. Marea e grădina ta, Doamne!

DIAC TOMNATIC ŞI ALUMN

REVISTA REVISTELOR

Melomanii privilegiaţi

O maximă densitate a textelor în fiecare pagină şi a semnăturilor în fiecare număr realizează ACTUALITATEA MUZICALĂ, revistă bilunară editată de Uniunea Compozitorilor şi Muzicologilor – redactor şef Luminiţa Vartolomei. Admirabil paginată, în acelaşi timp, cu un joc compensatoriu al graficii şi fotografiei, publicaţia conferă cititorilor melomani un privilegiu pe care-l pot invidia iubitorii celorlalte arte, lipsiţi de un asemenea curier al informaţiei şi comentariului pe cât de prompte, pe atât de riguroase valoric. Deşi scos înaintea deschiderii noii stagiuni de concerte, ultimul număr din ACTUALITATEA MUZICALĂ (62, octombrie 1992) ne câştigă de la primele pagini (din păcate numai în număr de 8) cu semnăturile unor Viorel Cosma, Edgar Elian, Petre Corbeanu, Radu Gheciu, George Bălan, Gheorghe Neagu, Ioana Anca Andriescu, Octavian Ursulescu, cu o corespondenţă de la New York şi alta de la Viena, cu o amplă cronică a Festivalului muzicii de cameră de la Braşov, alta despre Festivalul de jazz de la Costineşti ş.a.m.d. Cartea de muzică – apariţia la Bucureşti a primului tratat de regie lirică („Realizarea spectacolului liric" de A.I. Arbore) sau tipărirea la München a unui album consacrat lui Sergiu Celibidache – pare să ocupe un loc prioritar printre preocupările revistei, ca şi urmărirea producţiei „fabricilor de discuri" româneşti şi străine. Interesează în egală măsură traseele internaţionale ale unor Georgeta Stoleriu şi Cristian Badea, fără a fi dispreţuite tentaţiile show-urilor de divertisment sau ale concursurilor de gen ale amatorilor. Păcat că ACTUALITATEA MUZICALĂ împărtăşeşte soarta celorlalte publicaţii de cultură în privinţă difuzării.

Literatorul

Săptămânal de literatură şi artă editat de MINISTERUL CULTURII

Anul II, nr. 45(62)/ 1992

Comitetul director:
VALERIU CRISTEA
FĂNUŞ NEAGU
EUGEN SIMION
MARIN SORESCU

Colectivul redacţional:
Lucian Chişu (redactor şef adjunct), Ion Cocora (redactor şef adjunct), Nicolae Diaconu, Andrei Grigor (secretar general de redacţie), Valerian Sava, Marin Stoian

Adresa redacţiei:
Bucureşti, Piaţa Presei Libere nr. 1, cod 71341, tel. 17.10.23; 17.60.10, int. 2243, 2248, căsuţa poştală 33-20.

Administraţia:
Direcţia Pentru Presă, Publicitate şi Tipărituri, Piaţa Presei Libere nr. 1, sector 1, Bucureşti

Anunţăm cititorii noştri că abonamentele la revista "LITERATORUL" se fac la oficiile poştale, factorii poştali şi difuzorii voluntari din întreprinderi şi instituţii

Cititorii din străinătate se pot abona prin RODIPET S.A. – PO BOX 33-57; telex: 11995 sau 11034; telefax: (40)-0-185673 Bucureşti – Piaţa Presei Libere nr. 1, România

Publicaţia este înscrisă în Catalogul de presă Rodipet la poziţia 43. ISSN 1120-5583

Tehnoredactare computerizată

© JORDAN

Tiparul executat la TIPOREX Bucureşti

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

CRONICA LITERARĂ

Eugen SIMION

SPIRITUL PLOIEŞTEAN

Dramaturgul Mihai Ispirescu publică o carte de schiţe, povestiri, fragmente epice, scenarii sub titlul *Lumea într-o luni*.*) O carte sau două? Căci, până la pagina 111 sunt înşirate 16 naraţiuni şi, mai departe... Mai departe trebuie să răstorni volumul şi să citeşti de la 1 până la pagina 82 alte 14 schiţe, povestiri etc., adunate sub titlul *Tratat asupra viţeilor la poarta nouă*. Fantezie, ironie, exigenţe ale economiei de piaţă? Probabil toate la un loc. Fapt sigur este că povestirile, aşa *sucite* (la propriu) cum sunt, sunt bune, arată imaginaţie epică, simţ comic şi capacitate de expresie, Mihai Ispirescu este ploieştean şi, vorba ilustrului nostru înaintaş, de mici deprindem noi, ploieştenii, vicleşugurile literaturii... Autorul pe care îl prezint în cronica de azi se arată, oricum, priceput în a privi lumea pestriţă a târgului dintr-un unghi epic complex, combinând, de cele mai multe ori, ironicul cu tragicul. Zic *târg* pentru că în cele mai multe naraţiuni este vorba de un oraş de provincie, nici mare, nici mic, cu actori rataţi şi alcoolici, cu femei bovarice şi cetăţeni gospodari, intelectualiceşte mărginiţi. Un târg, evident, imaginar, dar în el regăsesc tipologia şi chiar topografia oraşului în care mi-am petrecut o parte din copilărie şi toată adolescenţa mea: piaţa Sârbească, Pomul Verde, mahalaua Sfântului Vasile, Crângul lui Bot, celebra cârciumă „La bot de oaie" şi alte instituţii culturale celebre în oraşul nostru.

Desigur, acestea sunt consideraţii pur subiective, fără nici o legătură cu epica propriuzisă. Epica are legile şi tipologia ei situată, în povestirile din *Lumea într-o luni/ Tratat asupra viţeilor la poarta nouă*, la jumătatea drumului, între satiră, farsă, fabulă umoristică şi proză de observaţie morală. Modelul Caragiale, patronul nostru, se simte printre rânduri. Valorizarea absurdului din mica lume provincială trimite la literatura lui Teodor Mazilu şi Ion Băieşu, în fine, intuiţia fantasticului, terifiantului, spectaculosului, în situaţiile banale ale vieţii, arată bune lecturi meditate din Eugen Ionescu, Sorescu şi alţi scriitori din secolul al XX-lea, aceia care au descoperit complexitatea lucrurilor derizorii. Filiaţii normale la un prozator atras de tragicomicul existenţei mărunte.

Mihai Ispirescu aduce în naraţiune, înainte de orice, o tipologie şi, cum am zis, un spaţiu original. Este lumea unui Mitică duplicitar, speriat, întristat şi păgubos. El e actor fără roluri, mic funcţionar mutat de colo, colo, soţ slab de înger, asuprit de o nevastă aprigă, subaltern terorizat de serviciul de cadre etc. Singura lui libertate este limbajul. Nu şi-a pierdut vocaţia de a tachina, a bârfi, a trăncăni, de a face, pe scurt, haz de necaz, dar vocaţia cere, acum, mai multă abilitate. Oricând „şeful" poate fi avertizat de un turnător şi, atunci, Mitică este în primejdie. Această adaptare la circumstanţele vieţii sub regim totalitar este bine sugerată în naraţiuni. Mitică este, acum, un spirit bizantin. Ştie să facă faţă exigenţelor şi complicităţilor unei lumi care una zice şi alta face.

Mihai Ispirescu deschide, totuşi, cartea lui nu cu o proză satirică, ci cu una lirică şi fantezistă. *Lumea într-o luni*, naraţiunea care dă titlul primei părţi, reconstituie universul unei copilării târgoveţe în vreme de război. Ce se observă întîi este proliferarea obiectelor. Copilul se naşte într-o lume dominată de lucruri şi, isteţ şi cu imaginaţie bogată, copilul, pe măsură ce creşte, antropomorfizează această puzderie de case, porţi, garduri, pomi, jucării care-l înconjoară. Cartierul, strada, curtea, interiorul casei în care trăieşte, toate trec printr-o fantezie bogată şi se transformă în altceva decât sunt în realitate. Ele capătă întâi un nume şi intră într-o comedie. Comedia obiectelor şi a micilor vieţuitoare, strâmbate şi însufleţite de un copil năzdrăvan. Iepurii de cârpă, girafele de placaj, fesul multicolor participă la o viaţă secretă, infinit mai bogată şi mai interesantă decât viaţa reală. Curcanul Bibu, raţa Tomescu, porcul Gogu, fluturele Miriţescu, Cişmeaua Elvira, ghiozdanul Ieremia, doamna Enescu (o raţă cu zimţi aurii şi mustăţi), magazinul Victoriţa de pe strada alăturată, formează o lume paralelă pe care fantezia copilului (sau, mai concret zis, fantezia prozatorului care-şi închipuie spectacolul copilăriei) o populează mereu cu indivizi - obiecte, ca în proza lui Urmuz. Totul capătă, aici, un nume şi o personalitate: peria de frecat podelele, dulceaţa din chesea, mielul de rumeguş Lambe, cotoiul Robert...

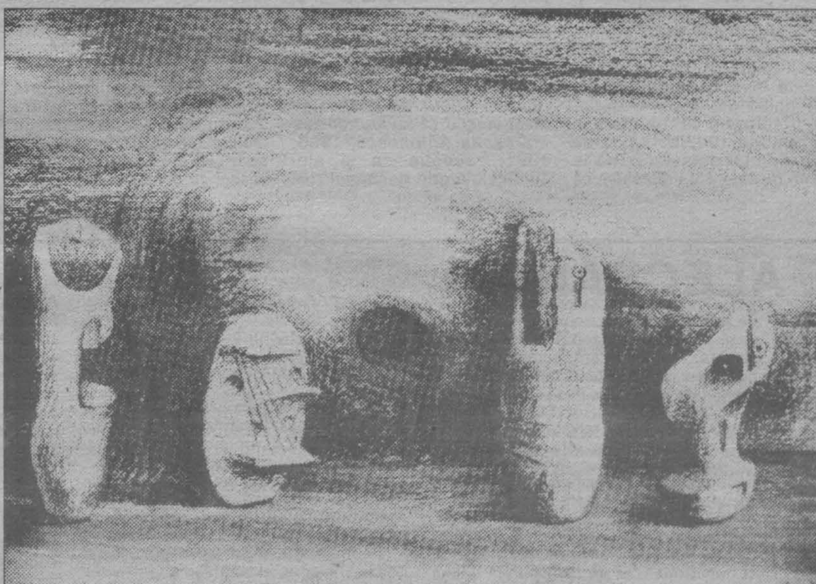
Planurile se confundă şi universurile se întrepătrund într-un târg prosper şi pestriţ, cu unchi şi mătuşi, veri şi verişoare, prinşi, toţi, în automatismele lumii provinciale. Prozatorul le reconstituie, acum, cu o ironie înduioşată şi o fantezie fermecătoare prin naivităţile ei calculate. Iată pe Robert, cotoiul, plecat în crailâc la Brăila: „Trecător îmi apare şi Robert, cotoiul, cu lavaliera lui albă la costumul negru de lustrin, mahmur şi ursuz, veşnic amestecat în chefuri sau bătăi. Iarna, când gerul devenea brici, îl auzeam umblând la ferestre. Deschideam şi el se lungea sub plapumă, încărcat cu mirosul zăpezii. Auzeam depărtându-se cupeul ce-l purtase până aici, întors de la cine ştie ce bal, simţeam unduioasă atingerea hainelor sale fine şi adormeam fericit că lângă mine se odihneşte, sforăind mulţumit, un prinţ răsăritean. Ultima dată a venit parfumat, cu un ciucure roşu la ureche. De atunci nu l-am mai văzut. Ma mița, tărcata, la care mai avea obiceiul să înnopteze, mi-a spus că ar fi plecat după o siameză din Brăila. Dar cine ştie?!" - şi, iată, descripţia unui „jour fix" în mediul provincial românesc: „Se adunau laolaltă în salonul cel mare, poşete, mănuşi, pălării cu pene şi voalete, vulpi făcute blană, baticuri, brăţări, pandantive, broşe, agrafe. Prin aburii cafelelor începeau să decupeze vechi abţibilduri pe care eu le priveam vrăjit. Reînviau fete dispărute în tragedii amoroase, politicieni scrobiţi, boieri şi cârciumari, petrolişti cu renume, scriitori, artişti, ingineri, curve, servitoare, savanţi, câini, anotimpuri, pisici, murături, dulceţuri, plus altele nu mai ştiu câte până mă apuca ameţeala de atâta clănţănit şi le zăream cum dispar, abia, când pendula din hol bătea cu icneli zece ore."

Aceste pagini lirice şi fanteziste ascund un prozator realist şi, văzând şi alte fragmente, îmi vine să cred că el poate veni într-o zi cu un bun roman de moravuri provinciale. Câteva *documente* există deja în cartea de faţă. Mihai Ispirescu deschide sertarele biroului la care scrie şi descoperă scrisori vechi, dosare, ordonanţe, caiete cu însemnări de la începutul secolului şi le reproduce fără a face alte comentarii. Reale sau imaginare, documentele sunt sugestive prin culoare şi umorul lor involuntar. O ordonanţă din 1904 a primăriei arată că este cu desăvârşire interzis birjarilor şi automobiliştilor să meargă pe străzile oraşului „cu iuţeală mai mare decât treapătul mic al cailor, iar la colţul stradelor la pas". Cu două săptămâni înainte de lăsata secului de Paşti, ploieştenii fac chef cu potroace, apoi fac rugăciune şi ţin post, consumând ciorbă de fasole, mazăre bătută cu ulei şi praz, scordolea de raci, caracatiţă cu lămâie, scoici cu piper, rasol de melci cu hrean, mănătărci, rasol de peşte sărat cu usturoi şi mămăliguţă, plachie de crap cu ceapă şi ardei roşu... Straşnic post!

Se bea şi se mănâncă mult şi în proza lui Mihai Ispirescu, ca şi în literatura înaintaşului său ploieştean. Târgoveţii săi ies, primăvara, la Crângul lui Bot şi fac chef mare, în lunile nefavorabile se retrag în cârciuma la „Botul Calului" şi *consumă* încet şi trist. Când vine nota, se vede limpede disponibilitatea lor culinară: „16 fleici în sânge, 20 mititei, 10 patricieni, 16 perechi de fudulii cu 10 chile de vin la găleată; daţi 3 lei să vă fie de bine"... Obiceiurile şi disponibilitatea se păstrează şi în vremurile mai noi. Sunt mai rare doar fleicile în sânge şi fudulliile. Rămân măslinele şi, în genere, aperitivele. Locul vinului este luat de vodcă. Mitică, Lache, Mache, în ipostaze noi, nu mai petrec singuri şi nici în linişte. Este mereu de faţă o coafeză cu sâni de piatră şi cu dorinţa de evaziune spre capitală, iar chefurile se termină, de regulă, prin încăierări colective.

Prozele lui Mihai Ispirescu impun, cu aceste elemente, o tipologie originală, formată din indivizi fără personalitate care se agită steril ca peştii într-un acvariu. Un bătrân joacă table singur, la infinit, reproducând vechile automatisme, inclusiv clasica ciorovăială a adversarilor de la sfârşitul partidei. Un scriitor local începe, zilnic, o schiţă pe care n-o mai încheie. Îşi terorizează în acest timp familia, până ce, Marietta, nevasta, îl părăseşte şi se duce la un inginer care era o patimă mai blândă: creşte nutrii *(Schiţa)*. Geo Drăgoescu, tip înzestrat şi păgubos, este un fel de *Cănuţă om sucit* în noile condiţiuni ale socialismului. Când vrea să înceapă ceva, i se spune mereu că nu-i momentul. Ratează până şi moartea *(Momentul)*. Marius, actor fără talent, doarme răpus de vodcă şi iubire. Lângă el, o coafeză blondă şi goală trece printr-o dramă de conştiinţă: să rămână cu actorul sau să urmeze sfatul înţelept şi gospodăresc al părinţilor şi să se mărite cu un mecanic auto, fără titluri academice, adevărat, dar cu bani buni, casă la curte. Alege mecanicul *(Romanţă)*. Un altul *(Vara, în amurg)*, scârbit de burlăcie, caută o Penelopă de mahala, pe nume Viorica, dar Penelopa se măritase între timp cu domn' Marcel din Focşani. Lui Ulise nu-i rămâne decât să cugete cu tristeţe: „trece vremea frăţioare, se duce"... Hector Săvescu, contabil vechi, divorţat, om serios, are impresia că cineva îi intră în casă în absenţa lui. Prozatorul studiază naşterea unei psihoze şi manifestarea terifiantului în limitele unei existenţe banale. Contabilul, după mai multe dovezi, cade la fandacsie şi nu mai iese din ea *(Lunile anului)*. Povestirea este bine conturată şi sugerează un tip de anxietate în condiţiile unei biografii precare. Irelevante estetic mi se par, din această categorie, schiţele dramatice *Primăvara şi Un interviu*.

Foiletoanele satirice din a doua carte a lui Mihai Ispirescu sunt bine scrise şi tind să fixeze, prin câteva tipuri ce se repetă, mica birocraţie provincială. Mircea Dicu, Diaconescu şi Neagu, funcţionari amărâţi, se cinstesc cu ţuică în timpul serviciului, apoi se toarnă, rând pe rând, la cadre. Comedia denunţului continuă *(Dansul clapelor)*. Gigi Burlacu este un mic şef despotic însărcinat să laicizeze sărbătorile creştine. El are un plan şi cere subalternilor înfăptuirea, neabătut, a obiectivului *(Ultimul punct)*. Limbajul de lemn este aici, ca în toate foiletoanele, hrana spiritului comic. Valentin Buşniţă, poet patriotic şi revoluţionar, are impresia că s-a pus la cale o conspiraţie mondială împotriva talentului său *(Poetul şi puşca)*. Leontina aşteaptă bărbatul care întârzie nepermis de mult şi, în acest timp, ţine un lung şi întortocheat discurs al geloziei. Răzbunarea supremă nu mai este vitriolul, ci denunţul la cadre. Scenariul, din fericire, nu se împlineşte pentru că, în ultima clipă, femeia geloasă, cu vocaţie de turnătoare, află că bărbatul n-o trădase, suferise, doar, un accident şi se afla la spital. Eliberată de coşmarul geloziei, aleargă, dramatic, spre spital *(Aşteptarea)*. Schiţă reuşită pe tema eternei crime în amor. Paulette, casnică bătrâioară, adoră intelectualii şi, din această pricină, îşi înşeală fără scrupule soţul fără titluri universitare. Un profesor cu definitivat îi toacă însă micile economii şi Paulette este dezamăgită...Este un personaj din categoria ipocritelor sentimentale şi filozoafe, descrise şi de Mazilu *(Mutaţii)*. Domnul Tacea visează să regizeze un spectacol, dar istoria îi este mereu potrivnică. Când pare a reuşi, moare *(Premiera)*. Anişoara, româncă ţeapănă, specialistă în parastase, îşi programează dinainte soţii şi se ceartă, la pomană, cu verişoara Nina, de altă nuanţă politică *(Parastasul vesel)*. Încet, încet, lângă tipologia veche, în tradiţia lui Caragiale, pătrund personajele lumii postdecembriste. Proza românească este, la acest capitol, în faza tatonării. Va mai trece, probabil, o vreme până ce Conu Leonida, Miţa Baston, Catindatul, Pampon vor trece, sub noile lor înfăţişări, din istoria recentă în imaginaţia epică. Ploieşteanul Mihai Ispirescu încearcă şi reuşeşte în câteva rânduri să prindă psihologia şi moravurile individului în perioada tranziţiei... Naraţiunile lui arată inteligenţă satirică şi putere de imaginaţie epică.

Henry Moore: Patru forme

*) Editura Elit - Comentator, 1992, Ploieşti

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

VINA REGALĂ

Convorbirile *) cu fostul suveran român Mihai I, redactate de Mircea Ciobanu, actualul său purtător de cuvânt la București, au fost pe nedrept ignorate de comentatori, ba chiar luate ca literatură, premiate, ca atare de Uniunea Scriitorilor. Că este ceva „literatură" în „discursul" regal nu încape îndoială. Dar în acest fel valoarea revelațiilor istorice așteptate de cititor scade sub limita permisă, ca să crească peste aceeași limită miza politică a textului. Realizate în Elveția, la Versoix, în două reprize (10-18 iulie și 1-15 octombrie 1990), editate la „Humanitas" cu cerneală rapidă și, pe alocuri, simpatică, dar fără alt efect decât ridicarea redactorului la rang de portavoce, convorbirile acestea indică un regim de urgență: ce nu face omul pentru o pâine!. Dar pentru un tron!

Cu o suficiență pe care am considera-o naivă, dacă n-ar fi regal interesată, Mihai de România ne încunoștințează că posedă *cheia* pe care noi, compatrioții săi, o căutăm, din nenorocire fără aportul său, de vreo trei ani: „lucrurile nu merg bine, constată exilatul din Versoix, și numai într-un singur fel pot fi puse pe făgașul lor, prin recunoașterea actului de la 30 decembrie ca ilegal și nereprezentând voința poporului român". Ce simplu ar fi să dăm în urmă istoria cu o jumătate de veac și s-o potrivim după ceasornicul regal! Numai că istoria are legile ei din care n-o scoate nimeni. Îl putem, totuși, înțelege când afirmă: „Eu nu pot să țin seama de opinia guvernanților nelegitimi ai României de dinainte și de după 30 decembrie 1947", doar că noi nu judecăm evenimentele separat, ci-n „dialectica" lor, chiar dacă nu mai suportăm acest cuvânt. La 1 decembrie 1947, când, în ciuda sfaturilor lui Maniu și Brătianu, participa la deschiderea primului parlament comunist, regele legitimase, de fapt nu doar niște alegeri falsificate, ci și chiar viitoarea dizolvare a partidelor democratice, din iulie 1947, și viitoarea sa abdicare. O abdicare atât de „dureroasă" încât regina mamă însăși a numit-o... un divorț civilizat. Și pentru că mai nimic din atitudinea regelui de dinainte de 30 decembrie 1947 nu-i este favorabil, se furnizează ad-hoc gesturi ulterioare. Era totuși nevoie, și de puțină literatură! În consecință, la pagina 9, domnul Ciobanu face „teoria zvonului", pentru ca, la pagina 10, domnul Mihai să infirme „zvonul" lansat de securitate pe această cale ciudată cum că ar fi vizitat „România lui Ceaușescu": „asta ar fi însemnat recunoașterea abdicării", ceea ce desigur nu se putea face! Iată-l, dar, pe fostul rege îndreptățit la tron doar prin simpla respingere a unui zvon vag certificat (procedură kaghebistă, postură donquijotească totuși, având în vedere osul regal pus la lucru!). Indicația regală cade la fix: „E nevoie de oameni care să-și iubească patria până la jertfa de sine". Jertfa de sine a fostului monarh fiind, nu-i așa?, dovedită integral prin decorația oferită de ocupantul bolșevic al României! Faptul recunoscut ca o bagatelă, că 150.000 de soldați români au fost jertfiți inutil pe frontul din Moldova, la ordinul său de a lăsa armele, constituie evident, a doua jertfă de sine a monarhului în a cărui proprietate personală au intrat acești soldați. Așijderi, trădarea comandantului de căpetenie al armatei în timp de război, arestarea și predarea sa la inamic, tot jertfă de sine se cheamă, plătită, e drept, cu capul mareșalului Antonescu, care exact pentru asta a existat: ca prin el să se jertfească pentru a treia oară Mihai I ! Lungului șir de mistificări cu care ne-a obișnuit istoria-n serviciu comandat a ultimei jumătăți de veac i se adaugă, în fine, și prinosul postum al fostului monarh, inutil și fără alt înțeles decât acela că primul nostru câștig democratic ar consta în faptul că astăzi, spre deosebire de ieri, putem citi orice. Numai că astfel Mihai de România abdică a doua oară, de data aceasta din calitatea de martor al unor evenimente și așa îndelung răstălmăcite.

Refuzând să-și admită abdicarea, fostul suveran caută să-și justifice domnia desfășurată în condițiile de excepție ale anilor patruzeci. Desigur, nu-i reproșăm că n-a mers în decembrie 1947 cu apărarea principiului dinastic până la *jertfa de sine*. Nu-i reproșăm că n-a avut puterea de-a abdica odată cu regimul democratic, în momentul când partidele istorice au fost dizolvate: ele își pierduseră credibilitatea, viciate de politicianism, corupție, lipsă de inițiativă și incapacitate administrativă, și doar scârba românilor față de comunism leaduse votul masiv din 1946. Nu-i reproșăm că nu l-a grațiat pe mareșal: oricine poate avea complexe imposibil de suportat, iar execuția mareșalului este epilogul logic al dramei sale. Dar nu i se va ierta niciodată existența zilei de 23 august în istoria românilor: dinastia de Hohenzollern a decedat de fapt pentru România la 23 august 1944, nu la 30 decembrie 1947. În definitiv, ne-am putea întoarce liniștiți la Constituția din 1923, și deci la regimul dinastic, cu un singur și scurt amendament: fără Mihai I. Acest fatidic 23 august obsedează inevitabil și memoria fostului rege. Dar cele două reprize de exorcism prin convorbiri s-au scurs pare-se în van, de îndată ce în loc să-și asume până la capăt responsabilitatea în fața istoriei și-a unui Dumnezeu adesea invocat, încearcă să-și mușamalizeze erorile, explicându-le prin amănunte de conjunctură, irelevante, puse în scheme deformante, fanteziste, dând vina, simplist, pe vitregia vremurilor și zavistia oamenilor. „Adevărul este, vorba regelui, adesea incomod, nu avem curajul să umblăm după el". Pover uomo!

Hotărât să se prefacă în orice pentru ca regele să poată încăleca pe tronul României măcar pentru sfârșitul poveștii, cronicarul îl ajuta copios ținându-i bibliografia la zi și la-ndemână, deși nu pomenește nicăieri de trimeteri obligatorii, precum bunăoară: Nicolae Baciu (*Agonia României*,1987, 1990) Ion Pantazi (*Am trecut prin iad*, 1989, 1992), George Magherescu (*Adevărul despre mareșalul Antonescu*, 1986, 1991), aceștia ca și alții subînțeleși prin genericul „cei care..." etc. Sau acești autori, care pun în cauză legitimitatea unor deja exprimate pretenții la coroana României, merg cu toții pe mâna securității? Sunt convins, ca și Mircea Ciobanu, că Mihai de România, fost monarh, fost fermier, mecanic, pilot și agent de bursă, este un om cumsecade, cu familie numeroasă și oarecare chiverniseală, chiar dacă nu-și poate reprima din loc în loc un soi de râcă de om bătrân căruia nu-i mai este teamă de nimic. Bineînțeles, cine va căuta puțină dramă în această spovedanie va fi dezamăgit: în locul unui personaj complex va da la tot pasul peste complexele unei persoane aflate când sub coroană, când sub papuc. Mirat că regele român a abdicat fără împotrivire, Stalin ar fi exclamat: a fost un rege de nimic! Mareșalul Antonescu încercase să facă din acesta un rege mare și-a plătit cu viața. Iar fostul monarh are acum lipsa de tact de-a ne spune că „Transnistria nu-i pământ românesc", deși mor și astăzi acolo români pentru el, de-a considera că, odată pornit la război, mareșalul se putea opri la Nistru fără riscul unei ocupații germane totale, ori de-a face analiza guvernării acestuia prin grila unui subconștient culpabilizat și resentimental, ratând astfel, după destinul dinastic, și calitatea de martor indispensabil.

Încolo, putem accepta, cu mici amendamente, *programul* regal de domnie propus românilor. De pildă, sântem de acord că în procesul de reconciliere „nu trebuie să-i scăpăm din vedere pe cei care și-au pierdut privilegiile în decembrie 1989", dar, completăm noi, nici pe cei care și le-au pierdut în decembrie 1947. Sau că „e mai ușor să iubești umanitatea decât un singur om", mai ales când acesta obsedează și se numește Ion Antonescu. Putem admite că „Antonescu a fost un dictator prin vocație, nu prin conjunctură", dar dictatura acestuia nu s-a exercitat în profit personal, fiind mai curând acea jertfă de sine impusă de ceasul de primejdie al țării. Cât privește aserțiunea că mareșalul iubea atât de mult puterea încât nu se putea despărți de ea, aceasta constituie un fals, de o înjositoare lipsă de pietate. Mareșalul reprezenta în august 1944 unica soluție pentru o ieșire onorantă din război. Fapt dovedit între altele de corespondența cu Maniu și Brătianu și, mai ales, de declanșarea, începând din 22 august, a operațiunilor de separare a armatei române de cea germană și așezarea ei pe poziții care să n-o facă vulnerabilă, indiferent din ce parte va fi venit inamicul a doua zi. Absența lui Maniu și Brătianu de la momentul arestării dovedește încă o dată că partidele democratice nu vedeau salvarea țării prin asemenea acțiune. Pe de altă parte, în 23 august, mareșalul se prezentase la rege din proprie inițiativă (solicitarea regelui fusese respinsă!) și prin înțelegere cu capii partidelor politice tocmai pentru a-i comunica marea cotitură. Gestul penibil al arestării, dezonorant pentru rege, oștire și țară, a risipit și ultima posibilitate de compromis cu sovieticii, cărora, practic, România le-a fost oferită pe tavă, pentru prima și sperăm ultima oară în istorie, integral. Evoluția evenimentelor până la 12 septembrie, data semnării capitulării necondiționate, încoronează tragic eroarea regală din 23 august. Iar Mihai I greșește acum din nou, încercând penibil să se scoată din cauză, ca și cum pentru noi, astăzi, atitudinea sa din urmă cu cincizeci de ani ar mai avea și alt caracter decât istoric. Înainte de-a fi executat, mareșalul i-a transmis regelui nu ura ci iertarea sa, iar noi ținem cont de ultima lui dorință. Și ne-am fi așteptat din partea fostului suveran, atât de tragic implicat în niște evenimente care i-au depășit puterile, la o spovedanie făcută fără ură și calcule politice de circumstanță. Poate că reședința din Dobrița ar trebui să-i fie restituită, din generozitatea românilor nu pentru meritele sale, ca să-și petreacă aici bătrânețea liniștit, într-un peisaj asemănător cu cel elvețian, mai aproape de sufletul poporului pe care, dacă nu l-a putu păstori, ar putea măcar să-l înțeleagă.

Nicolae DIACONU

*) Mircea Ciobanu, *Convorbiri cu Mihai I al României*, București, Humanitas, 1991

PROTEICUL ALECSANDRI

Foarte ciudat, nu se cunoaște cu exactitate anul nașterii lui Alecsandri, imprecizie care face aproape imposibilă comemorarea acestui moment. În schimb, se știe anul, luna și ziua trecerii sale în neființă: 22 august 1890. Pentru compensație ar trebui să ne amintim mereu la 22 august de „acel rege-al poeziei". Tot la fel de surprinzător e faptul că Al. Piru, în monografia sa *Surâzătorul Alecsandri* *) pare a nu avea nici o îndoială: „poetul însuși s-a născut, după mitrică, la 14 iunie 1818", în orașul Bacău. Ne-am fi așteptat, totuși, să se menționeze că există controverse pe această temă. Meticulosul Al. Piru trebuia să ne convingă că într-adevăr anul nașterii lui Alecsandri este 1818, și nu 1819 (cel mai des invocat), ori 1821. Chiar acest volum, *Surâzătorul Alecsandri*, a fost alcătuit cu prilejul centenarului morții poetului. Cartea a apărut cu oarecare întârziere, știut fiind ce neprielnice sunt vremurile acestea cu scrierile de critică și de istorie literară. Ca să nu mai vorbim de critica criticii! Dar s-a verificat încă o dată un lucru: judecata critică, istoria literară, teoria literară, estetica își trag noblețea din așezare, sunt specifice vremurilor temeinice, de stabilitate.

Surâzătorul Alecsandri e o monografie de tip tradițional. Ea începe cu un *curriculum vitae* deopotrivă instructiv și cuceritor, având în vedere acribia documentaristică a lui Al. Piru, recunoscută, combinată cu un unic har narativ. „Biografia" aceasta se întinde, voit, numai pe vreo 95 de pagini: nu trebuie mai mult, ne avertizează autorul, ci numai atât cât să corespundă valorii operei; cei care s-au dezlănat n-au convins. Și, potrivit acestei strategii a echilibrului, rezultă un personaj *real*, cu cât mai credibil, cu atât mai fascinant; un „personaj" viabil, dar nu atât de „vesel", sau numai vesel, nu atât de „surâzător", sau numai surâzător. Nici omul, nici scriitorul n-au fost unilaterali; dimpotrivă, se poate vorbi de o complexitate mai puțin obișnuită. Negreșit, „biografia" are toate însemnele care s-o facă demnă de aplaudat: nu e nici abuz factologic, nici document arid, nici romanțare frivolă. E, ca să folosesc o exprimare a unui adversar al biografismului (Paul Zarifopol), un act clar „de întrebuințare mai demnă a puterilor mintale, mai isteață, și în care e loc și pentru bunul-gust, pentru tactul și finețea istorică", „liberă de răceala seacă a învățatului ca și de fierbințeala copilăroasă a apologetului".

În structura monografiei, Al. Piru a introdus o analiză mai veche, dar deloc perimată. Încă un motiv, poate, al scăpării din atenția comentatorilor... Ceea ce se cuvine neapărat văzut în această exegeză a literaturii lui Alecsandri este tocmai varietatea și amplitudinea ei, a literaturii; un scriitor nu foarte mare, dar „rege" al începuturilor: al poeziei noastre, al teatrului, al prozei (G. Ibrăileanu, G. Călinescu, Al. Piru îl socot pe prozator mai presus de poet).

În căutarea primului poet român modern, unii s-au oprit la Heliade, alții la Cârlova, ori la Iancu Văcărescu, ori la Grigore Alexandrescu... Cei mai mulți i-au acordat această cinste, pe bună dreptate, lui Alecsandri. El a început cu versuri franțuzești, înregistrate scrupulos de Al. Piru, și a ajuns să asimileze tonul și ritmul popular, făcând ca poezia sa să sune perfect românește, scutită de orice artificialitate prezumțioasă. Spații întinse consacră autorul studiului acestei poezii *noi*, de rezonanță românească. Dar, în virtutea acelui proteism benefic, Alecsandri încearcă o multitudine de teme, motive, forme, până la acea culminație a *Pastelurilor*.

Divers este și dramaturgul (traduce, adaptează, scrie comedii originale, „cânticele comice", feerii, drame sociale, drame romantice, inspirate din istoria națională și din clasicitatea romană), și prozatorul (nuvelă romantică, povestiri, însemnări de călătorie, satiră morală și socială, farsă, memorialistică etc.). În *Buchetiera de la Florența*, nuvela de debut, Al. Piru deslușește mai toate trăsăturile prozei lui Alecsandri: subiectivitatea (raportarea continuă la propria persoană), observația naturii, gustul pentru senzațional și anecdotic, darul povestirii, dar și absența invenției epice, sentimentalismul unit cu ironia și umorul, predilecția pentru pitoresc și exotic, aspectul general memorialistic, de jurnal. Și, bineînțeles, cum ne-a obișnuit de mult timp, Al. Piru recurge la cele mai subtile și plauzibile analogii – un comparatism de o încântătoare erudiție, implicând mai mult „jocul" (foarte serios) și niciodată pedanterie.

Constantin TRANDAFIR

*) Al. Piru: *Surâzătorul Alecsandri*, Editura Minerva, 1991.

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Marin SORESCU

DESFACEREA GUNOAIELOR

(Piesă în două acte)

(Urmare din numărul trecut)

TABLOUL III

Acelaşi decor, fără maşina de gunoi. Imediat ce aceasta a fost scoasă din scenă, sau poate nu tocmai imediat. De fapt, iarăşi nu s-a schimbat nimic. Aceeaşi coadă, aceleaşi figuri. În prim plan, patul cu Evdochia, care stă în capul oaselor şi Dan şi Irina, care dorm.

EVDOCHIA *(Se închină)*: Cu ce să-i hrănesc cu pe... doamne! Că mult mai dorm!

UN GLAS: Au gungurit cât au gungurit şi deodată ...

DAN *(Trezindu-se)*: Iubita mea mică şi cu picior aristocratic...

IRINA *(Se trezeşte şi ea)*: Află că m-am deşteptat cu mult înaintea ta. De fapt nici n-am putut să-nchid ochii de griji. Ştii că s-au împărţit toate apartamentele şi noi am rămas iar în coteţul ăsta? În loc să fi stat şi tu la coadă, să faci scandal, să te zbaţi, să explici în ce condiţii trăim de atâta amar de vreme ... tu le sforăi! Alţii se zbat, se aranjează ...

DAN *(Căscând)*: N-ai spus tu că un pat... doar un pat s-avem şi e suficient? Că noi suntem intelectuali. *(Căscând)* Pătura intelectuală într-un pat comun.

IRINA *(Îi dă o palmă)*: Când m-ai luat de la mama n-ai spus că mă ţii cu soacra. Să-i suport eu toate toanele, să nu pot să mă mişc în patul meu că s-aude.

DAN *(Somnoros)*: De unde cunosc eu lăbuţa asta de pisicuţă? *(Trezindu-se cu adevărat)* Dumnezeule, m-ai pălmuit! Afară, ieşi afară! Ia-ţi boarfele şi-ntinde-o!

IRINA *(Se scoală de pe pat şi se opreşte plângând în faţa Tipului)* Domnule judecător, nu mai am trai cu nebunul.

EVDOCHIA *(Continuă să senchine)*

DAN: Dacă tu dai divorţ, poftim! Spun tot. E o femeie imposibilă, onorată instanţă. Nu spală, nu găteşte, nu aruncă gunoiul. Noaptea îmi cotrobăie prin buzunare, prin agendă şi-mi aiureşte numerele de telefon. Face din doi şapte, din trei opt, când vreau să vorbesc cu cineva mi se spune: „Greşeală". E geloasă şi urâtă.

TIPUL *(Judecătoreşte)*: Motivele nu sunt suficient de concludente.

EVDOCHIA *(Furioasă)*: Îi dezmoştenesc!Îi dezmoştenesc! Nu pupă de la mine o zdreanţă. O scândură. I-am ţinut fără mutaţie! *(Discuţia se mută în altă parte a cozii)*

PERPELEA: Păcat. Femeile preferă întotdeauna mediocritatea geniilor. De câte ori îţi apare un geniu - să observaţi şi dumneavoastră - se bagă câte un cretin care-l rade. Şi e păcat!

PENSIONARUL : E notoriu că femeile folosesc eroarea drept singurul criteriu al adevărului

PERPELEA: Nu-i aşa? Şi e păcat de Dumnezeu!

(Intră copilul cu sticla. Într-o mână are sticla goală, în cealaltă o servietă burduşită)

COPILUL *(Păşind foarte autoritar prin faţa adunării)*: S-au strâns toţi ? Ori leprele care întârzie de obicei ... Iar lipsesc cei mai recalcitranţi.

COCA *(Încet către brunetă)*: Ce servietă borţoasă!

BRUNETA *(Chicotind)*: Probleme.

COCA : Se vede că a făcut nişte cursuri...

PENSIONARUL:Ăştia prind mai repede. În trei zile sunt tobă - şi încep să-ţi bată cu pumnul în masă.

COCA: Nişte neisprăviţi.

PENSIONARUL: N-aveţi dreptate. Cu cât sunt mai neisprăviţi cu atât sunt mai buni. Le umblă mintea mai repede. Erau la mine unii, să tot fi avut şaizeci-şaptezeci de ani. Profesori universitari, nu alta. Degeaba! Nu se lipea nimic de ei. Nu erau buni decât să spele veceurile, iertaţi-mă, dar să priceapă ce e aia luptă de clasă - doamne fereşte! Cei mai mulţi au murit proşti.

COPILUL *(Ţipând)*: Linişte! Eu îmi sparg pieptul aici şi voi şuşotiţi?

BRUNETA: Îşi îngroaşă glasul, nici nu i-au dat coşurile pe obraz şi face pe zmeul. Ptiu!

COPILUL: Dar până când copiii să mai fie la cheremul părinţilor reacţionari. Gata, s-a isprăvit. S-a pus capăt. Adio mamă, adio tată. Aţi făcut greşeli cu toptanul, acum vreţi să ne otrăviţi şi pe noi, să sugem o dată cu laptele şi idealismul, misticismul, spiritul mic-burghez, tendinţele de chiverniseală, nepotismul, abstracţionismul şi împăciuitorismul?! *(Dă cu sticla de pământ, de-o face cioburi)* Nu mai vreau lapte stricat!

BRUNETA : Nu se găseşte nimeni să-l ia de urechi? *(Dă să meargă la el)*

COCA *(O reţine)*: stt! Ţi-e prea bine?

COPILUL *(Către Evdochia)*: Paturile au devenit bordele, iar cuvioasele noastre bunici codoaşe bătrâne.

EVDOCHIA: Ptiu! Că nu te trăzneşte ăl de sus.

COPILUL: Jos cu hodorogii din aşternut. *(Doi inşi o dau pe Evdochia jos din pat)* Adunarea noastră de astăzi are pe ordinea de zi combaterea imoralităţii şi combaterea filoxerei. Propun să alegem întâi un prezidiu.*(Către cei cu patul)* Puneţi ceva pe patul ăla ... îl facem masă. Aduceţi o cană cu apă şi nişte flori de câmp. Să nu fie imortele că sunt putrede. Le-a compromis un pictor abstracţionist. Am uitat cum îl cheamă.

O VOCE GRAVĂ: Propun pe ... *(Arată spre copil)* dumnealui. *(Se aplaudă timid)*

COPILUL *(Trece grav la pat, adică la masă)*: Să ştiţi că mai avem în rândul nostru pe ilustrul Sugaciu.

VOCI: Cine? Cine?

COPILUL: Să-l ia cineva-n braţe şi să-l aducă aici, voi fi onorat să-i simt cotul aproape. *(O femeie îl ia în braţe pe sugaci şi-l aşează la prezidiu)* E cel mai tânăr luptător împotriva trecutului. Are o biografie excelentă: copil din flori. Tatăl a fost pe puţin soldat dacă nu chiar vagabond. La trei luni îşi trecea doctoratul în scântece. N-a supt pe nimeni.

O VOCE:... Descântece.

COPILUL : Aşa că şi-a dat seama.

O VOCE: Ne mândrim cu el, îl cunoaştem că s-a ridicat dintre noi, ne face cinste mititelul.

COPILUL : Fără familiarisme. Punctul întâi: combaterea filoxerei.

(Intră Caţa cu nişte puieţi în braţe)

CAŢA *(Către copil)*: Continuaţi, continuaţi.

COPILUL *(Emoţionat)*: Voi da citire unui material *(Citind)* A fi imoral acum când, zdruncinată din temelii, piere o lume imorală, înseamnă a face cârdăşie cu ea.

(Intră Femeia cu alt copil în braţe. Îşi desface sânul şi începe să alăpteze)

COCA *(Spre Femeia cu basma roşie)*: Asta iar are copil în braţe.

FEMEIA CU BASMA VERDE: Ştie să-şi trăiască viaţa. Noi suntem proaste.

COCA: Bine, dar aşa repede?

FEMEIA CU BASMA VERDE: La unele le merge.

COCA: Alaltăieri îl ţinea în braţe pe... mogâldeaţa aia... *(Arată pe Sugaciu)* Cum a putut să facă aşa de repede altul?

FEMEIA CU BASMA VERDE: Dacă are pile? Noi ăstelalte suntem nişte proaste, zău... Stăm ca proastele şi ne e frică, ne abţinem şi uite cine ţi-o ia înainte!

COPILUL *(Citind)*: Încă din cele mai vechi timpuri pe pământul nostru viţa de vie era o podoabă, înşirându-se pe dealurile nisipoase ca o adevărată salbă de mărgele. Vântul de apus care bântuie lumea capitalistă a adus o boală numită filoxeria... care e imorală... s-a prins pe viţa noastră şi-a făcut-o varză... care nu-i prieşte microbului şi ne distruge astfel plantaţiile. *(Cineva pufneşte în râs)* În antichitate spune un istoric grec vinul nostru se bea îngheţat, acum filoxeria e pe cale... să-l verse...

O VOCE: A încurcat hârtiile *(Râsete)*

COPILUL: Cine vociferează? Deci, prieteni, combaterea imoralităţii... vom da câteva exemple de astea...

FEMEIA CU COPIL ÎN BRAŢE: Mai bine v-aţi şterge nasul, mucoşilor. Habar n-aveţi pe unde se pişă găina şi tot trăncăniţi din gură. Ne daţi nouă lecţii.

COCA: Are dreptate doamna.

COPILUL *(Către Femeia cu copil în braţe)*: Dumneata eşti o stricată.

FEMEIA CU COPIL: Sunt mama... *(Arată spre Sugaci)*... mai bine nu-l mai făceam. *(Începe să plângă)* După ce şi-a dat doctoratul la bătrâneţe, că l-am crescut numai eu ştiu cum, cu câtă greutate, că mâncam iarbă pe cartelă şi-acum el stă şi pierde vremea pe la şedinţe...

COCA *(Impresionată)*: Are dreptate femeia. Cum ai scăpat copilul din pântec, cum se ridică şi-ţi dă în cap, eu n-am pomenit aşa ceva!

FEMEIA CU BASMA VERDE: Poate că nici noi nu înţelegem prea bine anumite prefaceri...

PENSIONARUL: Oricum...

(Scântece din direcţia Sugaciului)

COPILUL : Linişte! Domnul Sugaciu are cuvântul!

SUGACIUL: *(Câteva scâncete)*

VOCI: Ce zice? Ce zice?

COPILUL *(Încearcă să înţeleagă, apoi către Femeia cu copil)*: Ce-a zis? Dumneavoastră ca mamă... înţelegeţi mai uşor...

FEMEIA CU COPIL *(Dându-şi importanţă)*: Da, când aveţi nevoie apelaţi la părinţi... A zis: „Nu ne mai duce nimeni cu zăhărelul".

COPILUL *(Aplaudă)*: Iată cât de concentrat a exprimat antevorbitorul meu, exact ceea ce îmi notasem şi eu şi tocmai aveam de gând să...

FEMEIA CU COPIL ÎN BRAŢE *(Către Sugaci)*: Nu ţi-e ruşine, mă porcule?

COPILUL *(Către Femeia cu copil în braţe)*: Dumneata să nu te mai prezinţi cu copii în braţe pe la cozi. Deocamdată nu primeşti decât o mustrare scrisă... Să ştii că nu contează că fiul dumitale este... cine este. S-a zis cu nepotismul.

O VOCE: Jos cu nepotismul!

COPILUL *(Vizionar)*: Nu-i departe ziua când vom umbla din casă în casă, distrugând pat cu pat şi transformându-l creator în masă de lucru, pentru a stârpi din rădăcină dormitul, ca să nu folosesc un cuvânt mai greu!

O VOCE: Cine doarme nu munceşte!

(Caţa merge şi pune puieţii de eucalipţi pe masa prezidiului. Strânge mâna Copilului şi a Sugaciului)

COPILUL *(Arătând spre Caţa)*: Nu mai e nevoie să facem prezentări.

CAŢA *(Volubilă)*: Suntem cunoştinţe vechi şi sper prieteni vechi. *(Râde)*

BRUNETA: De ce-o fi râzând?

CAŢA: Voi fi scurtă. Ni s-au aprobat, special pentru oraşelul dvs. cincizeci de puieţi de eucalipţi.

PERPELEA: De-ăia giganţii?

CAŢA: Întocmai. Cresc în America de Sud.

O VOCE *(Speriată)*: În!

ALTĂ VOCE *(Indignată)*: Nu primim chestii de-astea. Oricine-ar încerca să ni-i strecoare. Azi un eucalipt, mâine o concepţie despre viaţă...

CAŢA *(Împăciuitoare)*: Dumnealui are dreptate. Însă noi am studiat bine problema. Sunt eucalipţi americani, aclimatizaţi de Miciurin în Siberia. Dacă în America creşteau numai la cald, în Siberia cresc numai la frig. *(Poetică)* Se fac înalţi cât cerul, îşi înfig rădăcinile zdravăn în pământ şi, ce e mai important, în vreo cincizeci de ani reuşesc, prin vigoarea extraordinară, să schimbe şi clima.

TIPUL: O fac mai caldă ori mai rece?

CAŢA: Vom trăi şi vom vedea. Nu se găsesc printre dvs. nişte patrioţi să facă muncă patriotică la plantat aceşti puieţi ai viitorului? Nu simţiţi că vă înăbuşiţi? Nu vreţi un climat mai sănătos? Închipuiţi-vă ce va fi aici peste cinci sute de ani...

TIPUL: Ori prea cald ori prea frig... De ce să umblăm şi la climă?

COPILUL *(Entuziasmat)*: Toţi suntem patrioţi! Dar se poate? Trecem imediat la fapte. La săpat gropi. Gata! *(Coada se împrăştie, rumoare)*

PERPELEA: Eucaliptul e din familia baobabului.

FEMEIA CU BASMA VERDE: Ia să văd şi eu cum arată o drăcie d-astea...

CAŢA: Aşa, puneţi mâna cu curaj, că nu muşcă *(Râde)*... E altoit. Luaţi cazmale, hârleţi... *(Tare)* Aveţi grijă, gropile să nu fie nici prea adânci dar nici aşa, de mântuială...

COCA: Bine, dar noi aşteptăm gunoiul...

CAŢA *(Cu duhul blândeţii)*: Lăsaţi-l naibii de gunoi! De gunoi ne arde nouă acum când sădim noul? Problema îngrăşămintelor mai târziu.

TIPUL *(Către Caţa)*: Eu nu înţeleg chestiunea sub aspect politic. Mă iertaţi că am o nelămurire. Pe de o parte dărâmăm vechiul, pe de alta îl importăm?

CAŢA *(Cam încurcată)*: Mda. Întotdeauna realitatea e mai complexă decât viaţa. V-am spus că aceste sorturi sunt altoite în lagărul nostru? —

TIPUL: Da.

CAŢA: Atunci ce mai vreţi? Luăm ce e mai bun dincolo, şi altoim în spiritul nostru. Înţelegeţi? De altfel vecinii noştri au făcut nişte experienţe şi mai îndrăzneţe, încrucişând eucaliptul cu orzul şi după aceea orzul obţinut...

O VOCE: Cu gâştele... *(Râsete)*

CAŢA:... cu bumbacul. Din păcate, orzul obţinut avea paiul prea înalt şi nimeni n-ajungea să vadă spicul. Asta nu înseamnă că trebuie să ne descurajăm, să nu mai sperăm în obţinerea de noi rezultate în căutarea imposibilului şi, în ultimă instanţă, într-o viaţă şi mai bună.

TIPUL *(Nu prea convins)*: Da, dar din punct de vedere politic...

CAŢA *(Agasată)*: Dumneata te lămureşti cam anevoie...

TIPUL: Sunt bine intenţionat şi, de-asta, ştiţi...

CAŢA: Cred şi eu că eşti bine intenţionat, altfel... *(Confesiv)* Apoi să ştiţi că noi am primit puieţii ăştia de sus... Ce să mai discutăm. Au specialişti la raion, au... Orice problemă, cât de mititică, e răsucită şi întoarsă pe toate feţele...

TIPUL: Atunci e clar cu eucalipţii altoiţi, sunt pozitivi pentru oraşelul nostru. Ne temeam că... Ştiţi, tot stând aici la coadă... Poate v-aţi gândit: ia să nu mai stea ăştia degeaba să comenteze! Să-i punem să-şi sape gropile... pentru eucalipţi.

CAŢA *(Râzând)*: Ce conştiinţe contorsionate! Cum vă trece prin minte una ca asta?!

TIPUL: Suntem bine intenţionaţi.

CAŢA *(Energică)*: Dar cam refractari.

COPILUL *(Vine fuga lângă Caţa)*: Cine e refractarul?

CAŢA *(Indignată la culme)*: Să i se ridice acestui individ suspect casmaua. *(Tipului i se smulge casmaua din mână)* Un tip aşa de spilcuit n-are voie să mânjească uneltele noastre cu pudră!

O VOCE: Sfintele noastre unelte.

CAŢA *(Către Tip)*: Să nu te-atingi de munca noastră! Stai şi îndură oprobiul public.

VOCI DE INDIGNARE: Spilcuitul. Cuconaşul! Huideo! Huo!

CAŢA: Cine mai are de pus întrebări? *(Linişte mormântală)*

TIPUL *(Înrăit)*: Eu.

CAŢA *(Cu amabilitate)*: Spune, oricine are voie să-ntrebe, până la lămurirea finală.

TIPUL *(Tot înrăit)*: Dar pe tine când te schimbă? *(Cineva din spate îi dă brânci în groapa săpată pentru eucalipt)*... Tipul ţipă, apoi dispare ca prin farmec.

COCA *(Dă să se vâre după el, se întoarce speriată)*: Ce adâncă groapă! Săracul, a dispărut ca prin farmec.

FEMEIA CU BASMA VERDE: O săpasem toţi în vrăjmăşie...

PENSIONARUL: Contra imperialismului...

CAŢA: Accidentele de muncă, oameni buni, sunt un rău social, împotriva căruia mai avem de luptat cu toţii... Dispariţia unuia dintre noi nu trebuie însă să ne facă să dezarmăm. Aduceţi încoace puietele să-l plantăm, va creşte cu atât mai înalt cu cât are la bază o jertfă umană. *(Îşi şterge o lacrimă)* *(Puietele e plantat cu grijă, groapa astupată, pământul în jurul puietului bătătorit cu maiul)* Aşa, îndesaţi bine, să nu-l ia vântul. *(Iarăşi o tăcere grea, ca la moartea prin imprudenţă a unui tovarăş drag)*... Să nu-l ia vântul...

(CORTINA)

- va urma -

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

AMINTIRI DEGHIZATE

Ov. S. CROHMĂLNICEANU

MARELE ACTOR

Supărarea lui Stancu pe mine n-a ţinut mult. M-am temut că mi-l făcusem duşman în urma incidentului de care am vorbit. N-a fost aşa. Cu o zi înainte de o nouă Adunare Generală a Scriitorilor, în 1965, Bogza, care locuia atunci vizavi de mine, m-a invitat la el. Îl chemase şi pe Paul Georgescu. Ţinea să ne citească ce avea de gând să cuprindă cuvântul lui acolo şi voia să cunoască părerea noastră. Era un discurs masacrant a cărui ţintă o constituia Beniuc şi spiritul în care conducea el Uniunea. Reuşise tocmai să-l înfurie pe Dej cu o poezie care ar fi cuprins în interpretarea binevoitorilor, nu ştiu ce aluzii sortite să-i displacă. Stancu aflase de gafa lui Beniuc şi transmisese îndată adversarilor „piticului" că a venit ceasul să fie dat jos. Nimerise realmente oare poetul venit de pe Crişuri cu oiştea-n gard? Sau Dej fusese apucat de o indignare oportună urmărind să mai arunce peste bord unele dintre instrumentele lui staliniste, prea compromise? Nu ştiu. Fapt e că lucrurile s-au legat. După ce ne-a citit textul şi a ascultat opinia noastră, Bogza ne-a spus: „Acum, mergem la Stancu!" Eu m-am urcat cu un pic de frică în maşina care sosise să ne ia. Făcusem şi o cronică nimicitoare romanului *Rădăcinile sunt amare*, tocmai la cartea pe care *Gazeta literară* o publicase în foileton, şi Stancu se plângea că nici unul dintre criticii de acolo nu se apleca asupra paginilor sale manuscrise, ca să caute secretul „măiestriei artistice". Era o poliloghie fără cap şi coadă, absolut neverosimilă, cu personaje botezate Casiu, Turtulă, Iscru, Mătrăgună, Napoleon Încreţitu, Minotar Harpalete, Gânj, Oroş, Lalu, ce mai încoace-încolo, o catastrofă.

Stancu m-a primit însă foarte amical, ca şi cum nu se întâmplase nimic între noi. La el erau Jebeleanu, Ivaşcu, Radu Popescu şi Miron Radu Paraschivescu, am impresia. Bogza le-a împărtăşit şi lor ce intenţiona să spună a doua zi în faţa Adunării Generale a Scriitorilor. Doamna Stancu ne-a servit cafele şi apoi am plecat toţi acasă, încredinţaţi că soarta „piticului" era pecetluită. La conferinţă, Bogza s-a întrecut pe sine, a prelungit paginile scrise cu un adaos verbal de mare efect, folosind între alte şi diferenţa enormă între statura sa şi a lui Beniuc. Înălţimea redusă a poetului, complex dureros pentru el, constituia rana în care adversarii nu pierduseră bineînţeles ocazia să-şi răsucească pumnalele. Chiar şi după ce Beniuc a plecat din fruntea Uniunii şi circula acum cu o maşină personală, conducând-o singur, Stancu a răspândit gluma că un automobil fantomă umblă prin Bucureşti, fără să se vadă cineva la volan.

„Conu Zaharia" a devenit din 1966 preşedintele Uniunii. Şi prin funcţie izbutise să-l umilească pe Beniuc, nevoit să rămână mereu prim secretar, fiindcă titlul râvnit îl deţinuseră, în timpul domniei lui, întâi Sadoveanu iar apoi Arghezi şi Demostene Botez.

Deşi natura irascibilă, umoarea prăpăstioasă şi mulţimea inimiciţiilor adunate, într-o carieră gazetărească animată, nu-l desemnau drept omul cel mai potrivit pentru conducerea obştii scriitoriceşti, Stancu a fost un preşedinte excelent, fiind regretat ulterior. A ştiut să-şi înfrâneze pornirile, a trecut peste vechile duşmănii, s-a arătat amabil cu mai toată lumea, a dovedit că poate fi chiar diplomat. Vremea, e adevărat, făcea ca vântul să-i sufle în pânze. A venit la preşedinţia Uniunii într-o epocă de sensibil dezgheţ. Era o destalinizare avortată din capul locului, cum am mai spus, dar prin comparaţie cu ce se petrecuse până atunci la noi, pe tărâm cultural, dădea sentimentul unei veritabile schimbări. Stancu a avut dibăcia să profite cât mai mult de ea. Curând, când Ceauşescu abia înscăunat căuta să-şi câştige simpatiile intelectualităţii, l-a făcut să plătească aceasta. I-a reprimat pe mulţi scriitori excluşi din Uniune, şi cum cea mai mare parte dintre ei o alcătuiau oameni bătrâni, nu puţini trecuţi prin puşcărie sau pe la Canal, a stăruit să primească pensii omeneşti. A obţinut ca să se înfiinţeze editura *Cartea Românească*, unde autorii în viaţă să-şi poată tipări mai uşor scrierile. A achiziţionat pentru ei vila de la Neptun, în condiţii foarte avantajoase. A procedat aici ca un curtean care ştie să fie, când e cazul, şi om de afaceri. S-a dus la Ceauşescu să-i ceară o casă de odihnă şi creaţie pentru scriitori, întrucât Pelişorul fusese luat de Ministerul Culturii. La Neptun se construise, alături de rezidenţa estivală a „Conducătorului", o vilă pentru primul-ministru. Acestuia nu i-a plăcut, găsind-o prea modestă, şi Ceauşescu, bun negustor, căuta să o plaseze acum altcuiva. Când a auzit rugămintea lui Stancu, s-a gândit la o dublă lovitură: să vândă vila şi să apară totodată drept omul înţelegător al nevoilor scriitorimii. I-a spus lui Stancu: „Există ceva, dar aveţi două milioane, să le vărsaţi pe loc? Restul aranjăm să-l achitaţi în zece ani". Stancu a răspuns ca un adevărat „boss". „Daţi-mi vă rog, câteva minute răgaz să mă consult. L-a chemat la telefon pe adminstratorul Uniunii: „Iancule, i-a pus întrebarea, sunând însă mai mult a somaţie: Poţi face rost până mâine, poimâine, de două milioane?" Primind asigurarea, a revenit şi a declarat, râzând din întreaga lui dantură de un alb imaculat: „Tovarăşe Ceauşescu, suntem cumpărători. Puteţi să daţi aldămaşul". A făcut o afacere straşnică, pentru care mulţi scriitori după aceea, zăcând pe nisip la soare, aveau să-l binecuvânteze. În general, a dus o politică de scoatere a cât mai multe avantaje din împrejurarea prielnică. Presimţea, cu un instinct sigur, îmi vine să cred, că atitudinea binevoitoare a stăpânirii n-o să ţină mult. Trebuia, deci, înhăţat cât se putea. A fost de aceea şi foarte filotim cu urmaşii scriitorilor, chiar, când nu puţini dintre ei erau foarte vag îndreptăţiţi să invoce această calitate.

Zaharia Stancu

Se auzeau câteodată şi voci care protestau împotriva prea marei dărnicii instituite la Uniune de Preşedinte. Stancu avea o metodă infailibilă de anulare a rezistenţelor „Tovarăşi, dacă mă iubiţi..." intervenea rugător şi reducea astfel la tăcere orice opoziţie.

Stilul de conducere a lui Stancu era paternalist. Presupunea că el vrea numai binele scriitorilor şi făcea tot ce e omeneşte cu putinţă, ca să-l realizeze. În consecinţă, nimeni nu se cuvenea să-i creeze greutăţi, săvârşind acte nesăbuite. Atitudinea comprehensivă a puterii faţă de scriitori, lăsa să se înţeleagă Stancu, reclamă cuminţenie din partea lor. Lui îi revenea rolul să prevină orice ar putea produce nemulţumiri „sus". „Ne bate Partidul" avea obiceiul să spună, lovindu-se uşor cu vârful palmei peste gură, de câte ori socotea că întrezăreşte asemenea primejdii. Atmosfera literară destinsă trebuia păstrată, conform strategiei lui, prin obedienţă. Norocul său a fost că nu i s-a pretins în acei ani prea multe. Când simţea laţul strângându-l la gât, avea un talent extraordinar să-l slăbească printr-o scenă spectaculoasă. Am asistat la câteva. Una, care l-a uluit pe Marin Preda, s-a petrecut într-o şedinţă de birou. Stancu a făcut o propunere. A insistat să fim de acord cu ea, aducând ca argument suprem şi cunoscutul, „dacă mă iubiţi". Breban n-a ţinut seamă de formula miraculoasă şi s-a încăpăţânat într-o poziţie ostilă propunerii preşedintelui. Atâta i-a trebuit lui Stancu. De fapt avea o socoteală mai veche cu Breban îl pândea şi a prins momentul ca să izbucnească. La *România literară*, care luase fiinţă curând, după ce Stancu devenise preşedintele Uniunii, era redactor şef Geo Dumitrescu. Breban îi intrase sub pielea lui Popescu-Dumnezeu şi făcuse, graţie acestuia, o fulgerătoare ascensiune politică. Ales membru în Comitetul Central, s-a considerat că era cazul să preia dânsul conducerea principalului organ al Uniunii Scriitorilor. Preşedintele a fost chemat la Tovarăşul Popescu şi însărcinat să prezinte propunerea noii numiri Biroului, care să decidă el schimbarea, întrucât trebuia, chipurile, respectată democraţia. Stancu s-a supus, dar a făcut-o cu vădită nemulţumire, dând să înţeleagă Biroului că execută o dispoziţie care-i repugnă. A urmat o lungă discuţie. La sfârşitul ei, Biroul a respins propunerea şi redactorul şef al *României literare* a rămas pe loc. Atunci Popescu-Dumnezeu, fiindcă tot se purta democraţia, a adoptat altă cale. L-a chemat pe Geo Dumitrescu şi a avut cu el o convorbire tovărăşească, în urma căreia aceasta a cerut Biroului să-i accepte demisia din motive de sănătate. Aşa a fost instalat Breban redactor-şef la *România literară*, împotriva voinţei lui Stancu şi organului conducător al Uniunii. Acum sosise momentul marii scene. Am fost toţi membrii Biroului martorii ei şi mi-a oferit prilejul să constat ce actor formidabil era Stancu. Descopeream totodată şi o nouă funcţie stilistică în ordinea elocinţei, a maniei sale repetitive.

Stancu a început aparent calm, ridicând treptat, dar nu prea mult vocea, frazarea sacadată şi pivotarea ei obstinată pe un cuvânt fiind lăsată să-şi facă principalul efect: „Da, i-a retezat preopinentului vorbirea, Dumneata, tovarăşe Breban vrei să te caci în capul meu. Asta vrei, tovarăşe Breban. Să te caci în capul meu. Bine, cacă-te în capul meu. Pentru asta v-a trebuit dumneavoastră preşedinte. Ca să vă căcaţi în capul lui. Cacă-te, da cacă-te, tovarăşe Breban!" Pe măsură ce repeta propoziţia scandaloasă, tot fără să treacă peste un anume prag diapazonul vocii dădea mereu semne mai vizibile ale unei mânii clocotitoare. Vorbitorul nu făcea decât să şi-o stăpânească să-i lase stricta expresie sonică, păstrând, comic o tăietură ceremonioasă prin repetatul „tovarăşe".

Breban, neobişnuit cu asemenea explozii, a rămas înmărmurit. Nu mai puţin şi Dumitru Ghişe, care era de faţă, asistând ca reprezentant al Comitetului Central la şedinţele Biroului. Noi, ceilalţi abia ne ţineam râsul, spectacolul întrecea toate aşteptările. După ce a mai efectuat câteva variaţii pe tema defecaţiei în capul său, Stancu s-a sculat şi părăsind sala unde se ţinea şedinţa, a trecut alături, în biroul său. Scaunul celui care prezida lucrările a rămas gol. În descumpărirea generală, Baranga, omul aranjamentelor oculte, i-a cerut voie lui Dumitru Ghişe să întreprindă demersul „neprincipial" de a trece dincolo spre a încerca să-l împace pe „tovarăşul preşedinte" şi a determina revenirea sa printre noi. Peste vreun sfert de ceas s-a întors şi a spus cu înţeles: „Vă propun să mergem toţi la tovarăşul preşedinte, să-i arătăm simpatia noastră". Amuzaţi, mai puţin Breban care a rămas pe loc şi Dumitru Ghişe codindu-se, ne-am dus dincolo. Stancu sorbea cu înghiţituri mici, dintr-un pahar de ceai, aflat în faţa lui, şi părea potolit. Ne-am instalat pe scaune împrejur. S-a sculat, a scos o carte din raftul bibliotecii şi i-a întins-o lui Dumitru Ghişe: „E *Desculţ* în portugheză, a spus. Zilele astea a apărut la Lisabona". Apoi s-a desfăşurat continuarea scenei iniţiale într-un registru dramatic superior. „Da, a început iarăşi Stancu, pe o voce amar dezolată. A apărut la Lisabona. În una din cele mai mari edituri de acolo. Da, la Lisabona sunt tratat altfel. Nu ca aici. Am să plec la Lisabona. Am să spăl acolo closetele. Aşa să le spui, te rog, tovarăşilor. Zaharia Stancu preferă să spele closetele la Lisabona, decât să i se cace în cap tovarăşul Breban. Şi am o rugăminte..." Aici Stancu a atins sublimul în materie de jucat teatru, mi-a declarat pe urmă Preda „de unde a mai scos chestia aia cu orbul? E colosal Zăricuţă!, exclama înveselindu-se brusc Marin, de câteori îşi amintea scena. Stancu suferea de ochi. Era o boală ereditară, cum rezultă din *Ce mult te-am iubit*. Fusese şi în Elveţia să se caute, îl păştea orbirea, „Mai am o rugăminte, adăugase cu o egală dezolare el. Familia mea...Cruţaţi-o. Nepotul meu, Tudorel... Lăsaţi-l în pace. Daţi în mine. Orbul nu vede!"

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

ISTORIE LITERARĂ

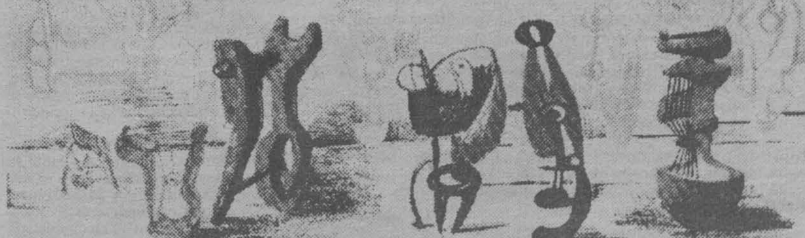
Al. PIRU

CAZUL VORONCA

Trei poeţi care au dat un impuls de seamă aşa-numitei avangarde româneşti, fără să găsească numaidecât impropriu teritoriul nostru unei astfel de mişcări, nemulţumiţi poate de ecoul avut la noi dar nesiliţi de nimeni, s-au expatriat, alegându-şi altă limbă de exprimare, dintr-o altă ţară. Unul dintre aceştia e Tristan Tzara (Moineşti, 1896-Paris, 1963), Samy Sosenstock-Samyro care a debutat cu poezii în limba română, dar n-a publicat nici un volum în această limbă, devenind în schimb un important şi apreciat poet francez, tratat ca atare de toate istoriile literare franceze. Al doilea, B. Fundoianu (Iaşi, 1898–Auschwitz, 1944), B. Wecsler, mai târziu Benjamin Fondane, a debutat cu o broşură *Tăgăduinţa lui Petru* (*cu o lămurire despre simbolism*) la Bucureşti. Plecând în Franţa în 1923, n-a mai publicat în limba română decât versurile mai vechi şi mai noi din volumul *Privelişti*, editat de Cultura Naţională în 1930, opera sa esenţială care l-a consacrat ca poet român, retipărită în 1965 şi în 1974. Vag apreciat ca poet în limba franceză (*Ulysse*, 1933, *Titanic*, 1937) i s-au reţinut eseurile critice şi filosofice (*Martin Heidegger sur les routes de Dostoievski*, 1932, *Rimbaud le voyou*, 1933, *La conscience malheureuse*, 1936, *Faux-traité d'esthetique, essai sur la crise de réalité*). Opere franceze postume: *Baudelaire et l'Expérience du gouffre*, 1947. *L'éxode; super flumina Babylonis, La fenetre ardente*, 1965. Elev al lui Şestov, Fondane a fost o victimă a holocaustului la 46 de ani. Menţionat de Gaëtan Picon în *Panorama de la nouvelle littérature française* (1960): „Poziţiile existenţialiste găsiseră înainte de război un precursor în persoana lui Benjamin Fondane, mort în câmpurile germane în 1944: cartea sa, *Conştiinţa nefericită*, din 1930, făcea să intervină în trama unei meditaţii dealtfel foarte personale lecţia lui Husserl, Jaspers, Heidegger şi mai ales Şestov (îi datorăm în mod egal multe eseuri importante de critică literară, în particular *Rimbaud vagabondul*). Dând atenţia cuvenită lui Tristan Tzara, Picon nu înserează în *Panorama* sa pe cel de al treilea poet român de expresie franceză, Ilarie Voronca, Eduard Marcus (Brăila 1903-Paris 1946) stabilit în Franţa în 1933 şi care-şi inaugurase acolo cariera lirică, asemeni lui Fondane, cu un alt *Ulise* (*Ulysse dans la cité*), prefaţat de G. Ribemont Dessaigne, adaptare a poemului românesc din 1928 care are un motto din B. Fondane: „Ulysse je te veux au pays des lapons").

Până în 1933, debutând odată cu Arghezi în 1927, Ilarie Voronca a publicat zece volume de poezii în limba română: *Restrişti*, 1927, *Colomba*, Paris 1927, *Ulise*, Paris, 1928, *Plante şi animale*, Paris 1929, *Brăţara nopţilor*, 1929. *A doua lumină*, 1930, *Zodiac*, 1930, *Invitaţie la bal* (1924-1925), 1931, *Incantaţii*, Cultura naţională, 1931, *Peter Schlemihl*, 1932, *Patmos şi alte şase poeme*, 1933, practicând în forme proprii futurismul, dadaismul şi suprarealismul, delimitându-se în special de ultimul încă din 1925, când optează pentru ceea ce el însuşi numeşte integralism: „Nu dezagregarea bolnavă romantică suprarealistă, ci ordinea sinteză, ordinea esenţă constructivă, clasică, integrală". Probabil nesatisfăcut de ecoul său în mediul românesc, Voronca, şi-a tradus în franţuzeşte volumele *Ulise, Patmos, şi Peter Schlemhil*, publicând în continuare alte circa zece volume de poezii: *Permis de séjour*, 1935, *La poésie commune*, 1936, *La joie est pour l'homme*, 1937, *Amitie des choses*, 1937, *Pater noster*, 1937, *Cisiveté*, 1938, *L'apprenti fantome*, 1938, *Le marchand de Quatre saisons*, 1938, *Beauté de ce monde*, 1939, *Contre solitude*, 1946. S-a deplâns sinuciderea sa neaşteptată la vârsta de 43 de ani. Postum i se publică *Les Chants du mort* (1947). Tristan Tzara îi prefaţează în 1956 un volum de *Poèmes choisis* (ed. a II-a lărgită, 1967), Eugen Simion publică o selecţie de *Poeme* româneşti în 1961, Saşa Pană o culegere de *Poeme alese* române şi franceze traduse în două volume în 1972. O ediţie de *Scrieri* în trei volume a poeziilor şi eseurilor în limba română a iniţiat de curând Ion Pop. Deocamdată au apărut sub titlul *Zodiac* (1922), la Minerva, primele şase volume (*Restrişti, Colomba, Ulise, Plante şi animale, Brăţara nopţilor, Zodiac* cu prefaţă, note şi comentarii).

Prizat laolaltă de poeţi şi critici (Perpessicius, Al. Philippide, Mihail Sebastian) chiar dacă Lovinescu, Pompiliu Constantinescu, Şerban Cioculescu, G. Călinescu îi fac şi observaţii, primul că, deşi are o capacitate neîntrecută de creaţie imaginistică, asociaţiile sunt întâmplătoare, fără legătură interioară, al doilea că extatic al voluptăţii şi evocator de materii excitante pentru spirit este sărac în idei, Ilarie Voronca, pus mai prejos de Camil Baltazar şi Adrian Maniu (din care s-ar trage) de Lovinescu, este alăturat, de Călinescu, minus gramatica sa solitară, lui Ion Pillat şi B. Fundoianu, tradiţionalismului şi nu modernismului, ceea ce a şocat (Lovinescu susţine şi el că-şi ia prea mari libertăţi faţă de gramatică şi că, chiar în cele mai organizate poeme ale sale, imaginile sunt autonome). Singurul autor care a făcut înainte de război referinţe şi la poezia franceză a lui Ilarie Voronca (*L'apprenti fantome*) este Alexandru Philippide. O caracterizare succintă îi face în a cincea ediţie, din 1940, în epilogul cărţii sale din 1933, *De Baudelaire au surréalisme*, Marcel Raymond: „A trecut vremea când odată căldura umană regăsită într-o comunitate nouă, oferea oamenilor de bună credinţă seducţia fericirii. Totuşi, Ilarie Voronca, poet român care a scris şi în limba franceză, cânta aproape singur în revărsatul unor zori din care abuzul zilei nu se va înălţa, un cântec al inocenţei; el binecuvântează împăcarea omului şi aduce buna vestire a poeziei". Naturalizat francez în 1938, mobilizat în 1940, Voronca va participa la scurtul război pierdut din acelaşi an, când, ne spune Léon-Gabriel Gros în cartea sa *Poètes contemporains* (1944-1948), poezia era pentru el „un adevăr practic", un sens prin definiţie militant. Va fi înşirat nominal printre poeţii epocii contemporane de Jean Hytier în Litterature française de Bedier Hazard-Martino, 1965 (ediţia întâi din 1949). Nu e trecut în *Dictionnaire de littérature francaise contemporaine* (1966) de André Bourin-Jean Rousselot, dar apare, în *Dictionnaire de la poésie francaise contemporaine* (1968) de Jean Rousselot singur. Primele sale poezii franceze, scrie Rousselot, ţin, prin însuşi titlul volumelor, de o lume mitologică şi totodată reală, întemeiată pe fraternitate, în spirit umanist. Se simte prezenţa abia vizibilă, dar totdeauna sensibilă, în spaţiile inspiraţiei sale, a unui folclor din Europa centrală şi a unui fel de mizeralism evreiesc (era izraelit) ce face farmecul propriu şi inimitabil al lui Voronca. Dezamăgit după război în viaţa de poet al libertăţii pe care n-o despărţea de cea sentimentală, şi-a luat singur fără ezitare zilele, trăgând poate concluzia din celebrul vers al lui Paul Éluard: „mourir de ne pas mourir".

Henry Moore: Idei pentru sculptură metalică

GRAFFITI

UN DEBUT STRANIU: DUMITRU ONIGA

Dumitru Oniga debutează în presa literară la neverosimila vîrstă de 67 de ani!

Mi-a făcut graţia de a-şi însoţi versurile trimise „Literatorului" de o mică însemnare autobiografică din care desprind câteva date în stare să explice cumva patima pentru scris şi, mai ales, grozava „întârziere" care l-a ţinut departe de ispita tiparului.

Dumitru Oniga s-a născut la 14 august 1924 în Stupca lui Ciprian Porumbescu în casa unor ţărani din Ţara de sus şcolindu-se în satul natal şi la Suceava. Iubit de dascălii de limba română, junelui Oniga i se prevesea o carieră literară sigură, dar, la nici 19 ani e arestat de noua putere ajunsă la cârma ţării după război, pentru vinovăţii niciodată dovedite.

Au urmat 20 de ani de privaţiune de libertate: temniţă cu stricteţea regimului celular, lagăr, domiciliu obligatoriu.

La Eliberare, în 1964, anii de recluziune îi întreceau pe cei trăiţi în libertate. Dumitru Oniga a izbutit să urmeze o Facultate de ştiinţe economice, fiind, pe rând lăcătuş, tehnician, economist.

Nu se mai gândea la scris deşi în lunga-i „viaţă" de puşcăriaş, „scrisese" versuri dar fără pană şi călimară, fără creion şi hârtie şi chiar fără ... scris. Îşi compunea producţiile în memorie, în puţinele ore de tihnă, şi versurile păstrate ori şterse ireversibil, se orânduiau într-o visată carte cu fluidă materie în schimbare, devălmăşite, cu segmente înceţoşate şi redescoperite mirabil, palpitând în „întuneric", sunete neajunse în carnea literei.

Abia după Decembrie 1989 Dumitru Oniga, s-a hotărât să-şi amintească de sine scotocindu-şi, cum singur spune, memoria (a sa dar şi a altor foşti deţinuţi) spre a-şi aduce poeziile în visatul câmp al paginei albe.

A fost nespus de greu.

Primul alfabet prin care-şi „rostise" creaţiile fusese ... Morse: versurile erau transmise prin bătăi în caloriferele ori gratiile celulelor prin care autorul a „petrecut" şi receptate de confraţii de suferinţă, rapid proliferate de la un etaj la altul, ba chiar de la o temniţă la alta.

Versurile lui Dumitru Oniga sunt fără doar şi poate marcate de o - fatală - lipsă de meşteşug; lungi ani ce trebuiau să fie de instruire au retezat brutal posibilităţile autorului de a da plăsmuirilor sale şi altceva decât aburul inocent al emoţiei. Ele se sustrag judecăţii estetice dar se prefac într-un zguduitor document uman, ele sunt pline de patetism, au vigoare şi sunt, iarăşi firesc, traversate de o undă de disperare.

N-aş putea coborâ în amara vârstă a poetului spre a vedea spre ce ar fi tins şi ce ar fi realizat dacă avea parte de o viaţă normală, dar şi aşa,chiar neaplecat spre prezumpţii am durerea să cred că în Dumitru Oniga, poetul a fost ucis încă înainte de ivire.

Nu-mi rămâne decât să mă las mişcat de acel *ceva* indefinibil ce face lectura nu doar posibilă dar şi plină de folos: suntem conduşi în bolgiile Infernului, o călăuză fără braţe, fără auz şi puterea rostirii dar întregit, de nu *mărit* de o prea înţeleaptă durere.

Gheorghe TOMOZEI

Cântecele mele

Cântecele mele risipite
De vremi năpraznice, de moarte,
N-a fost chip să le scriu într-o carte.
Nu-s iscodiri, scorniri, plăsmuiri,
N-au gâdilat urechile doamnelor subţiri
Nici ale domnilor severi –
Ci sunt lacrimi, picături de sânge, dureri.
Condei mi-a fost un ac, un băţ, un cui –
Cu asemenea scute câte nu poţi să spui?
Am scris pe săpun, pe geam, pe-un colţ dosit de perete,
Ori pe alte ciudate suprafeţe
Şi îndată se găsea cine să le înveţe:
Schingiuiţii, flămânzii, întemniţaţii,
Dornicii de lumină, de spaţii.
Le murmurau după obloane, după zăvoare,
după pereţii obscuri,
Să le aline dorul de casă, de soare, de păduri.
Unii se regăseau în versuri, în cuvinte
Şi mulţi le-au luat cu ei în morminte.

Poate, când vor bucluma vremile de apoi,
Au să vină, prigoniţii veacului, câte unul câte doi
Să mi le aducă înapoi;
Atunci cred că voi avea şi eu parte
Să-mi adun cântecele şi să le pun într-o carte.

Dumitru ONIGA

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

RESERRÉ - 1976

Şi aşa mai departe. Cât de departe? Nu departe, deoparte: atât de departe se poate, ajunge. Mă mulţumesc. Dacă plec de acasă ajung lângă zidul modern al magazinului mare „d'acia" din centrul oraşului. Aseară chiar mi-am dat seama că trăiesc în oraş surprins de un şir de firme luminoase. Străbăteam o mulţime corpolentă, consecinţă a micimii mele trupeşti. Puţin la trup eu. Transporţi o îmbrăcăminte obişnuită. Din loc în loc. Şi altă pâine nu mai cumpărăm i-am spus aseară nu mai mergem la alt centru de pâine. Sunt cuvinte care trec uşor de la unii la alţii (vorba vine: nu sunt alţii, cum s-ar putea în felul acesta?) centru de pâine confecţia. Trec şi pe la mine. Şi mai departe. Mereu departe. Efect al rămânerii eu cu mine. O experienţă repetabilă aceasta din urmă de aci din urmă: nici n-ar fi prea greu să te întorci e de ajuns să-ţi închipui. Diferenţa nu e prea mare să te întorci sau numai să-ţi închipui, atât e de aproape. Direct acasă. Acolo intri. Prefer să ies. Intrăm descuind desprind mâna de clanţă de data asta de pe marginea verticală mobilă a uşii. Marginea generatoare. Ca şi a paginii. Cât de multe idei, uimitor. Şi o mulţime de semne tot pui mereu numai

HenryMoore: Figură răsturnată si stânci roz (Detaliu)

punct. Semnul de punct. Ar fi fost cazul să pun semnul exclamării. Acolo trebuia să exclam. Clamp! Deodată mai am o jumătate de oră până acasă. Înţeleg că ajung. Ce ar mai fi de făcut? În drum cumpăr o revistă şi cumpăr ţigări din chioşc în chioşc în magazin salam şi deodorant dau la casat propoziţia veche: trupul meu străbate mireasma. În drum spre casă parcă pe drum gândeam spuneam gândesc ce fac cu mine: eu, ei. Cineva ei. Se zice de mult se aude că se desface şi ce să fac cu el desfăcut contractul meu de muncă să fi ştiut că am eu un contract încheiat. Eu sunt încheiat la el. Discurs încheiat. 1969 primăvara: aş vrea să mai scriu un t. Tânărul meu scrie şi el anul acesta propoziţia. Şi el simte nevoia să o scrie. Nevoia se simte. Să ne bucurăm de această exersare a sensibilităţii. Propun şi eu. De unde spuneam că sosesc acolo. E bine citaţional vorbind. Sunt conaţionalul care. Titulaturi intitulări. Ştiu că spui de asta ce mai spui. Spune şi tu o dată că nu e greu să spui odată şi odată nu se poate. Să tot asculţi. Se aude în nori, pariez. Prin geam pe covor lăsa o umbră de avion. Paraşutat aşa cum lasă umbră. Nu, ăştia sunt copacii fac umbră. Dacă stai faci umbră pământului. Asta e destinaţia umbrei. Ea coboară. Îmi scriu propoziţia umbra mea pe un nor. Ce gust la atâtea gusturi. Dezgustător de a vorbi nici semn că ar fi vreun punct pe aici aproape în preajmă.

Dacă îl văd mă duc drept la el şi-i spun. Dacă te întâlneşti cu un om îi vorbeşti ce naiba (n-ai ba?) ba cum să nu bine că nu ba bine. Că am

sperat ştiu bine că am sperat mult că am putut să sper ce am aşteptat în existenţa mea textuarea a devenit o instituţie imposibilă: aşteptarea ca activitate umană. Bine plasat ultimul cuvânt atârnă greu: umană.

Un eveniment adevărat sau veritabil eveniment în toată legea mi se întâmplă. Transcriu cu grijă: mi se întâmplă un eveniment. E o propoziţie rară. Ei, da! Volubil. Mi se întâmplă mie să fiu, tocmai. Poftim probă de schiţă biografică. Scriere da, nu însă viaţă. Aşa se obişnuieşte.

Folosim cu toţii cuvântul biografie/ bi-ogre, fi!

Textual acestea: De la început semnatul Gh. Iova în clar dedesubt: Da, aş spune eu chiar mă gândesc să spun toate astea o să vedeţi (lipseşte careva?), însă mai jos, aici e prea la vedere la prima vedere nici n-are rost, aşa că mai jos dedesubt mai căutaţi ce naiba doar am promis vă daţi seama că eu vorbesc nu-i aşa eu vorbesc şi dumneavoastră vă daţi seama ei, hai! aşa, faceţi-vă cadouri splendid să te afli în relaţie reciprocă cu tine însuţi asta da imagine. Revin în pauză. Spuneam că voi vorbi în clar însă că amân asta pentru mai târziu. Caborând ieşind din prima vedere din psihologia trecătorului descoperitor care trecând el pe unde se întâmplă să treacă are revelaţia faptului că i se relevă lui semnificaţia şi starea de lucruri şi devine dinamic teribil de dinamic dinamism teribil cum spun des că nicicând nu voi putea egala oricât de activ aş fi în orice acţiune ar fi ea să fie acţiune nu voi putea egala dinamismul prostiei şi soliditatea ei: stereofonia: a superficialităţii pe care o defineşte descriind-o om al promisiunii să fiu nu ştiu dacă şi aşa însă mai departe să trecem e un drum comun şi tot ce spunem rămâne în urmă întrucât rămâne, şi ceea ce suntem ca totalitate a unei existenţe identificabile deci rămâne în urmă noi mai departe este înainte înaintăm dinspre noi să ne eliberăm de discursul insistent plecaţi revine un zgomot surd pe numele lui de zgomot nu zgomotos aşadar s-ar putea chiar organiza o audiţie a acestui zgomot de revenire se aude din faţă, oricum te-ai întoarce, de jos aşa cum jos este departe se aude stop

Un picior splendid întrucât îmi reţine privirea mereu în stânga unde se întoarce de fiecare dată şi aceasta este o dată (să spunem chiar şi 28 noiembrie) străluceşte în apropierea ochiului un picior pe care nu se mai spijină reiau propoziţia „se revarsă în preajma sexului" evident în stânga puţin însă în stânga şi dacă n-ar avea înfăţişare imaginează-ţi chipul ei în mijlocul căruia se deschide ochiul de culcare ea se acoperă de înfăţişarea ei poate că numai mă reţine ei, hai mai în dreapta aşa la o parte în partea aceasta dreaptă ca şi marginea de recul din ea revine partea dreaptă loc dens geologic vorbind arheologic tot vorbind la un mod declarat uite alibiul e bine bun găsit şi cam cât o să dureze

evenimentul iată-l imaginea clară suficientă pentru o trecere bine că trece la ce spune că fapta aşa zice să zică lasă îl lăsăm aici

am fost primit în partid, confirmat, încorporat, între timp am rămas să aştept înmânarea carnetului în mână, ultima a mea, o mişcare a unui obiect în spaţiu şi între noi - cuvinte, o binefăcătoare stare de audiţie şi audienţă, lucrurile se amână în sensul că nu mai are loc, nu este loc şi pentru un optimism normal, am impresia că se cere optimism, există o propagandă mondială, fabuloasă ca atare, a optimismului.

o coloană în stânga care să anuleze pe cea din dreapta sau să bruieze oricum eficient de vreme ce apare prima în ordinea lecturii

este vorba de o slabă reuşită a încercării de a vorbi limpede într-o textuare care caută detestând

imaginea celui care găseşte întâmplător, frizând comicul situaţiei de a avea el părerea numai insuficienta părere că a găsit aflaţi deci că nu, dacă nu organizezi căutarea nu poate fi vorba de a găsi ceva, nu importă ce găseşti fără a fi pus în starea de a găsi, caută domnule mai adânc dedesubt de dedesubt sub tot ce afli pătrunzător

folosind dezordinea creată atunci când s-a dat semnalul de masă

asta înseamnă că nu am mâncat cu poftă concentraţi nu puteau să observe nici nu cultivăm privirile întâmplătoare în jur

îmi dau mie seama că sunt trist

eu scriu ca să aflu cât sunt de trist o textuare este o măsurare măsoară-te cu mine mă ocoleşte a foarte tehnic şi legitimat ce rău rău rău de tot sunt de toate rău află tu că eu

să să să

(e un sâsâit)

mă liniştesc şi scriu nu e bine însă povestesc

locul are o faţă încântătoare nu cânt relatez nu e vorba să mă conving

nouă vorba nu ne-a fost

vorba vorbă vorba e

Să zicem după da după - să zicem - amiaza, miezul de miercuri; ce uşurare, e deja joi!

M-a vizitat singur după-amiază. Cine să mă fi vizitat pe mine după-amiază? Mă întreb. Era singur, îmbrăcat în piele. O scurtă de gust cu revere ca nişte urechiuşe. Compar. „Am compărut dimineaţa în faţa completului". Complet edificat asupra faptului că aveam nevoie de o locuinţă, fie chiar şi numai în primul rând pentru a mă putea vizita în condiţii omeneşti, vizite de la om la om, având dea drumuri. În trecere prin orăşelul lul. Mi-a spus că poate ceva în chestiune. El pusese problema şi voia să mă ajute să o rezolv. Eram de acord cu el că am nevoie de o locuinţă. Şi acum aş fi uşor de acord cu oricine ar avea ocazia să spună undeva în preajma mea că eu am nevoie de o locuinţă. Dar poate că dacă am calitatea de locuitor, vai de capul meu de locuitor! nu mai este nevoie să se deducă şi faptul. Păi am eu locuinţă? Nu, nu posed. Cu felul ăsta nu faci treabă o strici. Ce, dacă nu o fac? Vezi cum eşti mă uitam. De vreo două ori m-a mai vizitat. Mai vizitează-mă tu. Ţie ţi-am spus mulţi ani te chemai prietenul meu. Nu sunt competitiv - adevărat. Am băgat de seamă din când în când se întâmplă să-mi dau seama îmi aduc aminte că nu sunt competitiv. Lasă-mă dacă zici. Destui oameni. Şi spun cu uşurinţă cuvântul prieten vorbind despre oricare mi-aş aminti atunci când îmi aduc aminte de mine. Ziua se încheie în curând va trebui să mă ocup de faptul că dormim.

îmi închipui un fel de a te cufunda în întinderea textuală a paginii

– Ce se aude?
– Ar fi de toate însă eu nu găsesc ce-mi trebuie.
– Ştii că-ţi trebuie?
– Mi-e foame.
– Asta este altceva este.
– Cum dracul de ne-ntâlnim noi mereu la vorbă?
– Ţine, mă, un discurs; te alegem preşedinte hi !
– Îţi trec prostii prin minte. Numai din astea, Una şi una. De tot.

Trec pe lângă casă se îndepărtează mă apropii. Aproape de trecerea lor pe lângă. E o casă bună. Într-una din zile am visat că eram undeva la umbră. Face umbră. Mă umbreşte. Cetăţean de nădejde. Îmi pierd timpul. Ar trebui să joc la câştig. Încearcă în altă parte. Ne aşezăm. Apucăm.

Să mă apropii de tine şi să termin. Înaintarea şi acoperirea. Această înaintare este acoperită. Are acoperire. Foc intens şi valută forte. B complex. Edificiu cu un singur etaj. Conform. Aprobat.

Superficial eram plătind amenda plătind. Laudă: e bun platnic. Invenţii de cirumstanţă. Chitanţă : suntem chit. Chituieşte-ţi. La fereastra ta stau în fereastra mea. Ferestruind. Aude ind.

Intenţionez să povestesc. Uite ce iese. Da' de unde? De unde iese? Întreabă dacă asta iese. Pune întrebări. Există ieşire: asta iese. Dintr-o parte în alta înseamnă că reiese. Aşa e mai bine. Tot despre ce vorbim vorbeşte. Aceeaşi lume. Alta e greu. Nu spun şi că asta e uşor să fie lume lumea asta lume. Despre asta vorbeşte şi semnează. Valoarea semnăturii mele? Sub semnul întrebării ca şi cum propoziţia urcă. Lumânare : viziune de microbist. Spectator înrăit: neintervenţionist. Teribil amestec. Puternice fălci ale obrazului proaspăt ras.

Până să terminăm am mai lucrat ceva. La ipoteza unui discurs care să depăşească discursul care oprimă. Una din funcţiile textualului este şi aceea a autorităţii. Există destule autorităţi în diverse domenii şi materii sau. Gramatica, logica, linia ideologică, informaţia, expertiza.

Ar trebui să aflu procedee de a evita cererile de explicaţii. Mi se cere să explic. De tot felul de persoane: îmi pun întrebări despre mine şi faptele mele. Explicaţii eficiente: mi se oferă imaginea: ar fi declaraţiile, memoriile, cererile, dări de seamă, rapoarte, note explicative. Ar fi cazul să solicit primiri în audienţe. Audienţa am dorit-o şi o doresc: audiţii ale existării mele de fiinţă în textuare. Se mai spunea exprimare, semnificare. Chiar şi etcetera să mai şi spun.

Mă descopăr nu ci mă suprind gâfâind mental gâfâind

gâfâitul defineaşte trupul meu în ceea ce mi-l aminteşte

încercuit de accidente

accidente ale obiectelor azi yala se deschide greu tocmai în ceaţa dimineţii timpurii să ies afară apar în ceaţă cu ideea deplasării mele rapide prin ţară. delala. ziceam cândva că Ardealul se află la capătul culoarului în acea vreme dimineaţa coboram în inima departe a Ardealului în ceaţă îmi amintesc de această propoziţie pare a spune că oraşul acela se află undeva foarte aproape de vreme ce e ceaţă se află dincolo la un capăt trebuie numai să aştept o vreme anulez conştiinţa faptului că mă mişc

ar fi deplasat

chiar râde

Trebuie să am o mână liberă să scriu dreapta

stânga sunt mâinile mele întorc capul într-o parte şi-n alta pentru a le arăta asta din partea asta şi asta din partea asta pe vremuri îmi odihneam gâtul

sprijinindu-mi capul în mână în asta pe care o arăt cu o mişcare a gâtului lung alungindu-se arătându-mi mie mâna gâtul meu ca un braţ mişcat într-o materie mai densă mult decât aerul în care dreapta explodează în direcţia copacului încoronat care altfel nu ar apărea în expresia direcţia copacului.

În ţesătura aerată femeia păşea alături jos în faţă la o primă aruncătură de ochi la o retragere seacă a pleoapei de sus poetic: pleoapa se retrage în faţa apariţiei imaginii unei asemenea privelişti terminat păşeşte într-o mişcare care evidenţiază trecerea de pe un picior pe altul imagine: erectilitate de stânga de dreapta sau imagine: piciorul apare a se înfige în trup este o imagine de şoc trupul se umflă devine turgescent cabrat primeşte în plin

capul să-l aşez să dau puţin la o parte cu dosul palmei cu palma întreagă să dau de o parte să împing obiectele astea şi grămada de coji de castraveţi să fac puţin loc să-mi aşez capul alături la adăpost să-mi adăpostesc capul respir uşurat foarte uşor respir acum

talpa nu apare să acopere locul văzut care fixase privirea

stau în fotoliu şi scriu pe alocuri dar să-mi iau mai întâi măsuri deprecauţie în ce priveşte apariţia cuvântului fotoliu: stau într-adevăr în fotoliu cineva spunea că atunci când bate în tobe se gândeşte la preţul lor eu stau în fotoliu este o propoziţie corectabilă prin compararea fotoliului cu scaunul deşi un scaun poate fi mai scump decât un fotoliu ideologic vorbind şi stând în fotoliu sau şi nu pe scaun apare o diferenţă textuală aşadar personajul meu nu vrea să-mi apară ştie că deasupra sunt eu mie în chip comod beneficiar al confortului cu un termen de cea mai largă circulaţie burghez nu vrea să pară neînşelat de aparenţe fie nu spune nimic ce dacă în fotoliu şade omul important e că scrie însă el spune că pe alocuri, asta înseamnă ea înseamnă chestiunea de faţă că el nu gândeşte preţul ascendent al hârtiei aşadar cineva utilizând un obiect poate fie să se fie să nu gândească la preţul obiectului de obicei este vorba de obiecte recent cumpărate adică actul de schimb prin care el a apărut în uzajul nostru este încă printre reprezentările care apar frecvent sunt utilizate în ceea ce gândirea noastră-mă preocupă realitatea ea mă preocupă pe mine mă las aşadar preocupat de ea asemenea dar

pre ocupat

eu nu am declarat nici un război nu răspund de calitatea - nici unui produs pe care oricum până la urmă îl cumpăr numi dau seama de ce iau tocmai salariul pe care îl am nici nu cred că am să pot vreodată să explic cuiva care mi-ar cere senzaţionala explicaţie a poziţiei mele sociale deasemeni nu văd cum nici măcar nu-mi închipui cum aş spune eu de ce continuu să doresc sau să resping atâtea şi atâtea lucruri enumerarea acestor lucruri ar fi o operaţie de confort.

mai declar că nu am observat pînă acum ca cineva evident contemporan concetăţean al concetăţenilor mei n-am observat la el preocuparea fabuloasă de a mă cunoaşte pe mine eu sunt neglijabil ce uşurare şi ea mă cuprinde sunt cuprins de o mulţime şi lucruri cuprins în a cuprinde

Clar, de clar!
De clar e clar.

m-am obişnuit să gândesc însă aceasta este ceva inutil şi de nimeni utilizat că ar exista instituţii care să utilizeze faptul că gândesc asta este o viziune extatică nu cultiv.

Gheorghe IOVA

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

DIAGNOSTIC ANTI-VIRUS

— Viaţa, până acum nu m-a prea răsfăţat, zice o voce din stânga.

— Şi totuşi, totul merge de minune. Zice altă voce.

Ca o senzaţie de răceală se strecoară între cei doi o bulă de aer ce se evaporă. Apoi, închizând puţin ochiul stâng şi uitându-se chiorâş cu dreptul la acel din dreptul lui, apare Theodor din întuneric. Are un măr în mână din care muşcă vârtos. Se aşează lângă foc. De ce să se sinchisească de iarba moale, are pantaloni de doc, scurţi, perfect adaptaţi reliefului, de culoare închisă, acum seara.

— Ştii ceva, eu n-am scris şi nu voi scrie niciodată un singur rând de proză realistă, afirmă, vizibil iritat, Theodor. Vrei să jucăm leapşa?

—Şi de ce crezi că m-ar interesa acest lucru?

— Fiindcă este ca o datorie să-l asculţi şi pe Celălalt.

În ochiul drept al celui de mai sus apare o lacrimă.

— Hai mai bine să jucăm „faţa"!.

(Se vorbeşte aşa, bineînţeles pentru plăcerea de a reînnoi vocabularul, pentru a se distinge de cei din alte generaţii, părinţi sau profesori, pentru a se distinge de toţi cei care se află în afara jocului).

Scoase o batistă de batist din buzunarul de la piept şi îşi suflă nasul.

— Mardeşte-l, l-am îndemnat admirativ.

— Pe cine? a întrebat el, caraghios.

— N-are importanţă, am chicotit eu, teribil.

Singur, Theodor Orheianu nu era un gangster. Vorbea în toate momentele cruciale ale vieţii de parcă ar fi fost pe scenă.

Când aştepta pe câte cineva, sta parcă la pândă, ascuţindu-şi urechea, ridicându-şi nervos nodul de la cravată, simţindu-se în public. Dădea întotdeauna o impresie de singurătate.

Cravata era maronie, cu zgârci, făcută de maică-sa dintr-o fustă veche.

Maică-sa spăla vasele în barul ţinut de tat-său. El deschisese uşa din spate (cartofiorii somebody to love ăla e al meu bea din ăstălalt aoleu your dreams o fată ce vrei am vorbit cu Nic lasă nais nais nais el mi-a dat nais nais nais paardon două omlete şi doi cremvurşti să meargă două sute vodcă şi trei coca nais nais nais şi ăştia deh de unde ştii du-te mă afară poc vezi de capacul ăla vezi şi de pizza din muştarul ălălalt bă) şi intrase în acel moment în bucătărie.

Obişnuia să-şi ia micul său sandviş şi sticla de coca-cola, ca un obicei deprins de curând, în snack-ul părinţilor săi. Examina feţele celor de la mese (îndeosebi liceeni şi studenţi de la liceul de vis-a-vis şi de la Institutul de construcţii tot de vis-a-vis) şi găsea figuri obişnuite. Preţurile nu erau piperate şi asta îi făcea buni camarazi pe cei care cântau, jucau cărţi (un lucru ce-l enerva peste măsură pe taică-su) sau şuşoteau pur şi simplu. Sub această tutelă învălmăşită, folosind observaţia instructivă, Theodor Orheianu încerca să debuteze în viaţă. Zîmbea şi trecea mai departe. În spate, după maşina de îngheţată, era closetul. Stânjenit vădit de privirile adunării, se introducea cu grijă pe uşă.

Apoi, ce mai trebuie spus despre Theodor? Poate că juca fotbal îmbrăcat în hainele de duminică, sau poate că avea obiceiul să iasă din curte în vârful picioarelor (asta după ce mai spărgea câte o sticlă de pe masă, sau mai călca pe câte o ceaşcă de cafea alcătuită din plastic).

— Sigur că nu, am spus când Theodor Orheianu a venit la masa mea şi ascunzându-se de celălalt coleg de joacă m-a întrebat dacă sunt gelos.

Nu m-am gândit să-l chestionez şi de ce aş fi fost.

— Nu te simţi îndatorat, mi-a mai zis el.

Şi, mai ales, nu-mi mulţumi pentru nimic

Câţi ani ai?

— Treizeci şi şase.

— Şi ce-i cu asta, a zis el râzând şi a plecat sărind într-un picior.

A revenit apoi şi mi-a spus următoarele: Albert Thibaudet scris în „La N.R.F." în iarna lui 1918 că primul război mondial a fost pentru istoria umanităţii un eveniment de aceeaşi amploare ca aceea a căderii Imperiului Roman. Perioada scursă de atunci şi până astăzi este o vreme de tranziţie ce separă Roma căzută de universul feudal şi creştin al Evului Mediu.

Nu am nici o încredere în viitorul lumii. Şi nu vezi, viitorul începe să scârţâie la încheieturi încă de azi. Atâta mizerie, atâta întoarcere a roţii timpului (cu susul în jos, desigur). Cum stătea el pe scaun mi-a şi arătat, atâta ură exploatând omul de către om, atâta inclutură crasă rostogolită pe caldarâm, prin ziare, la televiziune, atâta lipsă a apei curente, atâta exil sufletesc, atâta vară mitocănească.

După ce mi-a debitat anterioarele vorbe l-am oprit brusc:

— Înţeleg că vrei să te afirmi.

— Nu înţelegi bine.

— Dar ce faci cu puiul ăla de vrabie?

— Îl dresez.

— Şi-ţi place să dresezi, aşa pe câte cineva?

— Da.

— Ce mai ai prin camera ta, fiindcă nu-i aşa? Hai, promite-mi că nu mă întrebi o prostie ca asta?

— Îţi promit.

— Îţi mulţumesc.

— Ce să te mai întreb?

— Înţeleg că este o schimbare de ton, de stil şi chiar o abordare nouă. Ştiu eu, poate vrei să mă întrebi ce vreau să mă fac atunci când voi fi mare.

— Chiar, ce vrei să devii când te faci mare?

—Ambasador în Andorra. Colo Franţa, colo Spania Hî!

În primul rând, că eu am fost deja mare, am o vechime respectabilă. Am citit multe cărţi şi pot să-ţi confirm că sunt un copil minune. Am iubit şi am dispreţuit, am oficiat multe clipe pe care mi le amintesc cu plăcere.

— Ai un vocabular cam ciudat, ştiai asta?

Henry Moore: Grup de familie

bănuiesc, nu-i aşa, că ai şi tu o cameră „a ta"?

— Tu n-ai avut camera ta, dar eu o am.

— De unde ştii?

— Aşa mi-a spus tata: că de-acum încolo va fi bine pentru copiii noştri.

— Şi ei vor avea camera „lor".

— Aşa spun toţi taţii din lume, indiferent de anotimp.

— Nu eşti prea optimist.

— Dar parcă nic tu nu prea erai.

— Nu. Eu ştiu sigur că nu va fi aşa cum îmi spune tata, dar îl mai ascult încă vreo doi, trei ani. Până atunci încerc să-l fac pe papagalul meu uriaş să vorbească. Apoi am să-l urăsc.

— Ai şi un papagal?

— Da, am papagal. Şi am şi broaşte ţestoase, în număr de două şi, la mică distanţă, un pisic.

— Tot dresat?

— Te văd un raţional, cum poţi să mă întrebi aşa ceva; e dresat, desigur. Ca şi cei şase pui de tekel.

— Dar, iartă-mă că te întreb, ce-i în camera ta?

— Eşti tentat să zici că ar fi o menajerie,

— Ce să fac, toţi debutăm acum.

— Şi cum vezi viaţa, după ce ai trăit-o?

— Altfel. Poate mai tinerească, în proporţie de peste 80 la sută.

— Mai vrei să spui ceva?

— Ţi-e frig?

— Adică?

— Nu te simţi prea bine, nu-i aşa, când afli o sumedenie de chestii despre care habar nu ai? Ca, de exemplu, că Paderewski a fost preşedintele Poloniei, că Marina Vlady este sora lui Odile Versois (se citeşte „Versoa" ca şi Versoix!) şi ambele sunt fetele pictorului Poliakoff, că André Gide a fost primarul unui sat din Normandia, că „robot" este un cuvânt din limba cehă şi e inventat de Karel Capek, că Jean-Paul Sartre scrie în „France Soir" şi Umberto Eco în „Espresso", că Picasso a pictat atât porumbelul păcii cât şi portretul lui Stalin şi era şi membru al partidului comunist, că unul dintre cei doi martori ai marchizului de Cuevas, în timpul desfăşurării duelului său cu coregraful Serge Lifar, era Jean-Marie Le Pen, că Alain Robbe-Grillet e inginer agronom de meserie, că Fidel Castro e avocat, că New York este fostul Amsterdam, că Warren Beatty este fratele mai mic al lui Shirley McLaine, că Dinu Lipatti a învăţat pianul la douăzeci de ani, că unul dintre fraţii Capone era în Nebraska şerif, că Alexandre Dumas era negru şi lua lecţii de scrimă şi că tot secolul 20 este un secol al experimentărilor (două războaie mondiale, comunismul, fascismul, flower-power, aventura spaţială, aventura atomică, SIDA, parlamentarismul, fotbalul, revenirea la 1900).

— Ştii destule pentru un copil de vârsta ta. Vrei o îngheţată?

— Nu. Nu vreau să-mi faci cadouri. Tata nu mă lasă să primesc decât cărţi, iar mama îmi citeşte seara din George Perec.

— Nu ştiu ce-aş mai putea adăuga, dar dorinţa mea de a te ajuta e precisă.

— Nu mă poate ajuta decât singurătatea. Fiecare secundă care trece mă apropie mai mult de naştere. (Şi după un timp):

— S-ar putea să credeţi că am păreri despre toate şi despre tot. Sunt acte, în lumea noastră, care nu vin aşa, de la sine. Ele au la bază nişte legi. Mă urmăriţi? Oare singurătatea mea, înmuiată în copilărie, nu implică înfrângerea?

Se înţelege de la sine că existau extrem de multe amănunte asupra cărora nu mai insist, ce-mi dădeau dreptul să-i spun:

— Nicidecum!

E bine, despre toate aceste lucruri şi despre multe altele nu vreau să vă mai plictisesc. Aş putea înşira aici o sumedenie de păţanii ale lui Theodor Orheianu (cititul şi răsfoitul zgomotos al ziarelor în ora de franceză; venirea în clasă la ora de matematică, împreună cu ditamai extinctorul care, hâţânat în liniştea lui, a împroşcat tabla şi profesoara, ba şi directorul şcolii, înfierbântat şi ţipând; descoperirea în tărâmul întunericului a unei copci în gheaţa lacului şi aruncarea copilărească în apă şi apoi prezentarea la ora de sport; trântitul ritmic al băncilor până la exasperare după ce dădea bineţe profesoara de muzică; găsirea economiilor părinţilor şi plecarea până la marginea cartierului şi cumpărarea, plin de nobleţe, a unui stilou; aruncarea apei de la balcon din ibricul de cafea direct în capul îndrăgostiţilor; vuietul suspendat al jocurilor din spatele blocului - de-a v-aţi ascunselea, poarca, ţurca, leapşa, fotbal cu nasturi; introducerea subtilă a spaimei în rândul pietonilor şi al automobiliştilor care vedeau un băiat îndreptându-se în fugă spre intersecţie apoi scrâşnetul frânelor, înconjurarea stâlpului în care se cocoţa un semn de circulaţie şi fuga înapoi însoţită sau nu de şoferul buimăcit, speriat şi înjurând; poezia lipită pe parbrizul spart al maşinii tatălui lui Gromete sau al lui Tacu - „Nu demult în curtea noastră/ Apărut-a o maşină fără faruri, fără roţi/ şi normal fără motor./ Numai zeii pot să spună dacă ea a mers vreodată/ Personal eu cred că merge numai dacă-i remorcată"; confecţionarea gazetei satirice de perete „Polonicul", împreună tot cu acel prieten al copilăriei, şi lipirea ei, seară de seară, pe uşa administratorului; nenumăratele convorbiri adiţionale consumate pe astfel de telefoane: „Alo? Numărul cutare? Da! Aşteptaţi zece secunde, pauză de câteva secunde apoi „cele zece secunde s-au terminat" sau două-trei impulsuri cu scopul de a-l enerva pe celălalt tot căutând un nume fictiv şi după câteva secunde un ultim telefon în care chiar „fictivul" întreba dacă l-a căutat cineva ş.a.m.d.) dar acesta sunt, aşadar, una din feţele timpului cu multiple feţe.

În cele din urmă trebuie să ştiţi că după zile de aşteptare şi zile săltăreţe de joacă, ascultaţi-mă bine, dar bine de tot, vom spune ultimele cuvinte ale acestei poveşti cam ciudate, nu-i aşa? Ştim ce s-a întâmplat, fireşte, dar cum putem noi să redăm pomii palizi adiaţi de lumina de dinainte de prânz, băncile de pe aleea ce n-a fost întru totul luată în stăpânire decât de pensionari, rânduri-rânduri de flori şi tufe de lămâiţă ca matrori ai soarelui zdrenţuit de colţul blocului? Printr-o adevărată minune îl întâlnim pe Theodor Orheianu, care îşi întoarce faţa de la perete spunând „cine nu-i gata îl iau cu lopata, unu, doi, trei, mă duc după ei, unu, doi, trei, patru, am pornit cu căutatul" se uită şiret în toate părţile şi, zâmbind cald ca o vacanţă la mare sau ca un concediu la bunicii fiecăruia dintre noi, iese din singurătate şi spune, arătând spre pomii strălucitori adiaţi de..., „uite-o pe Olimpia, ... şi pe alţii", plin de străvechea, zglobie, uriaşă copilărie, râzând ascuţit, unu, doi, trei, vă faceţi, ce!...

Si viaţa, lăsându-se repede şi nemuritor, vă invit să locuiţi în această poveste.

Nicolae ILIESCU

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

„Trecutul acela e-al meu..."

Nu știu dacă aceste fotografii văd pentru prima dată lumina tiparului. Poate au mai fost, cândva, reproduse. Poate, și cu necesare precizări documentare. Eu nu am putut afla, din – e drept, puținele – investigații întreprinse.

Da fapt, nici nu am aptitudini de investigator istorico-literar. Mă pasionează operele și extrem de puțin detaliile *biografice ale scriitorilor.*

Întîmplarea a făcut însă ca, aflându-mă nu demult în Cabinetul de stampe al Bibliotecii Academiei Române, doamna Cătălina Macovei, șefa acestui cabinet, să-mi arate câteva fotografii, recent achiziționate, provenite din colecția poetului George Stratulat. Între ele, și aceste imagini-document argheziene.

Prima – o fotografie pe metal, cum se făceau în secolul trecut prin bâlciuri – îl reprezintă pe Arghezi în vremea începuturilor sale scriitoricești. Pe spatele pozei, o dedicație greu lizibilă: „Iubitului meu/ Magistru, marelui/ și neîntrecutului/ poet Alexandru/ Macedonski spre/ vecinică amintire/ Ion Theo/ 6 Decembrie 1896". Este, deci o fotografie din chiar anul debutului lui Arghezi în Liga ortodoxă scoasă de Al. Macedonski.

Celalată fotografie este datată „1914, Brașov" și are înscris pe spatele ei: „Tudor Arghezi (cel cu ruscasul - n.n.), soția sa Paraschiva, mama și fratele său Ionescu (vitreg)".

Comentarii? Nici unul, decât semnalarea faptului că tezaurul documentar al Bibliotecii Academiei Române a sporit și cu aceste două imagini rare ale poetului Cuvintelor potrivite.

Privindu-le, să recitim și a sa Inscripție în dosul unui portret. *Poate, cine știe, suplinește oricare alt comentariu.*

Ioan LĂCUSTĂ

Inscripție în dosul unui portret

Trecutul acela e-al meu,
Că zilele lui mă cunosc,
Trăite cu alții-n vileag,
Tangent și-n zigzag.

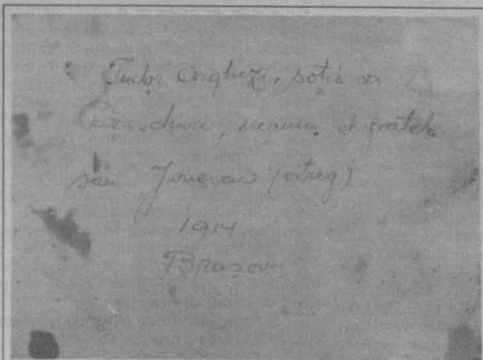
Pe firul meu trec alte fire.
Se-ating cele groase de firul subțire.
O sfoară se curmă, și alta se duce.
La toată răscrucea e-o cruce.

Trecui pe o rază, de lume.
Pădurile albe, postume.
Ciorchini spânzurați între zodii.
Robi, calea străbate prin codrii de rodii,
Bătută cu mărgăritare.
Trecutul acela e-al meu, de mă doare?

În pâinea de astăzi e grâul de ieri.
În ziua de-acum e ziua de-atunci.
Trecutul nu moare, se-njgheabă
Din ziua trăită cu grabă,
Ieșind din tablou ca o pată
A unei culori de-altădată.

Trei sfinți fură-n timp zugrăviți
Și unul vopsit peste altul.
Uitându-te-n suflet, biserică-nchisă,
Te vezi însutit
Cu toți ciți în tine s-au fost zugrăvit
Și nu s-au cojit.

VALERIU L. BOLOGA ÎN SCRISORI

Savant umanist, istoric al medicinii românești și al celei universale, Valeriu L. Bologa (1892-1971), director al Institutului de Istoria Medicinei, Farmaciei și de Folclor Medical din Cluj, reprezentant al României, împreună cu P. Sergescu, în Comitetul Internațional de Istoria Științelor, s-a situat, nu o dată, în activitatea sa, între medicină și filologie. A scris marginalii iatroistorice la opera poetică a lui Ovidiu, apoi despre medicul François Rabelais, a scris evocări, ca aceea despre fostul său profesor la Brașov, Alexandru Bogdan, l-a preocupat chiar relația compozitorilor Muzicescu și Dima cu muzica populară. Prin cercetările sale din domeniul medicinii populare a atras atenția lui Mircea Eliade, care în „Revista Fundațiilor Regale" (1936, nr. 6) a opinat că V.L. Bologa prin numeroasele sale studii „dezbate aceeași problemă capitală: posibilitatea de a crea un nou humanism bazat pe istoria științelor", istoria medicinii fiind chemată a ne „prezenta mai precis decât științele naturale icoana pe care omul și-a făcut-o despre sine în decursul timpurilor". Deschiderea medicului V.L. Bologa spre lumea filologilor, în cazul nostru a celor ce studiau variile manifestări ale culturii populare, și-a dovedit-o și când a fost invitat să participe la cercetările întreprinse de Cercul de studii folclorice de la București, înființat în anul 1946 și care a reunit personalități ca G. Breazul, I.C. Chițimia, P. Caraman, Maria Golescu,I.A. Candrea, R. Vulcănescu, Tr. Ionescu-Nișcov, O. Papadima, D. Șandru, V. Voiculescu, R. Vuia, Ștefania Golopenția, Al. Dima. Scrisorile – adresate lui Gh. Vrabie, energicul și învățatul secretar al cercului – mai au și importanța de a dezvălui anumite momente dramatice din biografia familiei Bologa. Scrisorile ne-au fost oferite de doamna Georgeta Vrabie.

Iordan DATCU

Cluj, 11 aprilie 1946
Pasteur 6

Mult stimate Domnule
Profesor,

Fiind mai lung timp bolnav, abia acuma ajung să Vă răspund la scrisoarea Dvs. din 14 februarie a.c. cu invitație de participare la Cercul de studii folclorice. Primiți, Vă rog, mulțumirile mele și asigurarea că îndată ce voi ajunge puțin în ordine cu reorganizarea Institutului de Istoria Medicinii, revenit la Cluj, voi căuta să aduc și contribuția mea modestă la activitatea Dvs. Permiteți însă să Vă atrag atențiunea că în Cluj trăiește un emerit folclorist, Dl inspector general al Învățământului, pensionar, prof. Traian German, fostul dir. al revistei „Comoara satelor" din Blaj. Cred că ar fi bine să încercați a-l câștiga pentru colaborare. Adresa lui este: Cluj, str. Gelu nr.20.

Primiți, Vă rog, stimate Domnule Profesor, asigurarea distinsei mele considerațiuni.

Directorul Institutului de Istoria Medicinii
dr. V. Bologa

30.XII.1946
Cluj, România
Strada Pasteur 6

Scumpe și mult stimate
Domnule Coleg,

Am primit toate cele trei scrisori ale D-voastră din 12 octomvrie, 20 noiemvrie și 22 decemvrie și spre marea mea rușine răspund abia acum. După ce veți vedea însă prin câte am trecut în aceste trei luni, veți admite că am circumstanțe atenuante și poate că în atmosfera de iertare și bunăvoință a sărbătorilor îmi veți da cu amândouă mânile absoluțiunea, pe care Vi-o cer.

Întors în octomvrie din primul concediu de odihnă, pe care l-am avut din 1938 încoace, am revenit la Cluj cu o sicoză parazitară a bărbii, cu care m-a fericit un bărbier din Brașov. O lună de zile colegii mei dermatologi m-au canonit cu epilări, cu raza Roentgen și m-au uns cu toate unsorile. Acest tratament neplăcut mi-a cam topit rezerva de nervi, pe care cu greu mi-o recâștigasem în meleagurile Branului. Dar trecu și asta, când la începutul lui noiemvrie soția mea se infectă cu un erizipel destul de primejdios. Scăparăm și de a doua belea, când la 16 noiemvrie fetița mea mi se îmbolnăvi de o peritonită purulentă deosebit de gravă. Bietul copil a suferit nemaipomenit. A fost nevoie de două operațiuni, din care a doua a mers pe viață și pe moarte. Timp de două săptămâni am trăit în groază dacă nu o vom pierde și pe ea, așa cum în 1926 am pățit cu prima mea fetiță. De la 16 noiemvrie până la 24 decemvrie am dormit și am mâncat în clinică alături de copil, fără a mai da pe acasă sau la Institutul meu. Abia în 24 decemvrie Moș Crăciun ne-a făcut cel mai frumos dar: aducerea acasă, în plina și buna convalescență a copilului. Fetița acum merge spre bine, dar atât eu și cu nevasta mea suntem sfârșiți de oboseală și zbuciumări.

Vă puteți închipui că în tot acest timp corespondența se aduna maldăr pe biroul meu, fără ca să fi ajuns măcar s-o deschid.

Nu poate fi deci vorba de vreo supărare a mea (n-aș fi avut de ce), ci dimpotrivă, am tot motivul să Vă fiu recunoscător și să Vă cer iertare.

Firește că primesc cu plăcere invitația Dvs. Dacă Dvs. îmi veți rambursa drumul, voi fi pe deplin mulțumit. Locuința și masa le am la București la rudenii, deci nici nu mă gândesc să încarc bugetul Cercului cu pretențiuni în direcția aceasta.

Titlul conferinței va fi „Etnoiatria și medicina științifică". Pot să Vă spun însă că în expunerea mea sper să spun ceva mai mult decât indică titlul: o punere la punct a întregei probleme a studiului medicinei populare, așa cum o vede un medico-istoric.

Mai greu este însă să stabilim data. Pentru moment nu mă simt nici destul de refăcut încă pentru a porni la drum, pe de altă parte, aud de la toți că o călătorie este un adevărat calvar. Fixați deci, Vă rog, Dvs. una din duminicile din a doua jumătate a lunei martie și comunicați-mi data fixată.

Dacă nu va interveni vreun nou ghinion (după cele câte au trecut peste capul meu de trei ani încoace, am devenit un timorat și deprimat de nu mă mai recunosc nici eu), mă voi prezenta la termen.

Până la o bună revedere, Vă trimit o caldă și prietenească strângere de mână și cele mai bune urări de Anul Nou, pe care Dumnezeu să ni-l dea mai bun.

Al D-voastră devotat
Dr. V. Bologa

Cluj,
18 ianuarie 1947

Scumpe Domnule Coleg,

Sper că ați primit scrisoarea mea lungă din 30 dec. 1946. Mă întreb dacă în urma îngreunării călătoriilor, a enormei urcări la tariful trenurilor și a greutăților cu alimentația, la care ne putem aștepta în martie, nu ar fi consult să amânăm conferința mea? Oare nu va fi prea mult pentru Dvs. să-mi plătiți drumul? Și bucureștenii flămânzi vor mai avea chef de conferințe?

Las toate acestea la aprecierea Dvs. și mă voi conforma întocmai hotărârilor Dvs.

Cu multă prietenie
Dr. V. Bologa

Cluj (România)
Strada Pasteur 6
2 martie 1947

Scumpe Domnule Coleg,

A venit Mărțișor, luna în care eventual ar fi să vă fac conferința mea. Văd că scrisorile la și de la Buc. fac și câte 2 săpt., de aceea mă grăbesc să vă scriu la timp, mai ales că de la poștala Dv. din ianuarie nu mai am nici o știre și nu știu cum stăm cu data conferinței. Repet ce V-am scris mai în urmă: cred că e mai bine să o amânăm pe vremuri mai bune. Drumul la Buc., statul acolo sunt legate de așa complicații de mi-e groază. Cred că și publicului din Capitală nu-i arde acum de conferințe. Iată și argumentul mai nou, și mai puternic pentru amânare: Ni s-au retras legitimațiile 50% reducere pe C.F.R. și cele noi le vom primi în cel mai bun caz în 2 luni! Deci ar fi de plătit costul biletului întreg dus-întors, ceea ce azi e o avere și ar încărca prea mult bugetul Cercului de studii folclorice. – Aștept deci răspunsul Dv.

Cu multă prietenie, Al Dv.
devotat Dr. V. Bologa

Cluj (România),
str. Pasteur
11. VI. 1947

Scumpe Domnule Coleg,

După ce am expediat ieri lucrările și adresa care le întovărășește (le-am trimis oficial, economisind astfel cu poșta mare), mi-a sosit scrisorea Dv. din 25. V. Văd că gând cu gând s-au întâlnit! Părerea mea despre volum o găsiți în rândurile trimise ieri; sugestii? Volumul se prezintă atât de bine, încât zău n-aș ști ce aș mai avea de spus eu în plus. Mulțumesc pentru cererea de colaborare: cu poșta de azi vă expediez manuscrisul Fiul din piatră. *Dacă credeți că ajung la concluzii prea riscate sau din alt motiv nu vă convine, spuneți-mi-o sincer, fără jenă, nu va fi supărare, și retrimiteți-mi manuscrisul. Bucuros vă voi face altă lucrare. Dacă-l primiți, aș vrea negreșit să fac o corectură eu însumi. Oare e posibilitate de ceva extrase? Reflectați la o notiță în chestia Muzicescu-Dima?*

Cu multă prietenie,
Dr. V. Bologa

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Singurul Gheorghe Pituț

Deja încheiată, când vârsta poetului măsurând abia 52 de ani ar fi trebuit să mai îngăduie încă o îndelungată creație, poezia lui Gheorghe Pituț începe să-și înfrunte singură destinul. Este, de altminteri, soarta oricărei creații care, într-un moment sau altul, totdeauna nedrept – se desprinde de persoana fizică a autorului, rămânând să-i păstreze *eul artistic* ca măsură a propriei durabilități. Ciudat, însă, la atât de puțină vreme după fatala desprindere, în această sumară tentativă de retrospectivizare se instalează o constatare al cărei obiect îl reprezintă tocmai un anume contur al autorului: numele lui Gheorghe Pituț nu a avut o prea mare penetrabilitate în mediile *largi* receptoare de poezie. Nu e un caz rar, desigur, iar eventualele explicații, destule, pot apărea într-un teritoriu cu multiple convergențe: psihologia și sociologia receptării, formarea și întreținerea imaginii publice a „vedetei", natura relațiilor interioare ale breslei, detaliul biografic etc. În lipsa unor explicații cu astfel de determinări condiționate și de cunoașterea directă a autorului, nu-mi pot și nu pot formula decât presupuneri: poate sorgintea lui ardelenească prelungită într-o structură caracterială a discreției, modestiei și inapetenței pentru publicitate; poate apartenența la o generație destul de bogată în poeți dacă nu cu o mai mare anvergură, în orice caz cu mai mult aplomb; sau poate altceva ce ține doar de hazardul succesului rezonant.

Dincolo de posibilele explicații mai mult sau mai puțin riguroase, dincolo de presupunerile în bună măsură riscate, însăși poezia lui Gheorghe Pituț conține elemente a căror semnificație e obligatorie într-o ipotetică „soluționare a cazului". Să fi fost Gheorghe Pituț ceea ce, cu un termen derivat, el însuși numea un *păduros*? Din aceia pe care pădurea „ii consumă încet/ sau cum se întâmplă mai rar cu vreunul,/ îl cheamă spre scorburi/ sau rapid îi împrăștie trupul prin crengi?" Spațiul gravitațional al cuvântului *pădure* e esențial pentru simbolistica poetului. Lectura volumelor sale dintâi indică faptul ca pe o evidență cu destule demonstrații critice pertinente la vremea respectivă. Nu reluarea sau înregistrarea ar fi de folos aici, mai ales că în ele se include și afirmația că poetul este un „primitiv modern", sintagmă frumoasă și de efect, dar nu întru totul justificată. Conduita sa lirică este destul de îndepărtată, totuși, de ceea ce s-ar putea numi a unui primitiv, fie el și modern. Nici Blaga nu era, și Pituț (analogia a mai fost și ea făcută) îl urmează în lumea elementelor originare față de care nu are decât aparent o atitudine frustă. Frust îi este doar limbajul aflat cu acest univers într-o deplină adecvare estetică. Neliniștile, incertitudinile grave ale poetului aflat mai întotdeauna în marginea unei taine se situează sub zodia unei conștiințe profunde a existenței sale în lume. Să fi fost Gheorghe Pituț un *însingurat* – alt motiv cu o ușor sesizabilă frecvență în poeziile sale – și această aptitudine să-i fi obstrucționat „succesul onomastic" ce nu poate fi înregistrat decât în interiorul unui sistem relațional? Multe, foarte multe poezii ale sale, vreo douăzeci poate, poartă titlul *Singur* și termenul are nu doar o mare frecvență, ci și o tensiune care-l recomandă drept ceva mai mult decât denumire banală a unei ipostaze lirice. E poate chiar o ipostază socială.

Aflat la *Poarta cetății* (titlul primului său volum) sau dincolo de ea, între ziduri, poetul nu pare atât un dezrădăcinat pe care inadaptarea îl face anticitadin, ci mai degrabă un *acitadin*. Or, dacă nu mă înșel, *succesul* este o noțiune lipsită de conținut în afara aceleia de citadinism, care presupune adesea, pe lângă o sumă de comportamente exterioare urbane și o corupere a structurilor interioare. Refuzând-o, Gheorghe Pituț nu putea accede la o imagine publică de succes. Și sunt convins că nici n-a aspirat la ea. Aspirațiile sale erau în aparență, mai simple, în fapt, mult mai autentice: *„Simplu când vii între oameni/ trebuie să le spui cine ești/ și de unde,/ pentru că altfel/ n-ai unde să te-ntorci"*. El și-a mărturisit, iată, identitatea. Era de loc din poezia română și tot acolo – avea unde! – s-a întors.

A.G.

Gheorghe PITUȚ

Toamna în șapte rame

(Sonete)

Henry Moore: Două femei îmbăind copilul

FRUNZĂ

De ce i-aș cere acestei frunze
să nu mai tremure când vin
luminile ca un suspin
să i s-așeze peste buze,

nici n-ar putea să mă acuze
că nu cunosc acel destin
când o înșfac din senin
culori ca tinere lehuze

și-i sug încet, încet verdeața
până-i devine chipul pal
și inefabil ca măreața

cădere-a stelei de cristal
când luminează-n cer egal
și-adoarme brusc cu toată viața.

SCHIMBARE

Ca lupii care-și schimbă părul
ne vom schimba și noi la față?
Dar am trăi aceeași viață
ascunsă cum e adevărul

cât de sărac rămâne cerul
când soarele-i pierdut în ceață
doar toamna lungă ne învață
cum ni s-ar revela misterul

acestei neînțelese treceri
de la voință la durere,
tristețea lanului ce-l seceri

și lamentabila putere
a celor ce nu pot să spere
că moartea vine cu petreceri.

CĂMIN

Trecutul va aprinde focul
și-o să te duc prin lungi povești
ca-n somn striga-vei: cine ești
tu care mi-ai furat norocul?

O, mai bătrân va fi chiar locul,
eu o să scad, tu n-o să crești
și-n vântul stepelor cerești
citi-ni-se-va horoscopul.

Când mâna mea-ți va prinde mâna
iar va fi cald cum a fost vara
și nu ne va fi nici furtuna,

nici iarna-n dureros de clara
seninătate-a nopții sara,
ci înțelegerea stăpâna.

NOBLEȚE

Culoarea morții-i frumusețea
frunzelor galbene ce cad
de mii de ani pe-același vad
dar fără ură, cu tandrețea

timpului-gâdele nomad
care ne-nvață ce-i noblețea
de a te pierde cu suplețea
și pacea unui trunchi de brad.

La fel de anonimi sunt sorii
ca fiecare frunză-n parte
noi singuri însă vestitorii
prin care spiritu-și desparte
vasele vii de cele moarte
cântăm luminile erorii.

RESURSE

Aproape nici nu mai avurăm
putere să schimbăm cuvinte,
necum bătătorita minte
s-o înnoim când știu ce ură-mi

stârnește vremea ce-o trecurăm
săraci cu duhul ca-nainte
noroc că vara fu fierbinte
și-am zis: „ce-avurăm și
pierdurăm?" –

puțin din nervi, puțină vlagă
dar nu se moare dintr-atât
mai este cine să-nțeleagă

de ce i-e codrului urât
când celui blând și mohorât
răbdarea-i unica otravă.

TEN

Putere-ți trebuie să poți
privi paloarea de pe fețe
căci timpul vrea să ne răsfețe
cu-același ten bolnav pe toți,

dar nu suntem mișei nici hoți
și-avurăm visuri mai mărețe
noi suferim de frumusețe
și n-am vrea să fim morți nici morți.

O, de-am găsi un bun pândar
în cer peste pământ și apă
să vadă când trec stoluri mari

să le oprească să nu treacă:
o, numai zborul lor ne sapă
în sânge de-am ajuns de var.

LIBAȚII

Toamna e o femeie rară
pe care numai întristații
de timp ai fiecărei nații
o văd așa cum nu sperară,

prestigioasă ca o fiară
învinsă numai de ovații
purtând în ochii mari soldații
războaielor de-odinioară.

Dar ea nu vine să ne ceară
favoare cum îi cer ei unii
ci pentru cei ce suspinară

mereu precum și azi nebunii
docili târâți spre nord cu funii
de vraja-i rece de fecioară.

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

TEATRU

Istorie şi memorie

Scriind despre teatrul anilor şaizeci, criticul George Banu e de părere că au existat două forme de teatru care s-au opus una alteia: un teatru al *Istoriei* şi un altul al *Memoriei originilor*. Cel dintâi îşi asumă timpul „ca devenire istorică", determinat fiind de o realitate a mişcării raportată în exclusivitate la planul social, iar cel de al doilea poartă în el „eternitatea originilor". George Banu sesizează însă că aceste două forme nu sunt, în ultimă instanţă, altceva „decât fragmente ale unui acelaşi refuz al subiectivului", că ele, în datele unei confruntări aparent ireversibile, ascund o „solidaritate" ce le reuneşte. Descoperim aici premise de profunzime ale unui proces evolutiv complex al actului teatral: decizia scenei contemporane de a nu-şi mai circumscrie „principalele scopuri", delimitativ, „timpului obiectiv al istoriei" sau celui „imobil al originilor". Astfel, scrie Banu, „eliberat de conştiinţa mesianică (definitorie pentru teatrul Istoriei –n.n.) şi de mitul adamic (definitoriu pentru teatrul Memoriei originilor –n.n.), teatrul îşi regăseşte fiinţa şi memoria proprii, dominate de reminiscenţa a ceea ce a avut loc..." În acest mod spectacolul încetează de a mai fi subordonat demonstraţiei, radicalismul tezist se estompează, tensiunea metafizică şi misterul existenţial îi sporesc. Ceea ce contează este metafora regizorală constituită ca spaţiu temporal al memoriei unei lumi. Acum sentimentul Istoriei şi revelaţia Originilor nu se mai află în opoziţie ci sunt absorbite de o nouă memorie, care le integrează într-o imagine a umanităţii în configurarea căreia experienţa spectatorului joacă un rol hotărâtor. Această memorie nu se confundă nici cu „anonimatul esenţial al începuturilor" şi nici cu „materialismul lizibil al Istoriei". Întoarcerea la cursul vieţii cotidiene este evidentă. Dar fără ca individului să i se ignore apartenenţa istorică sau nostalgia după origini.

Cele două forme de teatru (al Istoriei şi al Memoriei originilor) nu dispar, ci devin ele însele memorie: o memorie a prezentului în care istoria e asimilată, nu mai e o identitate obiectivă, ci o experienţă trăită, iar originile nu mai înseamnă căutare a unui timp pierdut, îndepărtat, ci un reper ce face posibilă descoperirea de sine, o situare programatică a teatrului în contemporaneitate. De aceea, textul clasic nu are nevoie să fie actualizat. Chiar dacă rămâne neschimbat, el totuşi va emana acele „mii de subtexte şi miriade de semnificaţii" la care se referă Stanislavski şi Barthes. Tragediile antice, de exemplu, conţin în ele, nu încape îndoială, şi materie pentru un teatru al Istoriei şi pentru unul al Memoriei originilor. Timpul lor teatral nu mai e însă acela al autorilor, ci acela de două-trei ore al spectacolului. Iată lucrul cel mai important de ştiut. Iar dacă regizorul nu reuşeşte să-l realizeze, atunci impactul cu spectatorii nu are nici o şansă să se producă. Or, când nu e convertită în timpul spectacolului, Istoria rămâne o chestiune abstractă, nerelevantă ca energie dramatică şi emoţie, cum şi Memoria originilor, de altfel.

Timpul spectacolului, rezultat din *recitirea* textului de către regizor, dar şi din conlucrarea cu actorii, e acela ce conectează teatrul la starea de spirit a prezentului. Jan Kott îşi aminteşte, într-un eseu despre adevărul teatrului, că la trei ani după premiera de la Paris cu *Aşteptându-l pe Godot*, premieră care a cunoscut un mare succes, a văzut piesa lui Beckett la Varşovia şi că a fost foarte rece primită de spectatori. Aceştia nu numai că au fost zgârciţi în aplauze, în ciuda faptului că performanţele actoriceşti au fost remarcabile, dar aproximativ jumătate au părăsit sala după pauză. Reputatul teatrolog polonez mărturiseşte, apoi, că primul său „aperitiv servit de Beckett" l-a „consumat" cu dificultate, oprindu-i-se în gât, iar cronica pe care a scris-o şi-a intitulat-o *Plictiseală aproape brillantă*.

Ce s-a întâmplat? Cred că memoria spectacolului nu s-a întâlnit cu memoria spectatorilor. Nu peste multă vreme, în schimb, Kott recunoaşte că se petrece un fenomen de-a dreptul surprinzător: „În primele două săptămâni la teatru erau doar rânduri goale. La începutul celei de a treia biletele au fost vândute cu anticipaţie. Premiera avusese loc la 2 ianuarie 1957. Cam la aceeaşi dată a ajuns la Varşovia ştirea cu privire la cuvântarea „secretă" a lui Hruşciov (despre crimele lui Stalin) la cel de al XX-lea Congres al Partidului Comunist. Funcţionarii de partid cu înalte munci de răspundere au primit de îndată un rezumat şi extrase din cuvântarea lui Hruşciov. Cópiile erau numărate şi trebuiau restituite după lectură. De-a lungul unei singure săptămâni au început să circule însă sute de exemplare. *Aşteptându-l pe Godot* a fost acoperit acum cu o furtună de aplauze. Fiecare ştia că Godot era socialismul".

În aceeaşi perioadă reacţii asemănătoare provoacă şi *Macbeth* la Moscova: „Când lady Macbeth s-a întors din dormitorul unde fusese asasinat Duncan în avanscenă, stând în faţa spectatorilor cu mâinile pătate de sânge, în sală s-a făcut linişte. Mi s-a povestit că la început nimeni nu a aplaudat, dar în a doua şi a treia seară s-au ridicat toţi spectatorii de la locuri. Mâinile mânjite de sânge erau mâinile lui Stalin". În situaţiile respective, fireşte, un rol dominant în receptarea actului teatral a revenit politicului. Politicul nu acţionează totuşi din exterior, negând teatrul Istoriei şi Memoriei originilor, ci din interiorul memoriei prezentului, fiind probabil în acel moment chiar memoria sau măcar o componentă exacerbată a memoriei. Exemple de spectacole de felul celor la care se referă Jan Kott nu au fost puţine, deşi poate că ele nu au declanşat atitudini tot atât de radicale, nici în teatrul românesc de până în decembrie '89.

După această dată, câteva spectacole, în special *Tragedia antică, Marat-Sade, Ubu Rex* (cu scene din *Macbeth*), *... au pus cătuşe florilor*, îşi bazează originalitatea şi expresivitatea insolită tocmai pe forţa cu care se anulează opoziţia dintre teatrul ca formă a Istoriei şi teatrul ca formă a Memoriei originilor. În piesa lui Peter Weiss, deşi în subiect apar întâmplări şi personaje preluate din Revoluţia Franceză, acestea nu se circumscriu nici timpului obiectiv al istoriei şi nici celui subiectiv al memoriei. Aici istoria, atâta cât e, este inclusă în memorie, iar experienţa care aparţine memoriei, ca o trăire ambiguă, dacă nu şi confuză, este restituită istoriei. În *Marat-Sade* anularea opoziţiei dintre cele două planuri se produce încă din text. Peter Weiss „înghesuie" istoria, la fel cum va proceda şi Marin Sorescu în *Vărul Shakespeare*, în memorie, subiectivând-o şi convenţionalizând-o în extremis. În *Trilogia antică* operaţia e inversă. În spectacolul lui Andrei Şerban întoarcerea la origini e prioritară. Ea se realizează atât prin ritualizarea discursului regizoral, cât şi prin mijloace lexicale, la nivel lingvistic, în ambele aspecte implicându-se cu maximum de eficienţă vocea şi corpul actorului. Căutarea expresiei teatrale pure, totale, nu exclude fuziunea dintre timpul Istoriei şi timpul Memoriei originilor. Rezultatul este un spectacol de structură mitică în care mitul e deopotrivă istorie şi memorie. De aici şi marea putere de a fascina a *Trilogiei*...

Ion COCORA

MUZICA

Toamnă Muzică Festival

Festivalul Toamna muzicală clujeană a fost deschis în sonorităţile răspicate şi hotărâte ale concertului nr.3 de Beethoven. A început ferm şi sigur, ghidat de voinţa creatoare a lui Dan Grigore şi Cristian Mandeal în ziua de 2 octombrie a.c..

Oricare fenomen cultural poate fi gândit din cel puţin trei puncte de vedere diferite: ce trebuie să fie, ce a fost, ce ar fi putut să fie dacă...

Ce trebuia să fie putea afla oricine din pliantul care conţinea programele tuturor manifestărilor culturale din 2 în 14 octombrie. Informaţia se referea atât la tematica lucrărilor cuprinse în cadrul concertelor, cât şi la prezenţa interpretativă.

În ceea ce priveşte repertoriul, abordat din punct de vedere stilistic, festivalul a prezentat o veritabilă panoramă artistică care includea personalităţi ale Renaşterii (G.P. Palestrina, Cl. Janequin, G. da Venosa), Barocului (Bach, Al. Scarlatti), mai larg a fost prezentat clasicismul (J. Haydn, W.A.Mozart, L.van Beethoven), romantismul (F.Liszt, A.Bruckner, F. Schubert, M.Bruch, A. Dvorak, M. Reger). Un capitol aparte l-au reprezentat creaţiile compozitorilor secolului XX: din creaţia universală (S. Prokofiev, B. Britten, O. Messiaen), iar din creaţia contemporană românească (*Concertul pentru pian* al lui S. Toduţă şi un medalion al compozitorilor clujeni: D. Voiculescu, C.Ţăranu, V. Herman, D. Acker, Hans Peter Türk). Partea reprezentativă a fost, însă, asigurată de astă dată de interpreţi. Ei au fost cei ce au creat imagini artistice relevante, atât prin sondarea semnificaţiilor conţinute în partitură, cât şi prin descifrarea propriilor formule conceptuale, care alăturate fiind intenţiei originale aveau menirea să genereze însuşi fenomenul creator. Rămâne de văzut în ce măsură a reuşit această tentativă.

Culmile festivalului le-au constituit, fără îndoială, personalităţile: Cristian Mandeal şi Dan Grigore, Horia Andreescu şi Victor Eresko, membrii *Cvartetului transilvan*, formaţia *Neuer Münchener Klaviertrio* şi violonistul Ştefan Ruha. Aceasta a fost, în orice caz, axa pe care era grefată întreaga discursivitate a evenimentelor.

De ce? Aş vrea să încep mai întâi de toate cu dirijorii. Pentru Cristian Mandeal am rezervat determinativul de „mistic", „romantic". Fiecare revenire a maestrului la pupitrul dirijoral nu face altceva decât să întărească impresia unui personalism în ce priveşte viziunea muzicii interpretate, unei exagerări artistice necesare, poate, când e vorba de piese romantice, dar nu şi de cele ale muzicii prokofieviene. De ce nu Mandeal „Magnificul"? Nu pot, deşi aş vrea, să atribui acest determinativ din moment ce fiecare evoluţie artistică a dirijorului plasează chiar faptul interpretării într-un imprevizibil care este, după părerea mea, sinonim cu instabilitatea atât a manifestării, cât şi instabilitatea conceptuală. Îmi lipseşte (ca şi ascultător) siguranţa unui fapt artistic integrat.

Horia Andreescu - „intangibilul", oferă imaginea unei soluţii finale, indiscutabile. El oferă această imagine cu toată hotărârea, investind în variantele interpretative ce-i aparţin nerv, ardoare, energie. Anume acest impuls energetic de natură pur personală este, după părerea mea, acea forţă organizatoare care conturează, structurează şi vehiculează concepţia sonoră propusă audiţiei. Aceasta s-a şi văzut în seara concertului cu Victor Eresko, tandemul realizând o versiune a Concertului nr.2 a lui Rahmaninov. Varianta propusă avea ca şi fundament concepţia şi energia pianistului rus, efortul dirijorului, însă, nu întotdeauna şi-a atins scopul.

Compartimentul muzică de cameră a fost prezentat de către două formaţii care, m-aş încumeta să afirm, au o mare priză la public, un mare credit, deoarece oricare nouă revenire în scenă aduce noi satisfacţii, noi descoperiri. Capacitatea lor de a contura imagini de relief, de a realiza investiţii expresive în concepţia propusă, ca şi artistismul şi, aş spune, eleganţa care le însoţesc fiecare manifestare sunt deja un fapt constant, sunt fapte constatate nu doar de către public, ci şi de către critica naţională şi internaţională.

Este vorba despre *Cvartetul transilvan*, avându-i ca protagonişti pe George Dudea - vioara I, Nicuşor Silaghi - vioara II, Marius Suărăşan - violă, Vasile Jucan - violoncel, şi despre - Neuer Müchener Klaviertrio cu Adrian Lazăr - vioară, Gerhard Zank - violoncel şi Herman Lechler - pian. Pot fi observate aici două aspecte care caracterizează stilul interpretativ al acestor formaţii: atenţia şi respectul faţă de materialul propus pentru interpretare. O răspundere deosebită implică chiar muzica aleasă, calitatea şi diversitatea repertoriului clasic şi romantic: *Trio-ul* de Mozart, *KV 502, Trio-ul* de Beethoven *op.1, nr.2, Cuartetul* de Haydn *op.64, nr.5 Ciocârlia* şi *Cuartetul op.29 nr.1 Rosamunda* de Schubert. Acesta pune probleme, în primul rând, din punct de vedere al scriiturii. Fiecare element constitutiv al „pânzei" sonore (momente melodice, ritmice, polifonice, armonice), etapele dramaturgiei (secţiunile formei, culminaţiile, soluţiile expresive) şi specificităţile legate de interpretare (toucheurile, atacurile, momentele de ansamblare a instrumentelor) trebuie să fie respectate. Am avut satisfacţia să constat, de altfel, că mesajul venit din partea interpreţilor conţinea denotările acestor foarte importante semnificaţii în procesul de structurare a imaginii muzicale.

Un moment aparte a însemnat prezentarea în cadrul unui recital a creaţiei compozitorilor clujeni, creaţie care se impune să fie propagată mult mai larg decât în cadrul unui medalion. Valorile nu lipsesc. Din păcate, ele nu sunt îndeajuns de cultivate şi, totodată, de cunoscute. Or, este realmente necesar să fie depăşită inerţia sanctualizării unor creaţii scrise de ani de zile şi rapidizat accesul în sălile de concert a creaţiilor lui Dan Voiculescu, Hans Peter Türk, Dora Cojocaru, Vasile Herman. Vorbesc de lucrări recente care nu au, încă, „scutul protector" al unor opinii critice autoritare. Aceasta rămâne o problemă deschisă, o problemă pentru viitor.

Un final de festival nu prea reuşit a fost concertul de închidere. Această impresie reiese din convergenţa mai multor momente; unul esenţial este lipsa totală de inspiraţie ce a dominat desfăşurarea întregului concert. Nu este o practică bine văzută, de pildă, interpretarea din partitura pusă pe pupitrul pianului (Benedett-Michelandjeli a încercat-o şi el, dar fără mare succes) chiar dacă e posibil ca Remus Manoleanu să fi primit materialul în ultima clipă înainte de concert. Oricum, interpretarea a fost fragmentară, fără continuitate în ce priveşte succesiunea evenimentelor sonore, care erau caligrafiate sporadic, uneori anemic, cmunicarea mesajului nedepăşind stadiul imprevizibilului, dacă nu şi al indistinctului. Cred că Sigismund Toduţă a avut totuşi nişte preferinţe imagistice concrete care au rămas insuficient descifrate de către tandemul Emil Simon şi Remus Manoleanu.

În ansamblu, *Toamna muzicală clujeană* a oferit, însă, un material bogat pentru reflecţii, câteva căi sigure de a accede la valoare, noţiune-scop, presupunem, pentru o manifestare artistică nu numai tradiţională de acum, dar şi de un real prestigiu naţional şi internaţional.

Oleg GARAZ

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

FILM

„Hotel de lux"

Un cinematograf al referenţialităţii e ce ne-a propus de la începuturile filmografiei sale regizorul Dan Piţa, de când - lucrând paralel cu Mircea Veroiu episoade autonome - a adaptat proze scurte de Ion Agârbiceanu pentru *Nunta de piatră* şi *Duhul aurului*. Cel puţin la fel de funcţionale ca sursa literară şi afişate distinct erau decorurile naturale din zonele stranii ale Munţilor Apuseni, fotogenia extrem de studiată, dar nici ea standard, a decorurilor construite şi a interioarelor, a costumaţiei şi fizionomiilor actoriceşti alese de asemenea din afara ofertei consacrate, în fine, dar cronologic din capul locului, baladele post-moderne cu accentele bizare ale lui Dorin Liviu Zaharia, inserate ca leit-motive în coloana sonoră a filmelor.

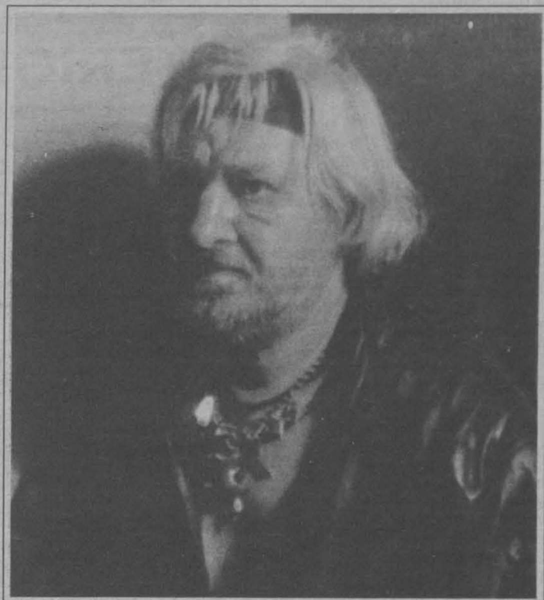
Regizorul este un excelent selecţioner al materiilor prime şi al colaboratorilor (dacă n-ar fi să-i numim decât pe unii dintre operatorii cu care a lucrat în răstimp - Iosif Demian, Nicolae Mărgineanu, Călin Ghibu), după cum simptomatic a fost însuşi tandemul iniţial format cu Mircea Veroiu, demonstrând că referenţialitatea sa se extinde cu asigurarea unui contrafort artistic, ca reper proxim al unei şcoli naţionale de film în formare. Ceea ce nu înseamnă că Dan Piţa şi-ar asuma doar statutul unui şef de orchestră şi de colaţioner de contribuţii. Aplombul său auctorial s-a vădit cu o rară elocinţă în scenarizarea proprie, modernă, a prozelor lui Agârbiceanu, iar dacă frecvenţa ulterioară a ecranizării unor opere literare a confirmat un cult al literaturii, ca reazem primordial al cineastului român, cum a fost şi cazul predecesorilor Victor Iliu şi Liviu Ciulei, nu mai puţin ne-a captivat discursul cineastului în aceste adaptări: *Tănase Scatiu* (1976), *Bietul Ioanide*(1979), *Noiembrie, ultimul bal* (1987). Creditul şi ponderea acordate de realizator diferitelor partituri topite în filmele sale s-au modificat însă repede, în sensul unei exteriorităţi a spectacolului cinematografic, opusă hieratismului primelor producţii, cu un câştig în decorativismul baroc al imaginii (color şi uneori edulcolor, ca în *Tănase Scatiu*), cu un transfer de accent asupra marilor actori (Victor Rebengiuc, Ştefan Iordache), convocaţi în sprijinul marii literaturi, în care regizorul n-a mai urmărit demitizarea, ca în *Nunta de piatră - Duhul aurului*, ci un soi de monumentalizare statuară a personajelor. Tentaţia spectacolului de pe ecran l-a împins intermitent spre filmul de aventuri în spaţii exotice - seria începută de *Profetul, aurul şi ardelenii*, cu scenarii de Titus Popovici, iar în acest lux al evaziunii prelungite l-a avut din nou aproape pe Mircea Veroiu, care a turnat concomitent, în aceeaşi colaborare scenaristică, *Artista, dolarii şi ardelenii*.

Meandrele acestei evoluţii depăşesc, prin implicaţiile lor, cadrul unei cronici la *Hotel de lux*, recent premiat la Veneţia cu un Leu de argint. Dar ele ne conduc spre înţelegerea formulei ultimului opus. Ca film de autor, acesta ar ţine de alt filon al investigaţiilor, ilustrat de *Concurs* (1982), *Pas în doi* (1985), *Rochia albă de dantelă* (1988), în care referenţialitatea cineastului nu mai este una a citatului, adaptării sau parafrazei. El îşi inventează acum subiectele, cu ipoteza „scenariului ca pretext" pentru o „arhitectură în mişcare" - în accepţia conceptului filmic metaforic al lui Alexandre Astruc - la începutul suitei, o „arhitectură" a ambianţelor naturale şi încă sub semnul unei fluente narative, acum arhitectura ca atare, justificând o narativitate destructurată, în *Hotel de lux*. Ca şi tenebrele pădurii din *Concurs*, arhitectura „Casei republicii" ceauşiste este materia primă a noului film, cu coloanele, coridoarele, sălile, scările, ascensoarele şi subsolurile clădirii care „se povestesc" pe ele însele - unele împrumutate din altă geografie construită, industrioasă, precum uriaşele malaxoare ale „spălătoriei" - monstruoase ca şi întregul, în monumentalitatea lui absurdă.

Poate niciodată după filmele de debut estetica regizorului nostru nu şi-a etalat reperele cu atâta vigoare, într-un arc peste timp care evidenţiază unitatea unei viziuni şi coerenţa febrilă a operei, dincolo de rupturile şi mutaţiile ce influenţează rezultatul. Rime secrete se devoalează între devoratoarele băi aurifere preluate din Agârbiceanu, cu scufundările „băieşilor" în subterane ucigaşe, cu ritualul criminal al puterii banului - în primele filme - şi pendularea bezmetică între etajele „Casei" unei alte puteri, la fel intermediată în instrumentaţia sa perfidă, dar încă mai atroce prin proiectul său malefic.

În afara elogiilor convenţionale sau diletante, amnezia jurnalieră a criticii de ocazie şi reflexele mofturoase ale unor judecăţi snobe par să pună între paranteze aceste trasee ale căutării de sine a unui cineast şi a unei cinematografii care, iată, intră în racord de contemporaneitate cu ceea ce literatura ultimilor ani a revelat deocamdată mai mult din paginile memorialistice prin infernul închisorilor comuniste, iar teatrul românesc de azi prin punerea în scenă a unor texte străine, cum sunt cele montate de un Andrei Şerban sau Silviu Purcărete. Efortul formativ desfăşurat, în relativ sincronism cu Dan Piţa, de un Mircea Daneliuc, a făcut parte din aceeaşi aspiraţie spre maturizare întru modernitate, în ciuda inegalităţilor şi incongruenţelor din *Glissando* şi *A unsprezecea prouncă*. Este vârsta filmului parabolă şi alegoric, în care ideile cineaştilor autohtoni au parcurs câteva etape, de la disimularea esopică a trimiterilor la etalarea lor făţişă, eventual ostentativă şi impacientă, după ce fusese întârziată. Dacă se întâmplă şi astfel, sunt de avut în vedere noutatea experienţei, anvergura oarecum disproporţionată a ambiţiilor, dificultăţile echivalenţei cu pariurile cele mai temerare ale cinematografiei sfârşitului de secol, care încearcă să supravieţuiască şi să învingă în competiţia cu televiziunea şi video-casetele, alegând alt coridor decât cel al filmului de cameră, realistic sau de consum comod. Se forţează graniţele tragismului planetar al destinului uman, al unei cosmogonii pe care cineaştii au tatonat-o din primele decenii de existenţă a artei lor şi pentru care a sosit poate momentul unor cristalizări definitorii.

Hotel de lux a fost o întreprindere costisitoare, izbutită de-a lungul a doi ani de zile la „Solaris-Film" Bucureşti, în cooperare cu „Parnasse Production" Paris şi sunt incontestabil un titlu de merit compensatoriu şi un motiv de reabilitare a ansamblului cinematografiei româneşti în primul rând rezultatul pe care îl vedem pe ecran şi consacrarea acestei performanţe prin preţiosul premiu obţinut la unul dinte cele mai prestigioase festivaluri ale mapamondului. Decantarea critică a acestui film nu doar referenţial, ci şi de referinţă, va cere fără îndoială timp şi spaţiu. El nu încape, evident, în chenarele curente ale percepţiei comune. Laboriosul travaliu scenaristic al regizorului însuşi - autor în egală măsură al dialogului şi al textului rostit, uneori difuzat la megafoanele „Casei", constructor al leit-motivelor dramaturgice, vizuale, al dansului halucinant al decorurilor, obiectelor şi platformelor mobile, dirijor al grupurilor dănţeşti care populează spaţiile fluide ale acţiunii - se oferă cu prioritate unei analize semantice şi de limbaj.

Ştefan Iordache: O ipostază a „patronului"

Proprietatea soluţiilor şi tonalităţilor, inclusiv sub raportul decupajului regizoral şi al valorificării decorului altminteri decât expozitiv, ridică pe alocuri semne de întrebare şi incită neliniştea sacrificării unui cinematograf de stări şi nuanţe în favoarea unuia declarativ. Filmul are un ax ideatic şi un nucleu al relaţiilor dintre personaje de mare relevanţă (patronul omniprezent al „hotelului", fiul prezumtiv ce-i va urma la putere, mama anonimă pe care n-o va mai recunoaşte la închisoarea-ospiciu), cu articulaţii dramaturgice nu totdeauna la aceeaşi altitudine. Intersectarea atâtor partituri actoriceşti, de prim plan, secundare sau episodice, înaltă antologic pe unele dintre ele - i-am numit pe Ştefan Iordache în rolul multiform al patronului şi pe tânărul Valentin Popescu în postura parvenitului la putere. Privirea regizorului surprinde mai bine clipele de intimitate ale unor dialoguri (Valentin Popescu - Irina Petrescu în rolul mamei şi acelaşi actor cu ipotetica iubită blondă - Irina Movilă), dar nu lipsesc hiatusurile, senzaţia de insularitate a unor secvenţe sub semnul improvizaţiei complezente (la „restaurantul" unde parvenitul se închipuie inovator). Câteodată ratările valorează însă, ele însele, mai mult decât o reuşită rotundă.

Valerian SAVA

A TREIA STRIGARE

După ce în decembrie sala *Eforie* a găzduit festivalul filmului studenţesc *Criza'91*, după ce, în vară, la Costineşti, filmele viitorilor cineaşti au stârnit entuziasmul publicului şi al juriului, iată că pentru a treia oară în mai puţin de un an am avut prilejul să ne întâlnim cu creaţiile lor, de data aceasta la a doua ediţie a festivalului *Dakino*, organizat în perioada 8-11 octombrie la sala *Studio*. Să ne întâlnim sau să ne reîntâlnim chiar cu multe filme plimbate prin toate aceste manifestări. Astfel, în cele două zile în care au fost proiectate filmele aflate în concurs, am avut prilejul de a vedea peste şaizeci de pelicule. E drept că tenacitatea este o trăsătură care trebuie să caracterizeze un adevărat cineast, dar aici e mai degrabă vorba despre orgoliu. În plus, şi premiile au fost de această dată mult mai mari decât de obicei, valoarea lor totală depăşind 1 500 000 lei. Deci tentaţia era mare.

Ceea ce a adus cu adevărat nou acest festival a fost prilejul de a vedea şi filmele realizate în universităţile particulare (Universitatea Ecologică, Universitatea Titu Maiorescu, Academia de arte „Luceafărul", Universitatea Hyperion). Cam un sfert din numărul filmelor înscrise în concurs provine din aceste instituţii. Cantitativ puţine - dacă ne gândim la numărul facultăţilor de profil apărute în peisajul universitar postrevoluţionar. Destule însă pentru a ne putea forma o părere. Din păcate nu prea bună. Căci se vede clar decalajul valoric între ceea ce se produce în Academia de Teatru şi Film şi ceea ce se face în afara sa. Aceste filme ne-au adus în faţa ochilor o tristă realitate: de cele mai multe ori filmelor le lipseşte rigoarea dramaturgică, sunt prost filmate, actorii par a fi lăsaţi de capul lor. Ceea ce nu înseamnă că pe ici-colo (dar extrem de rar) nu se întrezăreşte şi o brumă de talent, dar trebuie cu adevărat să ai o răbdare deosebită pentru a o descoperi şi nişte nervi de oţel pentru a suporta producţii supradimensionate în care, cu toată bunăvoinţa, nu poţi descoperi nici măcar umbra unei idei. Faptul că în palmaresul festivalului nu s-a găsit loc pentru nici unul din filmele produse la aceste universităţi particulare spune multe despre valoarea lor. Sigur că asta nu înseamnă automat că filmele produse în A.T.F. au fost toate foarte bune. Dar au fost oricum deasupra mediei.

Şi pentru că tot vorbeam mai sus de rigoare dramaturgică, să menţionăm că de data aceasta juriul a considerat - şi pe bună dreptate - că premiul pentru scenariu nu poate fi acordat. O constatare care ar trebui să ne îngrijoreze pe toţi. Poate că e vorba şi de lipsa unei colaborări mai strânse între clasele de regie şi imagine şi cele de scenaristică. Cert este că până la urmă premiul pentru scenariu a fost transformat în două premii speciale ale juriului, acordate Luminiţei Mardare pentru *O zi din „veaţa" mea* şi lui Radu Leon pentru *Duşmanul poporului*.

Celelale premii: Constantin Apostolescu pentru imaginea la *Hotel Cişmigiu*, Viorel Sergovici jr. pentru imagine tehnică *(Stigmatul)*, Radu Ionescu pentru *Cina*, Tudor Radu Munteanu pentru *Şi ei sunt ai noştri*, Gheorghe Preda pentru *Stai nemişcat ca o pasăre-muscă*, Teodor Oprea pentru *Cercetarea orbului de farisei*. Marele premiu şi trofeul „Dakino" a fost obţinut de filmul *Hotel Cişmigiu* de Constantin Apostolescu şi Florin Iepan. Un palmares mai echilibrat decât cel al precedentei ediţii, când pe podium au urcat şi multe producţii total neinteresante. Un palmares primit cu aplauze de public. Şi, în sfârşit, un palmares în care premiile au fost acordate aproape toate în unanimitate de către juriu, după cum s-a specificat la festivitatea de premiere. Sub raport organizatoric, slavă Domnului că s-a găsit cineva care să ne prezinte premiile la această festivitate! Căci, după ceremonia deschiderii, nimeni nu s-a mai gândit să-şi ceară scuze pentru desele întreruperi şi să explice cauzele lor. Poate la ediţia viitoare, ce se doreşte internaţională...

Rolland MAN

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

SINE IRA ET STUDIO

Dumitru MICU

DIALOG INTERIOR

II

— Te indispune, într-un cuvânt, infatuarea foştilor noştri amici.

— „Indispune" parcă nu-i tocmai propriu spus. Şi nici „infatuare". E mai mult decât infatuare ceea ce le defineşte modul comportamental: un ce uluitor, ceva care îmi provoacă nu indispoziţie, ci un fel de dramă a inteligenţei.

— Zicând „infatuare", am inclus în acest termen generic toate conotaţiile posibile: elefantiazis al mulţumirii de sine, egolaţie, pretenţie de infailibilitate, narcisism.

— Candoare...

— Da, şi un soi de candoare, un soi de candoare perversă, pervertită, produs al sentimentului unora că totul li se cuvine şi le este permis, că n-au nici o răspundere. Candoare de copil răsfăţat, candoarea lui Dl Goe. Tocmai asta mă deconcertează. Cum e posibil ca spirite ascuţite, chiar scânteietoare, să fie atât de lipsite de simţ autocritic? Să-şi piardă în asemenea măsură luciditatea când se au în vedere pe ele însele, mai ales în raport cu umanitatea ambianţei imediate, cu majoritatea contemporanilor instruiţi încât să creadă că deţin monopolul gândirii corecte şi al inteligenţei, neluând în consideraţie opiniile deosebite de ale lor?!

— Într-adevăr, ei nu discută. Emit enunţuri, la modul pontifical. Dacă li se răspunde, nu ascultă. În loc de a spulbera replicile primite prin argumente, aplică emiţătorilor calificative infamante sau, mai frecvent, fac abstracţie de interlocutori, debitându-şi mai departe solilocviile ştiute. Nu au vocaţia dialogului.

— Şi, totuşi, cu câtă impetuozitate revendicau, în mai 1990, un „dialog real!..."

— Înţelegând prin „dialog" un dictat! Ei ar fi rostit discursuri rezumabile într-un singur cuvânt, imperativ: „demisia!", iar partenerul trebuia să execute comanda.

— Aşa concep dânşii, în genere, democraţia...

— O concep aşa întrucât se consideră suprageniali...

— Suntem drepţi oare? Nu cumva le atribuim gratuit megalomanie nemăsurată?

— Păi, să examinăm fapte! În 1990, pe la începutul anului, mama disidenţilor se adresa minerilor ca unor nevârstnici, ca unor subdezvoltaţi, povăţuindu-i să se lase conduşi de intelectuali genialoizi constituiţi într-un „grup" faimos. Ca şi cum scormonitorii măruntaielor Terrei nu şi-ar cunoaşte propriile interese şi n-ar fi în stare să şi le apere ei înşişi! Un an şi câteva luni mai târziu, în septembrie 1991, aceeaşi doamnă vorbea ca unor copii soldaţilor, instigându-i „... matern" la nesupunere.

— Recent, un fost virtual candidat la preşedinţia republicii, trimis de către ai săi la Washington pentru a pleda (deşi nu era nevoie, de vreme ce existau avize favorabile din partea administraţiei) în favoarea (vorba vine!) acordării necondiţionate de către Congres a clauzei naţiunii celei mai favorizate, s-a înapoiat fără clauză, dar aducând în schimb un pretins „avertisment sever" către poporul român din partea unor congresmeni. Cu un tupeu şi o aroganţă de vechil, rafinatul estet (căci prin estetism şi-a agonisit capital politic) a ameninţat naţiunea, ca din partea boierilor transoceanici (care, de fapt, nu i-au încredinţat nici un mesaj, nu aveau calitatea s-o facă şi, pare-se, nici nu l-au luat în seamă) că dacă nu votează cum vrea Tom Lantos o să fie rău de ea. O asemenea impertinenţă nu şi-a permis nimeni, în toată istoria României...

— O asemenea impertinenţă şi un astfel de şantaj...

— Şi naţiunea suportă!

— Poate nu va mai suporta. Poate că aleşii ei vor invalida mandatul parlamentar al unuia care, sub cuvânt că merge să susţină interesul naţional, se duce, de fapt, pentru a-l torpila: din interese de partid inavuabile...

— Domol! Sine ira et studio!

— Corect. Nu însă fără a sublinia că mentalitatea unora dintre confraţii noştri ce se pretind aristocraţi ai spiritului este una tipic ciocoiască. Servilism absolut faţă de străinătatea avută, desconsiderare a propriului neam.

— Adevărat. Există în mediul nostru (presă, instituţii academice) ipochimeni care vorbesc despre oamenii de rând cu un dispreţ pe care nobilimea autentică nu-l avea şi pe care, în nici un caz, nu pot să-l aibă spiritele realmente distinse.

— Se afişează, în schimb, ostentativ, Vetele şi Ziţele. Feluritele specii de ţaţe, de mahalagioaice. Inclusiv cele cu diplome universitare, cu titluri ştiinţifice.

— Formaţiunea cutare – se zice, de pildă – a obţinut o groază de voturi, dar... în provincie. Sau, cu şi mai multă lehamite: pe X l-au votat ţăranii... Ca şi cum valoarea unui vot n-ar fi aceeaşi în centrul Capitalei şi în cel mai umil cătun!

— Nostim e că acei ce judecă astfel se erijează în campioni ai democraţiei. Pretind chiar a reprezenta – doar ei –

„forţele democratice"...

— Mojicia elitistă se declară şi prin referiri la lumea de dincolo de fruntarii. Fascinaţi până la leşin de societatea vest-europeană şi mai ales nord-americană, snobimea desconsideră, pe de altă parte, integral, tot restul planetei. „Est", „Balcani", „Asia", „Orient" sunt, în limbajul snob, termeni peiorativi. Câte unii scriu prin gazete şi pronunţă la microfoane nume precum Albania, Turcia, chiar Rusia şi China cu un dispreţ pe care insul civilizat nu şi-l permite nici faţă de pământurile locuite de boşimani.

— O să se spună că suntem antioccidentali, antiamericani...

— Şi îţi pasă de spuneri? Dacă ne-am lua după câte se debitează, nu ne-ar rămâne decât să ne sihăstrim sau să ne sinucidem. Occidentul e splendid. Realizările din Statele Unite stârnesc, pe bună dreptate, admiraţia întregii umanităţi, însă faptul acesta este un temei pentru a privi numai în direcţia aceea? De-a aştepta de acolo chiar totul?! O asemenea atitudine nu poate fi decât incomodantă pentru cei vizaţi. Pot americanii hrăni, îmbrăca, încălzi, lumina, instrui – numai ei – întreaga omenire nevoiaşă? Este unchiul Sam un Dumnezeu care, dacă vrea, dă tuturor de toate, în baza unor certificate de bună purtare? Are de unde să tot dea, la nesfârşit? *Lasciate ogni speranza!* Îngropaţi sub dărâmăturile sistemului comunist vom rămâne veşnic, dacă nu ne ridicăm noi înşine, prin efort propriu! Spre a putea să o facem, evident că avem neapărată nevoie de o mână de ajutor din afară – însă nu dintr-o singură parte. E normal şi necesar să ne întrajutorăm în primul rând cu vecinii. Concomitent, viaţa ne impune stabilirea de cât mai cordiale raporturi cu toate naţiile şi statele.

— Mi-e teamă că prea am intrat în politică!

— Era inevitabil. Aveam de exemplificat un principiu moral.

— Tema era fudulia unora, care nu ştiu sau au uitat că „cel ce se înalţă se va umili"...

— Puţină iactanţă stă, totuşi, bine tinerilor, şi mulţi dintre cei în cauză sunt tineri sau încă tineri... Pe câţiva i-am propulsat noi înşine, parcă...

— Cei la care ne referim sunt de vârste diferite. Nu asta contează. Vârstele biologice pot fi subsumate celor spirituale. Vianu a propus sintagma „generaţie de creaţie".

— Da, numai că „generaţia" elitistă nu-i, sau nu mai e, una „de creaţie". E pornită tocmai pe distrugere. Sforţarea celor ce strigă „Europa!" nu e de-a „europeniza" societatea românească, ci de a beneficia doar ei de civilizaţia şi cultura occidentală, de a bara accesul altora (prin burse, invitaţii etc.) la sursele de lumină vestice.

— Cum dovedeşti asta?

— Simplu. Obţin burse de studii şi orice alte posibilităţi de a călători, inclusiv şi mai ales pentru documentare, pentru instruire, numai acei ce se dovedesc a fi adversari ai puterii.

— Mai e de cercetat! Iar delimitarea de cei cu alte idei e normală. „Generaţia" de la *Gândirea* şi *Cuvântul* a declanşat un adevărat război împotriva „bătrânilor".

— Există, într-adevăr, similitudini de ordin atitudinal între cei se declarau, în 1978, „fiii Soarelui" şi ultrademocraţii noştri cu ifose aristocratice.

—... şi legitimiste.

— Da, şi legitimiste. Tocmai am spus că unii dintre cei la care ţineam atât de mult odată se comportă ca şi cum li s-ar cuveni totul, în virtutea unei eredităţi fabuloase, ca şi cum ar fi din „os domnesc". Deşi, social, nu sunt, în nici un caz, de origine princiară... Sunt aristocraţi în aceeaşi măsură ca personajele din *Scrinul negru.*

— Şi, asemenea unora dintre ele, câţiva ar fi în stare să aducă ţara la dimensiunile unui judeţ, numai s-o stăpânească ei...

— Asta-i o altă chestie. Era vorba de veştejirea de către tinerii din generaţia afirmată în jurul lui 1930 a „bătrânilor". *Manifestul „Crinului alb"* nu-i însă decât retorică. Gloanţe oarbe. Spre deosebire de lansatorii lui, dintre care primul (poate, singurul autor real), Petre Marcu-Balş, avea să adopte, de altfel, în curând, o poziţie diametral opusă, sub numele de Petre Pandrea, liliaiii noştri corifei ai democratismului („original" prin intoleranţă) conjugă permanent vorba cu fapta. Cine nu spune ca ei nu este democrat, şi e tratat în consecinţă. Sacerdoţii de până deunăzi ai frumosului atemporal duc o politică de cadre identică celei comuniste, decât că îndreptată invers. Aplicată contra celor de extracţie socială joasă: ţărănească, muncitorească.

— Vorbeşti cu patimă!

— M-aş bucura să greşesc.

MOMENTUL DE TRECERE

Până aici a fost să fie
viaţa de om cu
obligatoriul continuum cardiac
cu obligatoria intermitenţă a inimii.
Până aici.
Iată cadavrul. Adică bietul nostru
amic
lecuit pe vecie de ziua de mâine.
Îl veghem-priveghem
şi ochii noştri ar prinde să miroase
niţel
a lipsă de viitor dacă
n-am sesiza discret nesolemn
momentul de trecere a torţei
dintr-un suflet în altul.

ÎN CAZ CONTRAR...

În vreme ce-şi mângâie iubita-
studentă
scoţându-i sutienul de-o albeaţă
îngerie
tânărul profesor de filologie clasică
rosteşte cuvinte licenţioase
spunându-i dragei sale fragile ce
roşeşte
că în caz contrar poporul
ar uita anumite verbe
şi deci limba română ar sărăci
şi nici ardoarea amorului nu ar fi
deplină
dacă îndrăgostiţii nu ar cunoaşte
toată bogăţia lingvistică
ce exprimă nuanţele sentimentelor
pornirilor
şi sosirilor pătimaşe, – tot spune
tânărul profesor de filologie clasică
în vreme ce-şi drăgosteşte iubita-
studentă
căreia îi mai şopteşte la ureche
şi alte cuvinte – cum să vă spun? –
mai că necuviincioase... dar
în aceeaşi clipă uitate, ireversibil
uitate
de studenta cuprinsă de cel dintâi
înspăimântător de dulce miraj al –
parcă –
stingerii de conştiinţă,
al dulcei stingeri de conştiinţă.

O ANECDOTĂ PRIMEJDIOASĂ

Intelectualul beţivan
ajuns deja
biet spirit chircit în păguboşenia
neaducerii aminte
dimineaţă de dimineaţă
trăieşte un sentiment ciudat – ceva
între o suspiciune dezamorsată
şi o înfiripare de nădăjduire
şi nişte furnicări de mulţumire
în amestec cu puţină spaimă
din motivul că, graţie curajului
său alcoolic,
a îndrăznit să spună în public
o anecdotă primejdioasă
la adresa dictatorului ce are să vină,
căci
numaidecât se va găsi un dictator
gata, gata să vină
în lumea asta de aproape învinşi.

Leo BUTNARU

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Mai aproape de Tudor Vianu

Semnul cel mai caracteristic al posterității vianești se află în tenacitatea cu care recuperăm tentativele eruditului: dornic să capteze mobilitatea frumosului, să recunoască tensiunile între normă și libertate, să schimbe sentimentele în idei, substratul estetic în mijloc stilistic. Varietatea și contrastul devin sub pana lui Vianu argumente ce necesită dezvoltări logice pentru a aborda, cu precizie, cu relief, în mod complex, spinoasa chestiune a analogiilor. Între limbaj și sensibilitate, între viața socială și educația morală, între demonstrație și creație.

●

Vianu polemist? Întrebarea poate fi pusă ca să nu ne imputăm că am scăpat din vedere încercările de care nici Vianu nu a fost scutit. La unele, cum a fost „recenzia" lui G.Bogdan-Duică privind *Poezia lui Eminescu*, cercetarea sa de pionerat din 1930, autorul nu a găsit cu cale să răspundă. La altele, cu constatări la fel de nedrepte și injurioase, Vianu a reacționat. Una dintre acestea, de care a avut, din păcate parte, vine de la Vladimir Streinu, prieten mai vechi și coleg de condei. Nu intru în detalii, uimitor rămâne faptul că Streinu, îl învinuiește pe un om de probitatea lui Vianu că a plagiat. Chestiunea, deloc oarecare, nu a mai fost până acum discutată. L-ar fi plagiat... pe Benedetto Croce! Citatele alăturate nu spun mare lucru. La persiflarea cu care îl tratează Vl.Streinu, conștiință până la un punct congeneră, Vianu, călcându-și pe inimă, răspunde. Comentariul lui Streinu apăruse în *Gazeta* din aprilie 1935. Două zile mai târziu vine întâmpinarea lui Vianu, desfigurată de numeroase greșeli de tipar. Va fi necesar să fie reprodusă, corect, în numărul din 6 aprilie. Ciudat mi se pare cum că Streinu perseverează într-o notă la fel de minimalizatoare din al cărei cuprins aflăm că *Estetica* este un simplu manual și că cel mult, dacă este pe bune, Vianu ar fi un crocean. Merge mai departe și, în nr. 5 din mai 1935 al *Revistei Fundațiilor regale* reia atacul, de astă dată extins la recent apărutul volum al lui Vianu, *Ion Barbu*. Ironiile sunt joase, pentru care motiv Vianu, sub un titlu edificator, *Mizeriile literaturii*, polemizează (fără plăcere) cu detractorul său. Tonul este perfect urban, deși Streinu coboräse până la invectivă și grosolănie. Pe Vianu îl califică de „client", pamfletul lui ar fi un „pamfleac", înclinat să-i năclăiască interlocutorului vârful peniței cu „clei de urechi". După ce îi concede că ar fi „un biet strapontin universitar", Streinu se îndoiește că Vianu ne-ar fi dat „primul sistem de estetică". Mai întâi meritul acesta revine lui Mihail Dragomirescu, apoi să nu fie omise contestațiile precedente ale lui Lucian Blaga, precum în *Eonul dogmatic* și *Spațiul mioritic*. Mai pe urmă, când este readus în dezbatere Croce, Streinu repetă calificarea lui Vianu de „plagiator strategic" pentru că, deși apelează la Croce, pomenirea lui nu are loc nici măcar lăturalnic. Sistemul lui T.Vianu „s-ar cârpi din locuri comune", în cel mai bun caz. În încheiere Vladimir Streinu se declară „grăbit să-mi șterg penița de clisa dezgustului".

Grăbiți să se spele de dezgust sunt și Al.Dima și Mihail Sebastian. Doar că amândoi privesc opiniile lui Streinu drept nefondate și insultătoare. În *Rampa* din 12 iunie 1935, Mihail Sebastian nu gustă defel deprimantul gust combativ cu care i se adresează Streinu lui Vianu. Și observă că: „Trecerea maidanului în cultură s-a făcut direct, fără schimbări de vocabular, maniere și moralitate". Dezbaterea în sine nu țintește la o discuție lămuritoare, nici vorbă, se urmărește exclusiv răpunerea adversarului. Care e, după calificativul măgulitor utilizat, un „stăpân al domeniului"

Apelul la urbanitate, subînțeles de Sebastian, va fi urmat de articolele lui Ion Zamfirescu în *Adevărul* din 23 iulie 1935 și de Al.Dima în *Familia* (nr. 5-6, sept.-oct. 1935). Ambele favorabile, laudative, plasând opera lui Vianu printre lucrările fundamentale ale culturii române. Ion Zamfirescu scrie negru pe alb: „Dl.Tudor Vianu e la noi *primul creator* al unui sistem de estetică ce se construiește exclusiv dintr-o intenționalitate teoretică (...) În câmpul tinerei culturi românești o astfel de singulară realizare se cere de aceea cu entuziasm prețuită, cu bucurie receptată, atent cercetată și nicidecum suburban considerată de ochiul confuz al gazetarului ce se crede competent în a-și însemna meschinele-i observațiuni în marginea oricărei opere de înaltă cultură".

Operă de maturitate, *Estetica* lui T.Vianu are ținută academică și rigoare, conchide același.

În alt spirit, mai puțin elogios, o abordează Al. Busuioceanu (în *Gândirea*, nr. 9, nov. 1935) dar progresiv convins că spiritul critic al autorului este mereu dublat de unul sistematic doctrinar. Dogmatismul, perceptibil la Vianu încă din lucrările sale precedente, explică aversiunea sa împotriva oricărui istorism. Cum ar mai explica și eclectismul său aparent. Este pomenit, în context, studiul lui Vianu, *Poezia lui Eminescu*, ca o concesie făcută unor exigențe ivite pe parcurs: „Esteticianul va fi obligat și la alte metode și mai ales la o suplă acceptare a acelui istorism, atât de categoric refuzat de știința normativă. S-au găsit și mai curând voci de părere că Vianu nu are antene de critic. Modul în care l-a susținut pe Ion Barbu în la debut, l-a sprijinit pe alt începător din epocă, anume pe Felix Aderca, și s-a bucurat să înregistreze succesele unor consacrați dificili, de tipul Gala Galaction ori Panait Istrati, este de natură să infirme rezervele secrete sau fățișe ale celor care îi tăgăduiesc contribuțiile. În final, dacă am numărat bine, Vianu s-a ocupat, în lunga-i carieră, de aproximativ o sută de autori români și încă tot pe atâția unviersali. Le-a descoperit virtuți, a explicat pentru alții de ce merită să fie redescoperiți. A-i refuza calificarea de critic (și încă unul problematic!) echivalează cu o subapreciere nedreaptă și anacronică . Cine face bine istorie literară are neapărat stofă de critic. Altminteri nu ar avea cum să sesizeze gradul în care istoricul literar restituie, relansează valori exact în măsura în care criticul le confruntă sau se confundă cu acestea.

Multitudinea analizelor dovedește că Vianu a fost concomitent disponibil la combinația de manifestări a literaturii. Desferecat de prejudecăți, dar expansiv mai niciodată.

Să încercăm să lămurim dacă disponibilitate înseamnă și comuniune, inventivitate înțelegătoare. Evident, nu. Poate din pricină că atitudinea sa esențială este una calmă (citește nepartizană), bine rânduită, neînfrânat intelectuală în cazuistica discursului critic.

Abia după ce ne-am lămurit că Vianu studiază autorii, nu îi provoacă să-și contrazică identitatea, înțelegem că ceea ce el face este și istorie literară (explicare de mentalități, de tradiții, de terminologii), dar și altceva. Ca savant este guvernat de spirit critic, ca cititor se-dezvăluie pasionat de evoluții ce vin din text și trec dincolo de el. Ca exeget, cu o viziune asociativ-disociativă, coboară în structurile studiate ca să precizeze sursele, ambițiile, poetica acestora, să le scruteze resortul, orizontul originar, șansele de propagare.

●

Cum aș putea să închei mai bine aceste considerații despre Tudor Vianu ca învățat și deopotrivă sfătuitor al cititorilor săi decât evocându-i, într-un fel, glasul. O voce se reproduce dacă există imprimări. A lui Tudor Vianu mă urmărește întipărită în cutele memoriei mele. Cum demersul lui sufletesc și intelectual a rămas întotdeauna expresia unor convingeri de fond, iar acestea alcătuiesc harta propriei existențe, o hartă alcătuită din linii pure, îmi rămâne să regret că tinerii nu își cunosc magistrul. Glasul omului care se mărturisea sună azi, ca și ieri, egal, ca al unei persoane ce își croiește drum lung și știe bine să-și regleze respirația la efort.

Egală, însă nicicând ternă, vocea lui Vianu, spre deosebire de a celuilalt Profesor cu care a dialogat prin opera comună, mă gândesc la G.Călinescu, construia propoziții și fraze pline de silința cunoașterii. Fraze de evaluare, pliate la nevoia de imediată îmbogățire operațională resimțită de studenți. Fraze exacte, cărnoase, motivate, vehiculând rar, extrem de rar fantezii interpretative, totuși dăruite cu o structurală multilateralitate. Neașteptate nu erau în conținutul lor concluziile, însă cu siguranță argumentele, extinse la aria culturii naționale și universale. Și mai era ceva: ușurința cu care vorbitorul reflecta cu privire la circulația ideilor, le fixa referențial. Aici se vădea marea lui știință, soliditatea lui ușor de verificat. Tudor Vianu năzuia mai degrabă să umple goluri printr-o elaborație temeinică decât să uluiască ori să stârnească efecte spectaculare.

Ca persoană publică nu i-au lipsit prilejurile să fie prezent în poziții centrale. Atât la congrese și colocvii, cât și la manifestări omagiale. Ce a conturat constant Tudor Vianu în asemenea ocazii revine istoricului să precizeze: o sumedenie de aprecieri legate de particularități majore ale culturii noastre, pe al căror temei eruditul a probat validitatea, originalitatea și atractivitatea spiritului creator românesc. Îngemănările cu alte culturi s-au ivit pe o bază, poetic vorbind, incitantă și miraculos contagioasă. Vianu a demonstrat strălucit că uneori se întâlnesc nu doar albiile culturale dar și izvoarele lor. Poate că de aceea glasul lui Vianu nu trebuia să-și schimbe timbrul, să forțeze nota lui obișnuită de expunere. Știa bine ce are de transmis. Nimic surprinzător dacă silința de a reauzi vocea sa trece în seama generațiilor ce vin cu stringența marilor urgențe.

●

Mi-a fost dat să aflu într-o împrejurare specială (eram internat într-un spital și medicul de salon îmi mărturisea că student fiind a frecventat câteva ședințe de curs ale lui Tudor Vianu), cum îl privea pe cărturar o persoană din afara profesiei. Prelegerile aveau loc spre sfârșitul anului 1962 și începutul lui 1963. Nu era pentru profesor un moment bun. Sănătatea sa lăsa de dorit, starea sufletească se înrăutățise, „foamea de lucru" (acea stare îndelungată, adevărat resort al activității profesorului) eșua într-un răsfăț ironic... „Era și timpul să mă înțelepțesc, prea am tot salahorit...", citim într-o ciornă de *Jurnal*.

Medicul, pentru care contase inițial prestigiul dobândit de Vianu ca magistru, descoperă, uimit, un ins obosit, vorbind egal, fără tragere de inimă. Își amintește, mai întâi, de aspectul exterior al conferențiarului. Îngrijit, sobru, ușor desuet. Un bărbat corpolent, cu gesturi stereotipe, se așeza la geam, privind îndelung strada Edgar Quinet, perindarea trecătorilor. Rareori se întorcea cu privirea spre tinerii din amfiteatrul Odobescu. Regăsire cât durata unui surâs absent... Apoi aceeași lipsă de efuziune, de interes real pentru subiect și subiecți. O așteptare grea să se încheie expunerea. Decepție inerentă, ar eticheta un biograf grăbit. Un răspuns nuanțat se impune totuși. Oare acesta era Vianu pe care îl cunoaștem? Cel pe care învățasem să-l admir, să-l ascult încordat de iubire. Chiar cel din toamna lui 1963, când l-am însoțit de la facultate până acasă, în strada Andrei Mureșanu 33 și care apucase să-mi povestească de ce își dorea să se întoarcă la *Jurnal*-ul său. Cu pagini speciale despre desperarea de a nu fi curajos?...

Inserez aici această pagină ca o dovadă că dincolo de accidentele biografice (evident, încărcătura de evenimente personale nu poate fi exclusă din tablou) Tudor Vianu avea posibilitatea să se domine. Și ca om de catedră. Și ca moralist. Dispunea de tăria să-și depășească penibila suferință fizică și morală. Avea suficientă rutină să simuleze concentrarea. Chiar dozajul, poate indecis câteodată, să suporte insuportabilul. Conștiința insului, desigur dezaprobat într-ascuns de alții (cât de atroce măcinându-l!), senzația că este trădat prin substituire...

●

Primordială la Vianu, chiar când circumstanțe particulare afectează tonusul lui creator, rămâne voința. Voința de a fi el însuși, rostuind destinul cărților ca al unor ființe dragi. Boala de cord, stihinica ei amenințare, îi răpesc liniștea foarte probabil, nu însă și aspirația spre esențializări ordonatoare din cabinetul de lucru. Cu câteva săptămâni înaintea infarctului funest, aduna în fișe un ipotetic contur al imaginației bacoviene. Nu știu dacă s-au mai păstrat acele fișe. Știu că reflecta să plaseze un număr de puncte de sprijin pentru tensiunea bacoviană într-un spațiu postsimbolist. Spera să favorizeze reconsiderarea vechilor teze despre simbolism. Gestul, prin excelență mobil, contrastează cu sfârșitul iminent al lui Tudor Vianu. De fapt îl abolește. O cădere de cortină care nu trebuie să inducă pe nimeni în eroare.

A lucrat până în preziua infarctului fatal. Considera mereu că trebuie să completeze ceea ce încheiase. În regimul său de asumări și realizări nimic nu i s-a părut minor. Cum a și afirmat despre un coleg, e vorba de Mihai Ralea, cu prilejul aniversării acestuia: „... tot ce făptuim se leagă de actualitatea în desfășurare..." și „Sensul sărbătoririlor de felul celei de azi... mi se pare că este acela de a ne face mai bine cunoscuți între noi, și de prezența publicului din afară, acea parte a activității noastre care îl îndreptățește să ne ceară sforțări neostenite pentru îmbogățirea tezaurului de cultură al patriei"[1]

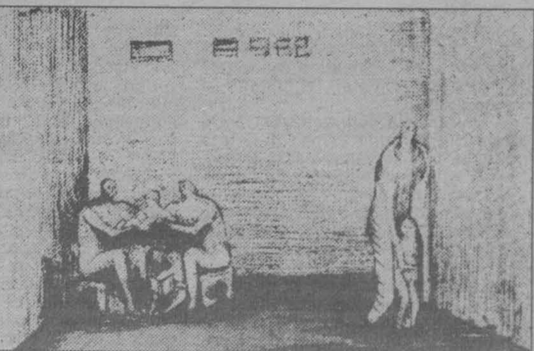
Acesta a fost programul pe care și l-a asumat: să explice o mare lecție de creativitate. Cu sensuri superior analitice și înalt conceptuale. În numele lor Vianu se face solidar cu progresul spiritual al epocii. Elogiul lui adus inovațiilor argheziene, lucrare ce încheie o întreagă bibliografie, se întoarce asupra lui Vianu însuși. Departe de provocări polemice, indubitabil militant în slujba noului, devotat valorilor marcate de idealul umanist și de originalitate etnică, criticul și studiosul, tentat de cele mai nobile aspirații, ridică la universalitate sărbătoreasca lor elocvență.

Îl regăsim în forța plastică a modelului prestigios. Discipolii își merită calitatea urmându-l. Prin ei completăm fizionomia, degajăm rețeaua de filiații pentru a ne explica talentul lui Tudor Vianu, sprijinit și învăluind întregul acestei culturi.

Henri ZALIS

....

1) *T.Vianu: Scriitori români din secolul XX, București, Minerva, 1979, p.336.*

Henry Moore: Grup de familie

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Marcel MOREAU

CAIETE CANICULARE

Cântecul pe care nu-l voi cânta niciodată...

Vizionar, Marcel Moreau se eliberează aici de imagini care-l bânuie, de „stranii și radioase celebrări verbale" care-l locuiesc, ne face să-i atingem cu mâna trupul arzând, măruntaiele deschise, istorisește raporturile sale fizice cu cuvintele, își observă ființa putrezind, detașat parcă de lumea celor vii, în folosul unei scriituri tot mai radiante, mai solare, își explică bețiile necesare, cu Verb și cu Vin, inextricabil legate, și se interoghează angoasat asupra viitorului, asupra perenității nebunelor sale pofte, asupra calității setei sale de a trăi și de a scrie. Confesiune delirantă, țipăt tulburător, urlet uneori aproape animalic (...), extraordinara personalitate a unui om a cărui fervoare de a fi autentic și ardoare de a crea ne amintesc chipul puternic și îndurerat al lui Antonin Artaud... **(Jérôme Garcin)**

E cald în ființa mea, foarte cald. O căldură rea cu lungi adieri fetide. Nu soarele, nu. Nici acele mărunte lovituri de lance arzândă care vă trezesc pofta de a vă dezbrăca pe dinlăuntru de voi înșivă. O caldură jilavă, da, și parcă uneori uitată de zile întregi într-un colț din capul meu, un cuvânt descompus care nu mai poate sluji la nimic, solitar în duhoarea lui.

Măsor în termii rezistența mea la ideea de a părăsi deja acest pământ. Căldura trupului meu. Nicidecum doar biologică, ci verbală, paludeană prin verb. Când febra sonoră se deprinde cu sângele și mușchii, când cele două temperaturi se întemeiază una pe cealaltă, o scriitură se naște undeva, dintr-un foc straniu și nerăbdător...

Ca și cum cuvintele înflăcărate ale imaginației s-ar arunca în trup, într-o străfulgerare, înainte de a se năpusti în pagină pentru a declara război frigului...

Într-o zi am asistat la o fulgurantă revărsare de frază în masa viscerală. Se aruncau într-o „baie de sânge" care le făcea să alunece de sens. Trecusem de la amenințarea discursului intelectual, la granița textului carnal. Mișcarea naturală care le făcea să prefere aspra încercare a consacrării fiziologice, frivolei legitimități a conceptelor...

În acest trup, care nu încetează a le iniția în adevărurile carnale, a le face părtașe la toate vâltorile sale, în care nimic nu-i lăsat deoparte - nici urină, nici fecale, nici puroiuri - din ansamblul fenomenelor care le împroașcă și le „marchează", cuvintele nu sunt decât ființe meteorice, oaspeți stupefiant de provizorii. Pare că o parte dintre ele *rămân, se împotmolesc*, un soi de zaț verbal în grosimea țesuturilor...

Un astfel de cuvânt a eșuat acolo într-o bună zi, era fără viitor literar, indicibil. El radiază acum în pântece căldura...

Așa mă locuiesc tot soiul de sonorități reziduale, tot ce n-am putut spune și totuși m-am sforțat să spun... Și toate aceste cuvinte cărora nu le cunoșteam nici forma, nici înțelesul, dar le știam prețul, tocmai fiindcă scăpau furiei mele de a le dibui, am azi impresia că rătăcesc în spațiul organic și că îl luminează cu un foc uneori rău. Poate *nevroza*. Acel discurs de neauzit, care se fixează în anume puncte ale masei vitale pentru a mă cutremura și care e chiar neizbânda mea, tăcerea forțată preschimbată în neagră incandescență, e cel care, înlăuntrul meu, mă face să nu mai sper că mai ating vreodată Absolutul scriiturii...

Acestor cuvinte mi se întâmplă, încă, să le aud murmurul singular, chiar în clipa în care vorbirea se rostogolește pentru a se face carte, carte definitivă... Vreau să cred atunci că vor răsări deodată, că le voi vedea revărsându-se în pagină, desenând sub ochii mei o părticică de infinit, țipetele adevărului care ucide, adică ale aceluia dincolo de care moartea va fi prietena mea... Le imaginez înălțate de forța mea și aruncate, vii și fumegânde, pe hârtie, până la destrămare. Dacă au avut vreodată un început de sens, nu-l vor mai recăpăta nicicând. Dar ele se află *în simțurile mele*, corpul meu e tropical prin ele. Nu mai poate fi decât pentru ele. Le bănuiesc a fi în spatele tuturor răsuflărilor mele arzătoare, al gâfâiturilor mele de sălbatic. Compun, descompun și recompun toate fețele iubirii mele de a dura, timp de-o carte. Mă împing la sinucidere și-mi amână scadența. Sunt opacul palpit al unei schițe de dorință, ea însăși fără nume, sunt dispariția acestei dorințe. Desigur, dau drumul la tot ce se poate spune, dar de vreme ce păstrez ceea ce nu poate fi decât tăcut, mă întreb unde ajung cu pasiunea mea de scriitor...

Cuvintele pe care nu le-am scris, nu le-am putut fixa în pagină, cuvintele care se dezagregă de îndată ce le ațin calea, cine știe dacă n-or fi un avatar al acelui Dumnezeu în care nu cred deloc fiindcă nu-l văd și nici nu-l aud?... Cine știe de n-o fi ceremonialul viitoarei mele nebunii instalându-se în mine după legi doar lor cunoscute?... Tot ce am scris m-a dezechilibrat, dar poate că tot ceea ce n-am scris vrea să facă din mine un nebun...

Treburile lumii îmi repugnă, dar nu-mi repugă întoarcerea mea halucinată asupra secretelor trupului putrezind. Aici caut cuvinte ambigue și crepusculare, despre care visez că sunt neputincioase, că le lipsesc aripile ca să zboare pentru a părăsi trupul și a se preface în revelație, adică în literatură. Îmi place să gândesc că le convine sub piele, în vine și în mucoase, în încurcatele ițe senzoriale, în moliciunea intestinelor, în destinderea și învolburarea mușchilor... Că se bălăcesc în băltoace comunicate și alunecă dintr-un „burete" în altul... Dar nu găsesc nici unul. Și, totuși, nu mă îndoiesc că s-au așternut acolo, puțin câte puțin, în trup și nicăieri altundeva, mai ales nu în memoria slăbită... Și mi-e cald din pricina lor... Dacă ați ști cât de cald îmi e...

Trebuie să-mi mai iubesc trupul și sumbrele sale ardori? Nu, dacă mă gândesc la insalubritatea lui funciară, la degradările sale fără leac, la gâtuirile sale toxice... Da, dacă mă gândesc la cuvintele pe care le oprește în el, și care-l încălzesc fără oprire, și care cunosc toate tainele, și care nu vorbesc, dacă nu cumva doar între ele, în șușoteli intraductibile, izbucnind uneori în rumori răgușite sau umplându-mă cu un mârâit surd... Și ce alt interes aș mai putea avea pentru acest trup, dacă n-ar fi maniera sa de a-mi spune, ca o lovitură de arcuș răsunând până în străfundurile mele, că o parte din muzica lui îmi rămâne necunoscută... Și oricât de teribile ar fi melodiile pe care i le smulg, știu că aceea e cea mai teribilă dintre toate... Nebunia de a coborî în cele mai joase tenebre ale mele s-a dovedit firavă în fața acestei nopți insondabile de unde urcă și recad îndată vocile încrucișate ale căldurii viscerale și ale impulsurilor nedivulgate.

Mi-am fost petrecut toată viața făcând să vorbească trupul, conferindu-i un discurs, elocvență, angajându-l cu totul în actul de a scrie. M-am dăruit acestei trude titanice și violente de a întemeia pe limbaj și cea mai măruntă tresărire a instinctelor, de a o înălța vorbindă și sângerândă până la spirit, ca el s-o propulseze apoi întocmai în pagină. Credeam că mă voi goli de un infern fascinant, dar ignoram că dezlănțuiam astfel forțe infernale, sedentare, masă - rând pe rând vâscoasă și furtunoasă, mișcătoare și încremenită - de cuvinte pe care nu le voi scrie niciodată... Înțeleg mai bine astăzi natura strâmtorării mele și forța tainei mele... Ceea ce mă distruge, nu e, poate, atât ritmul cu care acopăr paginile, promptitudinea cu care extrag din obscuritățile mele promisiuni de iluminare sau texte fertile, nu e poate atât asta cât, mai degrabă, torturantele presiuni pe care le exercită asupra mea ceea ce nu spun, ceea ce nu știu ce demon se amuză să-mi interzică a spune...

E ca și cum aș fi pradă a două febre, una care îmi vrea salvarea și cealaltă care își bate joc de ea: febra scriiturii, febra nescriiturii... Gândeam că mă voi pierde scriind și, iată, bag de seamă că tocmai pierderile scriiturii sunt cele care mă pierd.

Voiam, grație unei aventuri verbale fără răgaz, împinsă până la cele din urmă limite, să întrezăresc în mine infinitul, un substitut al lui Dumnezeu. Dar cuvintele care nu doresc lumina, refuzând să fie carte, care par a-mi spune „rămânem aici, în întunericul tău, să te surpăm, să-ți pregătim nebunia sau moartea", chiar ele îmi ascund infinitul. În goana mea nebunatecă înspre *acel* vertij, îmi întind capcane, ridică obstacole sau își strâng rândurile în fața voinței mele de a deschide și de a străpunge, se prefac că se retrag, că măresc sub ochii mei spațiul cucerit, dar nu-i decât o amăgire... Și, totuși, ele vorbesc despre infinit, căruia îi cunosc sensul și îi străbat cărările... Și eu continui să caut ca și cum n-ar fi nimic, ca și cum tocmai mi-ar fi spus cine sunt și căror extraordinare și supraomenești posibilități ale limbii noastre le corespund...

Dar mai sunt oare cuvinte? Au fost vreodată, chiar dacă atunci când, traversându-mă într-o zi în trombă pentru a dispărea în străfundurile trupului, mi s-au părut demne de a fi numite cuvinte? Erau purtătoarele unui înțeles atât de rar, de subtil, ale unui adevăr atât de microscopic și totuși năucitor, că puteau tot atât de bine da impresia că le lipsește acel înveliș sonor și familiar care face ca un cuvânt să fie cuvânt. Erau volume nesigure, fugare, de neatins. Dar iată, erau cuvinte și chiar fraze care spuneau ce nu mai fusese spus vreodată, despre o aneantizantă realitate. Îmi făceau impresia a fi fost născute dintr-un cutremur al originilor de unde reveniseră definitiv. Mi-au apărut ca avertisment, semn sau provocare abia verbală, verbală cu greu, un suflu al unei revelații, nu o revelație în sine. Fericirea unei inspirații imediat bifate, uitate...

Și se află în mine, și chiar de nu sunt cu adevărat cuvinte, dacă nu-s decât șuierături perverse, simulacre de explozii, primele note ale unei melodii imposibile, silabe izolate și sfărâmate, vestigii derizorii ale unei paleo-vocabule dispărute demult, ele există și mă macină, fiindcă sunt cântecul pe care nu-l voi cânta nicicând...

E așadar atât de oribil, de diabolic ori divin intens ceea ce trupul are încă a spune, că nu pot să spun?

(Publicate în 1982, la Editura Lettres Vives, Paris)

În românește de Irina PETRAȘ

Henry Moore: Obiect scuptural în peisaj

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro